پوهاند رښتين نظريې د هغه د مرکو په هينداره کې

پوهاند صديق الله رښتين

Ketabton.com

ذکريا ملاتړ

۱۳۹۴ لمریز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتين نظريې

(د مرکو په هنداره کې)

ليکوال:

زکريا ملاتړ

۱۳۹۴ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: د پوهاند رښتین نظریې (د مرکو په هېنداره کې)

لیکـــوال: زکریا ملاتړ

خپرونـدی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

وېـبپـاڼـه: www.melitahrik.com

ډیزاینـګر: ضیاء ساپی

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چـاپشمېـر: ۱۰۰۰ ټوکه

چـاپـکـال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۴۴)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلارښود استاد نظر

دښاغلي زکریا ملاتړ دماستری تېزس (دپوهاند صدیق الله رښتین نظریې دهغه دمرکو په هنداره کې) په درې برخو کې لیکل شوی او بشپړ شوی دی.

په مخنیو خبرو او سریزه کې ددې رسالې دلیکنې اهداف او دمنځپانګې موضوعات په ښه توګه څرګند او روښانه شوي دي.

همدارنګه په لومړۍ برخه کې دپوهاند رښتین ژوند لیک ، یعنې دهغه دژوند ټول اړخونه ، ادبي او فرهنګي مصروفیتونه ، رسمي دندې او دآثارو مکمل فهرست او نور اړوند موضوعات په کرونولوژیک ډول بیان شوي دي. په دې څېرکي کې دڅېړنې دپرتلیز او تشریحي میتود څخه کاراخیستل شوی دی.

په دویمه برخه کې دپوهاند رښتین مرکې راغلې دي، لیکوال په دې برخه کې زیات زیار ویستلی او دپوهاند رښتین په مرکو پسې ګرځېدلی ، هغه یې راټولې کړې دي ، دتکراري مرکو له راوړلو څخه یې ډډه کړې او اته مرکې یې دلاسوهنې پرته کټ مټ رانقل کړې دي. هغه مرکې چې لاس ته نه دي ورغلې دهغو یادونه یې هم کړې ده. ددې رسالې دلیکلو هدف همدا دویمه برخه جوړوي ، ځکه داروانښاد پوهاند رښتین ټول نظریات ، دپښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبې دادبي يون او پرمختګ پړاوونه ، ځوان او راتلونکي نسل ته دهغوی لارښوونې او مشورې د دې برخې عمده منځپانګه جوړوي.

دريمه برخه د پوهاند رښتين په اړه دنورو پوهانو نظرياتو ته ځانګړې شوې دی ، د دې برخې موضوع ډېره لويه او پراخه ده ، ځکه د پوهاند رښتين دادبي او علمي شخصيت په اړه دهغه په ژوند او تر وفات وروسته ډېرو لويو لويو پوهانو ، عالمانو ، څېړونکو ، قومي او سياسي مشرانو خپل نظريات ، اندونه او دعقيدت پېرزونې څرګندې کړې دي.

د تېزس ليکوال په دې اړه ډېر زيات زيار ويستلی مهم او ګټور نظريات يې راټول کړي او په دې برخه کې يې ځای کړې دي.

د تېزس په پای کې نتيجه، وړانديزونه، مناقشه او دمآخذونو فهرست، چې دالفبا په ډول ترتيب او ليکل شوی ،راغلی دی.

زه دښاغلي زکريا ملاتړ دماسترۍ تېزس بريالی او دهراړخه پوره او ګټور ارزوم او نوموړي ددغه زيار او زحمت په بدله کې دماسترۍ دتحصيلي درجې وړ او مستحق ګڼم.

په درښت

پوهاند ډاکتر زېورالدين زېور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخنۍ خبرې

دعلامه پوهاند رښتين بابا له درانه نامه سره له ډيرپخوا نه اشنا وم، ځکه دهغوی دکورنۍ ځينې غړي به دژمي په موسم کې د پوهاند ډاکترزيورځای (کوټ) ته راتلل.

خود پوهاند صاحب سره زما کتل هغه وخت وشول چې کله زه دکابل پوهنتون دژبو او ادبياتو پوهنځي په لومړي ټولګي کې محصل وم داد (۱۳۵۳) لمريزکال پيل و.

مونږ د پښتو څانګې محصلينو به هغه وخت د پوهاند صاحب ټولې ليکنې اوکره کتنې په شوق او مينه سره لوستلې.

په دې دوران کې به مونږ کله کله دهغوی کورته هم تللو. هغه هيڅ وخت مونږ يوازې او ځانته نه وليدلی ډله ډله سپين ږيري مشران او ليکوالان به يې هروخت ميلمانه وو، مونږ به يوازې هلته دمشرانو خبرې اوريدې او بيا به ترې رخصت شو.

کله چې په افغانستان کې دداخلي اوخپلمنځي جنګونو اور بل شو اوخلک دکورونو په پريښودلو مجبورشول نو پوهاند صاحب هم لومړی ننګرهاراو بيا پيښورته هجرت وکړ. دمهاجرت په کلونو کې به زه په هفته کې يوځلې حتمي د پوهاند صاحب ليدلو ته تلم او دروانو پيښو او ادبي غونډو ګذارش به مې ورته ورکاوه هغه به زما په راتګ ډيرخوشاليدو، ترډيروخت پورې به ورسره په خبرو اترو بوخت وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته به یې دا خبره تل کوله چې که ته یو ځلې په هفته کې زمونږ کور ته رانه شې نوزه به درنه خفه یم.

کله چې پوهاند صاحب د پیښنورپه لیډي ریډینګ روغتون کې بستروو.زه او استاد محمد اصف صمیم دواړه په یو وخت پوښتنې ته برابرشو، نوردوستان هم راغلي وو. دهغه ډیره زیاته تبه وه خبرې یې ښې نه شوې کولې، پرکاله پروت و.

په ډیرتکلیف سره یې داوویل (زه ډیرناروغ یم څه به کیږي تاسو به څه کوئ) صمیم صاحب په ځواب کې ورته وویل چې مونږ به درته دعاکوو او شیرخان به درته دوا (دارو) کوي مونږ رخصت شو اوشیرخان هم مونږ سره ترپوځایه راغی. په دې ورځو کې دپوهاند صاحب دپښتوادبیاتو تاریخ دویم ځلې له چاپه راوتی و، ددې کتاب بیا چاپول دپوهاند صاحب ډیرارمان و،هغه ورته ډیرخوشحاله و اوپه لاس کې به یې کلک نیولی واوکتلوبه یې.

پوهاند صاحب دژوند په وروستیو لسوکلونو کې چې روغتیایي حالت یې د ډاډ وړنه و، دزړه تکلیف او تشویش یې دواړه درلودل نوزیاته غوښتنه او هیله یې وه چې دمطبوعاتو اوخپرونو له لارې خپل نظریات، تجربې او د پښتوژبې د ترقۍ او پرمختګ لارې چارې راتلونکي نسل ته په ګوته کړي، چې ددې رسالې دویمه برخه دهمدې موضوع په اړه ده. په دې برخه کې دپوهاند رښتین اته مرکې چې په مختلفو وختونوکې یې دمختلفوورځپاڼو،جریدو، او مجلوسره کړي بې له کوم تغییراو لاس وهنې پرته کټ مټ په تاریخ وارډول راغلی دي.

همدارنګه دعلامه رښتین بابا په ژوند ،فن او ټولو ادبي خدمتونو باندې څه لیکل په یوه رساله یایو کتاب کې نه ځایږي بلکې څوکتابونه وربانديې لیکل کیدای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درسالې په پای کې پایله او وړاندیزونه او دمأخذونو فهرست هم دالفبا په ترتیب سره وړاندې شوی دی، داوه ددې رسالې دموضوعاتو او ځانګړنو په اړه یوه لنډه یادونه ، چې په پورته توګه وړاندې شوه.

پته دې پاتې نه وي ، چې ددې رسالې په تکمیل او بشپړونه کې مې دخپل لارښود استاد ښاغلي پوهاند ډاکټر زېورالدین زېور له لارښوونو څخه پوره ګټه اخیستې او زه یې دلارښوونو مننه کوم.

په پای کې دخپلې استادې پوهندوی ډاکترزرغونې او عبدالظاهر شکیب څخه مننه کوم، چې ددې تیزس دماخذونو په برابرولو کې یې زما سره پوره مرسته کړې ده.

په درنښت

زکریا ملاتړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک .... مخ
سریزه ۱
د پوهاند رښتین پیژندلیک (زوکړه او زده کړه) ۷
د رسمي ماموریت دوره ۱۲
په علمي غونډو او کانفرانسونو کې ګډون ۱۸
ستاینلیکونه او نښانونه ۲۰
آثار او لیکنې ۲۱
مړینه او مزار ۲۷
د پوهاند رښتین مرکې ۳۰
د جرګې مجلې سره مرکه ۳۰
د شهادت (اردو) ورځپاڼې سره مرکه ۳۵
د سپیدې مجلې سره مرکه ۴۲
د لیکوال مجلې سره مرکه ۴۸
مخ په مخ رسالې سره مرکه ۶۹
د وفا جریدې سره مرکه ۷۴
مرکه نامه رسالې سره مرکه ۷۷
د خاورې جریدې سره مرکه ۸۱
پوهاند رښتین د بهرنیو پوهانو په نظر ۸۵
پوهاند رښتین د افغانستان او کوزې پښتونخوا د پوهانو ۹۴
پایله او لنډیز ۱۵۲
وړاندیزونه ۱۲۳
مناقشه ۱۲۵
اخځلیکونه ۱۲۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملی کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانې ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

اروانباد پوهاند رښتین دڅه دپاسه نیمه پېړۍ دپښتو ژبې او ادب خدمت په ډېر اخلاص سره کړی دی ، هغه په پښتو ژبه ډېر مئین و ، دپښتنو او دپښتو ژبې په نقصان خفه کېدلو ، دخپل يو اثر(پښتو نثر هنداره) په سریزه کې يې داسې ليکلي دي:

که مې دا خدمت پښتو لره پکار شي
پښتانه پرې هم له خوبه رابیدار شي
نو هله به مې خدمت ونیسي ځای څه
څه ناڅه به مې زړګی هم په قرار شي

لومړی تر هرڅه وړاندې ، چې ددې تېزس په موضوعاتو باندې رڼا واچول شي ، بې ځایه به نه وي ، چې دمرکو په اړه هم څه ناڅه وغږیږو .

مرکه: هغه ژورنالستیک صنف دی ، چې دبیلابیلو هدفونو له پاره تر سره کیږي ، خو اساسي هدف په کې دمعلوماتو راټولول دي.

مرکه په لغت کې هم صحبتۍ او ګډې ناستې ته وايي.

او په اصطلاح کې هغه خبرې اترې ، چې دیوه ټاکلي هدف په رڼا کې دسمو او باوري معلوماتو دراټولولو له پاره دیو یاډیرو کسانو سره دهغوي دفن ، مسلک او تخصص په ساحه کې تر سره کیږي ، مرکه وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرکه ډیر اوږد تاریخ لري ، چې لرغونتیا یې پخواني یونان ته رسیږي ، دغه فن په ابتدايي بڼه دلرغوني یونان دمشهور عالم او فیلسوف سقراط له خوا رامنځته شوی دی.

نوموړي به تل داهڅه کوله ، چې مقابل لوری (حریف) له دې لارې نه مات او په دې وپوهوي ، چې په هیڅ نه پوهیږي.

مرکه د پوښتنو او ځوابونو په بڼه په ډله ییزو رسنیو کې کټ مټ خپریږي. څرنګه ، چې یو ژورنالست یا خبریال هر وخت نه شي کولای ، چې هره پیښه په خپله ووینې یا هرې غونډې او مجلس ته ورشي ، نو له همدې امله هغه دې ته اړ کیږي ، چې د پیښې یا موضوع په اړه مؤثق او باوري معلومات له عیني شاهدانو او یا له هغه چا چې په دې اړه بشپړ او دقیق معلومات لري ، دمرکې په وسیله ترلاسه کړي او بیا یې درسنیو له لارې نورو ته وړاندې کړي.

کله داسې هم کیږي ، چې دراپورتاژ تهیه کوونکی لو مړی دمرکې له لارې معلومات تر لاسه کوي او بیا دهغه معلوماتو له مخې راپورتاژ برابروي. او کله داسې هم کیږي ، چې یو خبریال دعلمي او تحقیقي مسایلو په څېړنه کې دې ته اړ کیږي ، چې داختصاصي او مسلکي موضوعاتو په اړه دمسلکي او تجربه لرونکو کسانو سره مرکې تر سره کړي او په دې توګه خپله معلوماتي پانګه زیاته او څېړنیزه دنده ترسره کړي.

نو پردې اساس ویلای شو ، چې دمعلوماتو دراټولولو له پاره مرکه ترټولو ښه او اغېزمنه وسیله ده. (۲۲: ۱۳۱، ۱۳۲)

دمرکې دتاریخچې په اړه ددې لنډې یادونې وروسته بیرته خپلې اصلي موضوع ته راځو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتين نظريې د هغه د مرکو په هنداره کې رساله په دري برخو کې ليکل شوې ده.
په لومړۍ برخه کې دارواښاد پوهاند رښتين ژوند ليک راغلی دی، په دې برخه کې دارواښاد دژوند پوره حال احوال د پيدائش څخه تر وفات پورې ټول په مفصل ډول بيان شوی دی، د نثر او نظم بېلګې يې وړاندې شوي او د ټولو آثارو فهرست يې راغلی دی.
په دوهمه برخه کې د پوهاند رښتين اته ادبي او سياسي مرکې بې له کوم تغيير او لاسوهنې پرته کټ مټ په تاريخ وار ډول راغلي دي.
په دې مرکو کې له تکراري مرکو څخه يوازې يوه مرکه انتخاب شوې او تکرار مرکه يې نه ده راوړل شوي، خو دا څرګنده شوې چې دا مرکه په کومو کومو ځايونو کې نشر شوې دی. دامرکې د تېزس اصلي او اساسي موضوع جوړوي، ځکه چې د پوهاند صيب نظريات او افکار په کې په مفصل ډول راغلي دي.
د دې رسالې دريمه برخه پوهاند رښتين د نورو پوهانو په نظر سر ليک ته ځانګړې شوی دی. په دې برخه کې يوازې دلويو او نامتو ليکوالانو نظريات او دعقيدت څرګندونې راغلي او په دوه برخو ويشل شوی دی، لومړۍ برخه يې د بهرنيو پوهانو نظريات دي، چې دا نظريات زياتره نومورې ته دهغه په ژوند دليکونو او پيغامونو په وسيله څرګند شوي دي.
د دې څپرکي په دوهمه برخه کې دهېواد او لرې پښتونخوا دنامتو ليکوالانو، سياسي او قومي مشرانو نظريات او دعقيدت څرګندونې د پوهاند رښتين په ژوند او تروفات وروسته ډالۍ شوي دي.
دموضوع شاليد:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتين مرکي تر او سه پورې هيچا نه وې راټولې کړې دا مرکې هغوی زياتره دژوند په وروستيو کلونو کې کړې وې ، استاد دزړه تکليف او تشويش دوا ړه درلودل ، هيله يې داوه ، چې دمرکو له لارې دخپلو ټولو معلوماتو او نظرياتو څخه ځوان او راتلونکی نسل خبر کړي.

څرنګه چې په دې مرکو کې دپښتو ژبې او ادب دپرمختګ ټول بهير په مکمل ډول تشريح شوی ، نو له دې امله اړين وو ، چې دا ګټور کار ترسره شي.

دپوهاند رښتين په ژوند ، فن او نورو ادبي خدمتونو باندې هم ډېرو پوهانو کار کړی دی ، په لومړي ځل استاد بېنوا داوسني ليکوال په لومړي ټوک ۴۷۳- ۴۹۳ مخونو کې په تفصيل سره معرفي کړی دی.

دهغه تر وفات وروسته دلرې او برې پښتونخوا ډېرو ليکوالانو دا استاد رښتين په باره کې خپل نظريات او دعقيدت پېرزوينې په نظم او نثر دواړو کې وړاندې کړې دي او بيا داټولې ليکنې (دلوی استاد پوهاند رښتين ياد) په ټولګه کې چې (۴۹۰) مخونه لري.

همدغه شان يوه بله ټولګه ، چې (دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد)نومېږي او (۲۹۷) مخونه لري ، همدارنګه(دپوهاند رښتين ژوند هنداره)اثر ، چې (۱۸۲) مخونه لري.

په پورتنيو درې واړو آثارو کې چې دپوهاند رښتين تر وفات وروسته ليکل شوي دي ، ما په خپل دې تيزس کې ديادو شويو درې واړو ماخذونو څخه استفاده کړې ده او پاتې نور معلومات مې دسبا ستوري مجلې د ۱۳۷۹څخه تر ۱۳۸۱کلونو دکلکسونونو څخه راخيستي دي ، پاتې دې نه وي ، چې دپوهاند رښتين ديو ناچاپ اثر(دربنتين ژوند پېښې) اثر څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم په دې تيزس کې ګټه اخيستل شوې ده او د پوهاند رښتين مرکې مې له مختلفو ورځپاڼو ، جريدو ، مجلو او ځانګړو رسالو څخه راټولې کړې دي.
دليکنې مواد او لارې چارې:
څرنګه چې ما دماسترۍ دتيزس دا موضوع داروانښاد پوهاند رښتين تر وفات وروسته ليکلې ، نو د پوهاند صيب تر وفات وروسته دهغه دادبي فرهنګي او علمي خدمتونو په درناوي کې ډېرې لوې لوېې يادغونډې او سيمينارونه دهېواد دننه او بهر جوړ شوي او په وياړ يې فوق العاده خپرونې ، علمي او ادبي کتابونه چاپ شوي دي ، چې دهغو ټولو څخه په دې رساله کې استفاده شوې ده ، بله خبره ، چې دلته يې يادونه ضروري ګڼم داروانښاد پوهاند رښتين دا مرکې ديوې ورځپاڼې ، جريدې ، مجلې او يا يوې رسالې سره په يو وخت نه دي تر شوي ، بلکې دا مرکې ورسره په مختلفو وختونو کې شوي دي ، ما په دې برخه کې ډېر زيار ګاللی ، چې دورځپاڼو ، جريدو او مجلو دټولو کلونو کلکسونونه تر نظر تېر کړم او دا مرکې ورڅخه راوباسم ، داروانښاد پوهاند رښتين له خپلو اثارو څخه هم په کې استفاده شوې ، اوسني ليکوال ، دربښتين ژوند هنداره ، دلوی استاد پوهاند رښتين ياد ، دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد او نورو ګڼو ليکوالو او پوهانو دليکنو او څېړنو څخه استفاده شوې ده ، چې ددې رسالې په پای کې دماخذونو په فهرست کې يې يادونه راغلې ده .
ددې رسالې په ليکلو کې زياته هڅه شوې ، چې دلومړي لاس منابعو څخه کټ مټ پرته له کومې لاس وهنې دغه مرکې رانقل شي او دڅېړنې دتشريحي او پرتليز ميتود څخه په کې زياته استفاده شوې ده ، ځکه موضوع دنوعيت او کره توب له مخې له همدې ميتود سره تړاو درلود .
دليکنې موخه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دارواښاد پوهاند صدیق الله رښتین په ژوند داسې تصمیم نیول شوی و ، چې په ۱۳۷۷ ل کال داوړي په موسم کې دهغه په ژوند دمرحوم دعلمي او فرهنګي او ادبي خدمتونو په ویاړ یو علمي – څېړنیز سیمینار دافغان نشراتي مرکز له خوا دښاغلي حاجي سید داود په نوښت جوړ شي ، مګر په اوړي کې دزیاتې ګرمۍ او دپوهاند صیب دناروغتیا له کبله دغه سیمینار دهمدې کال دژمي موسم ته وځنډېده ، په دې سیمینار کې ما ته دپوهاند رښتین دمرکو موضوع وټاکل شوه ، هغه وخت چې ما دامرکې کتلې وې ، نو ډېرې ګټورې او دمعلوماتو څخه ډکې وې ، نو تصمیم په دې ونیول شو ، چې یو وخت به دا مرکې راټولوم ، چې له یوې خوا به دامرکې له ورکېدو څخه خوندي شي او له بلې خوا به دپښتو ژبې دترقۍ او پرمختګ مختلفو پړاوونو څخه راتلونکی نسل خبر او ګټه واخلي ، نو په همدې موخه مې دخپلې ماسترۍ دتیزس لپاره همدا موضوع دپوهاند ډاکټر زبور په لارښوونه دماسترۍ بورد ته وړاندې کړه او دمحترم بورد تر تائید وروسته مې دهغې په لیکنه او سپړنه پیل وکړ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین پېژند لیک

الف: زوکړه او زده کړه:

ارواښاد پوهاند صدیق الله رښتین د پښتوژبې او ادب سترلیکوال محقق، ادیب او نقاد، له پنځو ادبي ستورو څخه یو ځلاند ستوری چې شپیته کاله یې د پښتوژبې او ادب داسمان لمن پخپلو روښانه وړانګو سره ښایسته کړې وه.

ارواښاد په ۱۳۹۸ ل کال د مومندو په ازاده علاقه غازي آباد کې زیږیدلی دی. د مولوی تاج محمد خان چې په مهتمم صیب مشهورو زوی د میر احمد خان لمسی د محمد اکبرخان کړوسی او د شاه جهان خان کودی او په خټه سلیما نخیل دی.

هغه وخت چې د هند آزادي غوښتونکو د مولانا محمود الحسن په فتوی د هجرت سلسله شروع کړه ،نو مولوی تاج محمد خان د ترنګزو حاجي صاحب سره ملګری شو او د مومندو ازادې علاقې ته راغی.

پوهاند صاحب لومړی زده کړې په غازي آباد کې طورو مولوی محمد ایوب او قاری عبد المستعان څخه ترسره کړې ده په ۱۳۱۱ ل کال د هدې په نجم المدارس کې داخل شو.

په ۱۳۱۵ ل کال د کابل په دارالعلوم کې شامل شو.

د دارالعلوم له فراغت وروسته یې په ۱۳۱۸ ل کال د سنبلې په میاشت کې یې د پښتو ټولنې څخه درسمي ماموریت دوره پیل شوي ده.(۴: ۴۷۳، ۴۹۴)

دا ستر ادیب او فرهنګي شخصیت د خپل ژوند په باره داسې لیکي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(زما ژوندانه کې چې ماته کوم په زړه پورې شی ښکاري هغه زما د تعلیم دوره او زما بې اسرې ژوند دی. زه د شپږو اوو کالو له پلار پاتی شوم، چې له دوو ماشومانو ورونو او یوې مورنه به غیر مې څوک نه لرل، پلار مې مولوی تاج محمد نومید او په مهتمم صیب مشهورو. دې په پخواني صوبه سرحد کې د ټولو اسلامي مدرسو رئیس او مهتمم و ، دده تعلیمي معیار ډیر اوچت و ، او د انګریزی او عربی ژبې لوی فاضل و.
په نویو علوموکې یې (B,A) درجه اخیستی وه.
لس کاله یې په هند کې د عربی علومو په زده کړه تیر کړل ،او په اخر کې تر ې د خپل وخت یو زبردست سیاسي عالم ، مبلغ ، مجاهد ، مدرس او زاهد جوړ شو. زمونږ په نژدی کورنۍ کې نور څوک پوهان او عالمان نه دي تیر شوی یو ازې زما د پلار نه وروسته دا سلسله شروع شوې ده .
ده په خپل وخت کې د نورو عالمانو او ملګرو په مرسته ډیر دیني او مذهبي تبلیغونه کړی او د ملک او قام له پاره یې ډیرلوړ خدمتونه کړی دي. زما پلار د مومندو په (سره کمر) کې استوګنه لرله، او څه زمانه په (کمانګرۍ) کې هم اوسیده، په ازاد سرحد کې هم دده دیني، مذهبي او قومي خدمتونه تر لمر ښکاره دي.
مهتمم صاحب د منګلو د بغاوت په کال (۱۳۰۲) ل د ترنګزو حاجی سره هلته تللی و ، د غوږ له درده په خوست کې وفات او هلته د عسکري چاونۍ ترڅنګ په یو باغچه کې خاوروته وسپارل شو. (۱۹: ۳۵، ۴۳)
پښتو ژبه چې اوس کوم مقام او نوم لری دا ټول د پوهاند صاحب او د هغه د ملګرو د کوښښونو برکت دی، هغه په عملي او نظري دواړو برخو کې پښتو ته خدمت کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند صاحب تر (۸۰) زیات اثار د پښتوژبې په هره برخه کې مونږ ته میراث پریښي دي په پښتو او دری ژبو سربیره په عربي او اردو ژبو هم پوهیده مقالې او مضامین وربانديې لیکل او ترجمې ورڅخه کړی دی.

د پښتوژبې د ترقی او پرمختګ اساس چې په دولتي او سیاسي سطحه وزیر محمد ګل خان ایښی و د دوام او پرمختګ چارې یې د دغه پنځو ادبي ستورو پوهاند عبدالحی حبیبي، استاد قیام الدین خادم، استاد ګل پاچا الفت، عبدالروف بینوا او پوهاند رښتین په غاړه وی.(۱۸: ۸۷)

پوهاند رښتین د خپل رسمي ماموریت په لومړنیو کلونو یعنی (۱۳۱۸ نه تر ۱۳۳۲) پورې د وطن دوستی او د پښتون قوم دیووالی په روحیه اشعار هم ویلی دي چې یوه ورکوټی مجموعه یې د (خوږې وږمې) په نوم (۱۱۱) مخونو کې په ۱۳۲۱ کال چاپ شوې چې دلته یې مونږ یو څو شعره رانقلوو.

پاکه هغه خاوره ده اوسي چې پښتون پکې
خوند له حده زیات لري مرګ وي که ژوندون پکې
واړه پښتون یو ګڼو، وي چې په هرځای کې دوی
ګوتې دې ولاس دي ټول، نشته دی بیلتون پکې

په دې شعري مجموعه کې ځینې عشقي شعرونه هم ترسترګو کیږي لکه:

چې مې عشق رهنما د دین دنیا شو
نورحاجت مې دلاربنود او رهبر نشته

******

که مې ستا خمارې سترګې وی لیدلې
درښتین په زړه به پاتې ارمان نه وی

خوږې وږمې (۵) مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاداچې:

ستاد سترګو په جهان نشته ساهو
خلک خوشې صفت کاندي دآهو
سپین رخسار دې هسې چارې په ما وکړی
چې دعشق په دریاب یې کړم لاهو
له غیرته مې سور اور په تن بلیږي
چې دلیچو همنشین دی وي باهو
چې نسبت یې ستا دشونډو سره شته دی
ځکه خورم نازکې پاڼې د کاهو
په کوم ځای کې چې دحسن جلوه ګرشي
له تعجبه خلک جوړ کاندي هاهو
دمیړانې او همت داسې ستاینه کوي:
دهمت توره ترملا کړه ډیربه ښه وي
پرې حاصله مدعا کړه ډیربه ښه وي
دهمت په وسله ځان پوره سمبال کړه
دوطن محبوب اشنا کړه ډیربه ښه وي
پردی کټ ترنیمو شپو وي درته وایم
داستوګنې ځای پیدا کړه ډیربه ښه وي

خوږې وږمې (۱۸) مخ
اروابناد پوهاند رښتین دنظم څخه دنثر خواته ډیر توجه درلوده دخپل یو غوره ادبي نثرد کتاب په مقدمه کې داسې وایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(... نثرديوې ژبې له پاره ډيرضروري دی ځکه چې بې له نثره يوه ژبه پرمخ نه شي تلای ، په نظم سره دژبې خوند او کيف زياتيږي مګرپه نثرسره دژبې پانګه او ذخيره زياتيږي.
همدا سبب دی چې پرمختللی ژبې دنثرمرغلرې زياتې لري.....)
اروانباد نثرډيرپوخ معياری او دنثرليکنی په برخه کې دکمال بريد ته رسيدلی و.
اروانباد استاد پوهاند صديق الله رشتين دخپل ادبي ژوند په اوږدو کې ګڼ شميرمنثورآثارکښلي دي چې دشومره والي اوځرنګوالي (کميت اوکيفيت) دواړوله پلوه دپوره پاملرنې وړدي.
الف) سفرنامې:
پوهاند رښتين دخپل ژوند په اوږدوکې يوزيات شميرسفرنامې کښلې دي. دغه سفرنامې که له يوې خوا زموږ دلوستونکيولپاره دبيلابيلوسيمواو ځايونواوهيوادونوپه پيژندنه کې ارزښتمن ګڼل کيږي، داستاد رښتين د روان او خواږه نثردبيلګوپه توګه هم خپل ارزښت ساتي. داستاد په ليکليوسفرناموکې دغه يې موږ ته ځرګندې دي
۱- دننګرهارننداره،۲- دهند سفر، ۳- دکتغن سفر، ۴- دخوست ليدنه، ۵- دبدخشان ننداره، ۶- داليشنګ او الينګارننداره، ۷- دعشق آباد سفر، ۸- دشوروي اتحاد سفر، ۹- دمصرسفر، ۱۰- دپيښورسفر.
له دغوځخه يې ځينې سفرنامې دهيواد په مطبوعاتوکې خپرې شوې دي اوځينې دهغه دآثارو په بيلابيلو فهرستونوکې راغلې دي.
ب - ادبي ژباړې:
پوهاند رښتين دآثاروپه فهرستونوکې ديوشميرادبي منثوروآثارو دژباړويادونه هم شوې ده ، لکه: دمينوهنداره او دزلموظيفې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(دمینو هنداره) په عربي ژبه دابراهیم ذکی الساعی، لیکنه ده، چې استاد رښتین په پښتو نثرژباړلې او په ۱۳۳۴ لمریز کال کې په کابل کې د پښتوټولنې له خوا چاپ شوې ده.

ج - ډرامې:

اروابناد استاد رښتین یوشمیرډرامې اوننداري هم لیکلې دي او په دې توګه یې د پښتوډراموپه تاریخي بهیرکې هم خپل نوم ثبت کړی دی. موږته یې په آثاروکې د پښتنې میرمنې (په نوم د یوې ډرامې ځرک لګیدلی دی.)

د - ادبي نثرونه:

پوهاند رښتین یوزیات شمیرادبي نثرونه لیکلي دي. دغه زیاتره ادبي نثرونه دخواږه اوپه زړه پوری روان پښتو نثرغوره بیلګې دي. دهیواد په مطبوعاتوکې یې ګڼ شمیرادبي نثرونه د ادبي ټوټو او بیلابیلوتاریخي، اجتماعي، انتقادي نثرونوپه بڼه خپاره شوي دي. دغه رازیې د ادبي نثرونودغه ځانګړې ټولګی (مجموعې) هم خپرې شوې دي:

۱- دژوند پلوشي، ۲- دښکلاوږمه.

هـ - ادبي لیکونه:

پوهاند رښتین دځانګړیوادبي لیکونوټولګه ده. نوموړې مجموعه، اروابناد رښتین په ۱۳۶۱ لمریزکال کې چاپ ته چمتوکړې وه. دیوشمیرکورنیواو بهرنیوپوهانوهغه لیکونه په کې راغلي چې استاد رښتین ته یې لیکلي وو. دغه راز، په پای کې استاد بینواته د استاد رښتین یواوږد لیک په کې راغلی دی. دغه اثرپه ۱۳۷۳ لمریزکال کې په پیښورکې د دانش کتابتون له لوري چاپ او خپورشوی دی.

داروابناد استاد رښتین نثردیولړځانګړنولرونکی دی. لکه:

- دغه نثرخوږ، روان او ساده دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- تاریخي او ټولنیز مسایل هم د موضوعاتو له درووند والي سره سره په روانه ژبه مطرح شوي او کښل شوي دي.
- جملې یې لنډې لنډې دي او مطلب په غوڅه توګه په کې بیان شوی دی.

د هیري استعارو او کنایو خواته ډیره پاملرنه نه ده په کې شوې.
د دغو نثرونو موضوعګانې ژورتاریخي، ټولنیز، اخلاقي او حتی سیاسي ارزښتونه لري.

خپله پوهاند رشتین د خپلو نثرونو ځانګړنو ته اشاره لري او یو ځای د خپل یو نثر په اړه لیکي: (دا نثر خو څه قدر ادبي رنګ او خوند لري، مګر زما نور نثرونه د ژبنیو ځیرونو د پاره اسان او ساده شکل لري او د کنایو او استعارو اړخ په کې کمزوری دی. وجه یې دا ده چې علمي شیان په اسانه ژبه لیکل سودمنه
خبره ده. زه کله کله د تورو او کلمو په سپیڅلتیا کې دومره ګیر شم، چې معنی خپل اهمیت بایلي او فکر د لفظونو په لومه کې ونښلي.) پوهاند رشتین او د هغې دورې د یو شمیر نورو لیکوالو د نثر هم دغه مخکښې ارزښتونه دي چې د پښتو نثر د تاریخي بهیر ځیرونکو دوی د نثر د جلا سبکونو ایجادوونکي او مخکښان ګڼلي چې پر را تلونکیو یې خپل اثرات لرلي دي.(۲: ۲۴۷)
اوس به د موضوع په اړه د هغوی د نثر یوه نمونه هم دلته راوړو.
څوک ګرم دي ؟
هغه څوک چې په یوه موضوع کې دلیل او منطق ته غوږ نه نیسي
هغه څوک چې د څوکۍ په زور د بل ملامتولو کوښښ کوي
هغه څوک چې پردی پنې په پښو کوي او سترګې پټوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چې حلال حرام یو شان رانغاړي.
هغه څوک چې حق په زور ثابتوي.
هغه څوک چې غریب او مظلوم ځوروي.
هغه څوک چې دیار اشنا سره هم په ټګۍ روان وي.
هغه څوک چې هم دغله ملګری وي هم دمله.
هغه څوک چې په دوو بیړیو پښې ږدي.
هغه څوک چې اوښان په بډه وهي.
هغه څوک چې پیلان ساتي او دروازې نګې نه جوړ وي.
هغه څوک چې د پښتنو سره په چل ول او ټګۍ چلیږي.
هغه څوک چې یو ته وایې ستایم او بل ته وایې ستا.
هغه څوک چې سرونو خوشتوي او یو هم نه خریي.
هغه څوک چې وایې یو څه او کوي بل څه.
هغه څوک چې دین په دنیا ، ملت او قوم په پردو خرڅوي.
هغه څوک چې غوږونه لري او سترګې نه لري.
هغه څوک چې دځان په ګټه کې د قوم ضرر لټوي.
هغه څوک چې ملت خفه کوي او څوتنه خوشحالوي
هغه څوک چې په رسمي کارونو کې دوستي او اشنایې چلوي
هغه څوک چې د میزاو چوکې ناوړه استفاده کوي.
هغه څوک چې پښتون جګیدو او ویښیدو ته نه پریږدي (۱۲: ۳)

دپوهاند صاحب دنثرپه اړه ډاکترښاغلی راج ولی شاه خټک د پیښور د پښتو اکیډیمی پخوانی مشرداسې وایې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(...کوم بنيادي کارچې دې مشرانو کړی دی.هغې پښتو ددې جوګه کړه چې د يو ملت قامي، سرکاري او دفتري ژبه وګرځي.
دا کتـــاب (د ښــــکلا وږمه) د رشـــتين صـــاحب د تخليقـــی او فنـــی نثر د مضامينو مجموعه ده، د تکل او انشايي انداز په دې نثر کې چه يو خوا د مضمون ښکلا بريښي نو ورسره د فني نثر يوه ښکلې پسته او خوږه ژبه هم ده.....)
(د ښکلا وږمه) (۱۰) مخ.
انځور صاحب د پوهاند رښتين د نثر د ښيګڼو په اړه ليکی:
(... د استاد رښـتين نثر د هغـه مهـال د ادبـی يـون او پرمختـګ پـه پـام کـې ساتلو سره خوږ، ساده او روان ادبي نثر دی د همـد غو اسـتادانو لـو مړنی ارزښتمني هڅې د دې سبب شوې چې زمونږ ادبي يـون د ښايسـت پـه نويـو وريښمينولارو روان شی او لا په زړه پورې او اغيزمنه بڼه غوره کړی.)
د علامه پوهاند رښيتن بابا ياد **۲۵۴** مخ
پوهاند صاحب په شخصي لحاظ ښه ميلمه پالونکی ،صادق او بې ريا سړی و.
په عقيده کې ډير ټينګ او سخت انسان و، د خپلې وظيفی تل پابند او په ملګرتوب کې غښتلی او کلک و، څه يې چې لـرل هغـه بـه يې د ملګـرو سـره يو ځای خوړل ،خبرې يې کمې کولی، خو عمل يې زيات کاوه.
نوموړي به تل خپلو ويناو کې د پښتنی خويونو او صفتونو يادونه کوله چې پخپله يې هم د غه ټول خويونه او صفتونه درلودل.(۱۴: ۳۳۷)
پوهاند صاحب د پښتوژبې د علمي کيدو، ملي کيدو او رسمي کيدو له پاره بې سارې هلې ځلې کړی او ويل به يې:
پښتو ووايې، پښتو وليکئ او پښتو وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رسمي ماموريت دوره

پوهاند صديق الله رښتين د لومړۍ ځل لپاره په ۱۳۱۸ لمريز کال د سنبلې په میاشت کې د ماموريت دوره پيل کړه چې تر دې وروسته يې جلا جلا چارې په دې ډول دي.

په ۱۳۱۸ ل کال په سنبله کې د کابل ادبي انجمن (پښتوټولنې) غړی.

په ۱۳۲۰ ل کال د پښتوټولنې د قواعدو د څانګې مدير.

په ۱۳۲۱ ل کال په ثورکې د پښتوټولنې د معاون کفيل او د لغاتو او قواعدو څانګې مدير.

په ۱۳۲۲ ل کال په سنبله کې د پښتو دايرت المعارف د څانګې آمر.

په ۱۳۲۵ ل کال په اسد کې د مطبوعاتو د رياست د نشراتو د لومړۍ څانګې مدير.

په ۱۳۲۷ ل کال په سنبله کې د پښتوټولنې عمومي معاون او د پښتو دايرت المعارف آمر.

د ۱۳۲۵ ل کال څخه تر ۱۳۲۹ ل کال تراخره پورې سربيره په پورتينو وظايفو د ادبياتو په پوهنځي کې د استادۍ دنده هم سرته رسوله.

په ۱۳۳۰ ل کال د حمل مياشت کې د پښتوټولنې عمومي مديرشو.

په ۱۳۳۴ ل کال د حمل په مياشت کې د پښتوټولنې رئيس وټاکل شو.

په ۱۳۳۵ ل کال په جوزاکې د ادبياتو د پوهنځي رسمي استاد او د پوهنې وزارت د مشاورپه توګه وټاکل شو.

په ۱۴۳۶ ل کال د پوهنوال په علمي رتبې ومنل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۳۴۰ ل کال یې د پوهاند علمي رتبې ته ترفیع وکړه.
په ۱۳۴۲ ل کال د سرطان په میاشت کې په دویم ځل د پښتو ټولنې رئیس وټاکل شو، چې دا دوره یې لس کاله وه.
په ۱۳۵۲ ل کال د سنبلې په میاشت کې تقاعد ورکړی شو.
په پورتنیو دندو سربیره یې له ۱۳۲۸ ل کال څخه تر ۱۳۲۹ ل کال پورې په کابل راډیو کې د یو خصوصي پروګرام چلوونکی و.
په ۱۳۲۹ ل کال کې د هیواد ورځپاڼې چلوونکی.
په ۱۳۳۳ ل کال څخه تر ۱۳۳۷ ل پورې د مازدیګر له خوا په کابل راډیو کې د یو مخصوص پروګرام (پښتونستان) د کمیټې غړی و.
د ۱۳۳۶ د میزان له میاشت څخه تر ۱۳۴۰ ل کال پورې د کابل راډیو د رنګارنګ پروګرام چلوونکی و.
په ۱۳۳۱ ل کال کې د زیري جریدې د دویمې دورې مؤسس.
د ۱۳۴۳ ل کال څخه تر ۱۳۴۸ ل کال پورې د کابل راډیو د ادب وږمو چلوونکی و.
د ۱۳۴۰ - ۱۳۴۴ ل کال پورې دوږمې مجلې د کتونکي ډلې غړی.
د ۱۳۳۷ ل کال څخه تر ۱۳۴۲ ل کال پورې د پوهنتون د عالي شورا غړی.
۱۳۲۱ ل کال د پکتیا دوړانګې جریدې مؤسس.
۱۳۲۲ ل کال کې د فراه سیستان د جریدې مؤسس او لومړی چلوونکی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په علمي غونډو او کنفرانسونو کې ګډون

پوهاند رښتین په ډېرو داخلي او خارجي غونډو او کنفرانسونو کې برخه اخيستې ده، په دې لړکې پخواني شوروي اتحاد ، ايران ، مصر، هند او پېښور ته تللی.

او په دې هيوادونو کې علمي ويناوې کړې دي چې په وروسته ډول ښودل کيږي.

۱- ۱۳۲۹ ل کال د هند د پښتون په لوېې جرګې کې په دهلی او جمشيد پور کې ويناوي کړې دي.

۲- په ۱۳۳۱ل کال په اسد مياشت کې د پښتو نولی په باب د مطبوعاتو په سالونو کې وينا کړې ده.

۳- په ۱۳۳۲ کال د پښتوليک دود په باب د پيښور په پښتو اکاډيمی کې وينا کړې ده.

۴- په ۱۳۳۲ ل کال په عقرب کې د يو کلتوري هئيت د مشر په توګه شوري اتحاد سفرکړی او د پوشکين په باب يې په مسکو کې وينا کړې ده.

۵- په۱۳۳۷ل کال د دلو په مياشت کې مصر ته تللی او د اسکندريې د ادب په پوهنځي کې د پښتو په باب وينا کړې ده.

۶- په۱۳۳۸ل کال کې د مسکو د ختيځ پيژندنې په انستيتوت کې د پښتو په باب يو اوږد کنفرانس ورکړی دی.

۷- په ۱۳۴۲ ل کال په ميزان کې د خواجه عبدالله انصاری په نړيوال سيمينار کې چې په کابل کې جوړشوی و، د تصوف په باب وينا کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- په ۱۳۴۳ ل کال په عقرب کې د جامي په کاليزه کې د جامي او پښتانه ادیبان په نامه وينا کړې.
۹- په ۱۳۴۴ ل کال په اسد کې د پيښور پوهنتون په سيمينار کې د پښتو د نثر او ګرامر په باب وينا کړې.
۱۰- په ۱۳۴۴ ل کال د حوت په مياشت کې د ډهلي پوهنتون د پارسي ادبياتو په څانګه کې د پښتو ادبياتو په باب وينا کړې ده.
۱۱- په ۱۳۴۵ ل کال په اسد کې د خوشحال خان په سيمينار کې د خوشحال خان د نثر په باب يو کنفرانس ورکړی دی.
۱۲- ۱۳۴۶ ل کال په جوزا کې چې د قلمي نسخو يو نړيوال سيمينار جوړ شوی و د پښتو د قلمی نسخو په باب يو اوږد کنفرانس ورکړی دی.
۱۳- په ۱۳۴۸ل کال په جوزا مياشت کې د تاشکند د ختيځ پيژندنې په انستيتوت کې د پښتو ادب په باب وينا کړې.
۱۴- په ۱۳۴۹ ل کال په اسد مياشت کې د خوشحال خان ختک په دويم نړيوال سيمينار کې د خوشحال د نثر په باب وينا کړې.
۱۵- په ۱۳۵۱ ل کال په ميزان مياشت کې د مرکزي اسيا د کلتور په غونډه کې د پښتو او پارسي د ارتباط په باب وينا کړې.
۱۶- په۱۳۵۲ل کال د جوزا په مياشت کې د البيرونی د زرم تلين په غونډه کې د ده د ژبپوهنې په باب وينا کړې.
۱۷- په ۱۳۵۴ ل کال د قوس په مياشت کې د پښتو څېړنو په نړيوال کنفرانس کې وينا کړې.
۱۸- په ۱۳۵۶ ل کال د اسد په مياشت کې د پښتو د چاپی اثارو په سيمينار کې وينا کړې.(۱۱: ۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستاینلیکونه او نښانونه

پوهاند رښتین دخپلو علمي او ادبي لیکنو دکښلو پر اساس په یو لړ ستاینلیکونو او نښانونو باندې هم لمانځل شوی دی.
په ۱۳۲۷ل کال دصدارت له خوا دوهمه درجه ستاینلیک ورکړی شوی.
په ۱۳۳۳ل کال دمطبوعاتو له خوا دریمه درجه ستاینلیک ورکړی شوی.
په ۱۳۳۸ل کال دپوهنې وزارت له خوا دپوهنې مډال ورکړی شوی.
په ۱۳۴۵ل کال دپوهنې وزارت له خوا درښتین طلایي نښان ورکړی شوی.
په ۱۳۴۹ل کال ورته دپوهنې وزارت له خوا دنمانځنې پاڼه او دوه میاشتې بخشش ورکړی شوی.
په ۱۳۴۳ل کال ورته دلویې جرګې دغړیتوب نښان ورکړی شوی دی.
په ۱۳۲۷ل کال یې یو ادبي نثر (نوی کال نوی زیری) ترعنوان لاندې دپښتو او پارسی مقالو په ډله کې لومړی درجه مطبوعاتي جایزه ګټلې ده، دقضاوت دهئیت غړي- شهید محمد هاشم میوندوال، اروابناد عبدالرحمن پژواک او مرحوم سید شمس الدین مجروح وو.
په ۱۳۴۰ل کال دننګرهار ورځپاڼې له خوا یو ستاینلیک ورکول شوی.
په ۱۳۴۲ل کال دانیس ورځپاڼې له خوا ستاینلیک ورکول شوی.
په ۱۳۷۵ل کال دننګرهار پوهنتون دژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا ستاینلیک او هم دځلیدونکی لمراداری له خوا هم ورته ستاینلیک ډالی شوی دی. (۱۱: ۴)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین اثار

دارواښاد پوهاند رښتین د ټولو اثارو په اړه پوهاند ډاکتر زیور (دلوی استاد پوهاند رښتین یاد)کتاب کې د (۴۵۵) مخونو کې یوه اوږده علمی مقاله دلوی استاد پوهاند رښتین ادبي هلې ځلې تر عنوان لاندې لیکلی او دهغه په اثارویې تحلیلي څیړنه کړې ده. همداشان ښاغلي ازمون هم (دپوهاند رښتین ژوند هنداره) لومړی څپرکې د پوهاند رښتین ژوند اوادبي هلې ځلې تر عنوان لاندې داموضوع ښه په تفصیل سره څیړلې ده ،ښاغلي سرمحقق زلمی هیوادمل صاحب هم دازاد افغانستان مجلې لومړی کال دویمه ګڼه کې داموضوع په تفصیل سره څیړلې ده.

دلته یې اوس مونږ یوازې دااثارو دنومونو فهرست وړاندې کوو.

لومړی چاپ شوي اثار:

۱- پښتانه شعراء دوهم ټوک ۱۳۲۱ ل کال

۲- پښتو ادب تاریخ -------- ۱۳۲۵ ل کال

۳- پښتو ژبې د شپږم سمستر کلي...... ۱۳۳۳ ل کال

۴- د پښتو کلی لومړی لیار ښوونکی...... ۱۳۲۲ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- پښتو اشتقاقونه او ترکیبونه........ ۱۳۲۶ل کال
۶- پښتو ګرامر اول ټوک .... ۱۳۲۷ل کال
۷- دعبدالحمید مومند دیوان تدوین او مقدمه.. ۱۳۳۱ل کال
۸- دخوشحال خان خټک بازنامه....... ۱۳۳۲ل کال
۹- د پښتو قیصې...... ۱۳۳۱ل کال
۱۰-نوی ژوند .... ۱۳۳۱ل کال
۱۱- د پښتون یار......... ۱۳۳۱ل کال
۱۲- دمعارف ددویم ټولګي پښتو قرائت ځوځلې چاپ
۱۳- دمعارف ددریم ټولګي پښتو قرائت ځوځلې چاپ
۱۴- دمعارف دریم ټولګي دینیات ځوځلې چاپ
۱۵- دمعارف دشپږم ټولګي دینیات ځوځلې چاپ
۱۶- دمعارف ددولسم ټولګي پښتو ځوځلې چا پ
۱۷- د پښتو مصدرونو لارښود .... ۱۳۴۴ل کال
۱۸- دهند سفر.......... ۱۳۳۴ل کال
۱۹- دمینو هنداره......... ۱۳۳۴ل کال
۲۰-دژوند سندره ...... ۱۳۳۸ل کال لومړی چاپ او دویم چاپ ۱۳۸۵ل
۲۱-د پښتو نخوا پیښې .... ۱۳۳۰ل کال
۲۲- ژبښودنه. .... ۱۳۴۲ل کال
۲۳-پښتو عروض....... ۱۳۴۴ل کال
۲۴-دخوشحال طب نامه .... ۱۳۴۴ل کال
۲۵- دجلال الدین تذکره........ ۱۳۱۸ل کال
۲۶- نناني لیکوال......... ۱۳۱۸ل کال
۲۹- د پښتو ادبیات تاریخ ۱۳۱۸ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰ – د پښتو ادب دری ادبي کورنۍ .... ۱۳۲۲ل کال
۳۱- د پښتو او سانسکریت نیږدیوالی ...... ۱۳۲۵ل کال
۳۲- شیرشاه سوري .... ۱۳۳۴ل کال
۳۳- تاریخچه ادب پښتو......... ۱۳۳۳ل کال
۳۴ – د فراه پیژندنه........ ۱۳۳۲ل کا ل
۳۵- د علیخان پیژندنه...... ۱۳۳۲ل کال
۳۶- د پښتو قلمي نسخې .... ۱۳۴۷ل کال
۳۷- پښتو پیژندنه........ ۱۳۵۲ل کال
۳۸- د الماتا سفر...... ۱۳۵۱ل کال
۳۹- د اریانا دایرت المعارف پښتو ژباړه
۴۰- پښتو نثر........ ۱۳۲۰ل کال
۴۱- د پښتو قلمي نسخو د خیړنې لارښود .... ۱۳۴۷ل کال
۴۲- د کتغن سفر........ ۱۳۳۰ل کال
۴۳- پښتني لارښود ..... ۱۳۵۲ل کال
۴۵- روښان ستوری.... ۱۹۸۷ م کال
۴۶- نومیالي پوهان او غازیان.... ۱۹۸۸ م کال
۴۷- د پښتو تاریخي سیمینار .... ۱۹۸۷ م کال
۴۹- د پښتو نثر هنداره...... ۱۳۴۲ل کال
۵۰- نوې خیړنه........ ۱۳۵۸ل کال
۵۱- ادبي او تاریخي سمونې .... ۱۹۹۲ م کال
۵۲- د پښتو ادبي مکتبونه........ ۱۳۶۲ل کال
۵۳- ادبي لیکونه....... ۱۳۷۳ل کال
۵۴- د مهتمم ژوند .... ۱۹۹۸ م کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۵- پیاوړي شاعران....... ۱۹۹۳م کال

۵۶- دننګرهار ننداره........ ۱۳۷۴ل کال

۵۷- لرغوني پښتو......... ۱۳۷۳ل کال

۵۸- پښتو ګرامرلومړی او دویم ټوک

۵۹- دژوند پلوشې........ ۱۹۹۵م کال

۶۰- نومیالي شاعران........ ۱۳۷۰ل کا ل

۶۱- داشعاروډولونه....... ۱۳۷۴ل کال

۶۲- خوږې وږمې....... ۱۳۶۱ل کا ل

۶۳- دښکلا وږمه.. ۱۹۹۲م کال

۶۴- غوره کتنه اونوی کتنه........ ۱۳۸۳ل کال

یادونه: نوی کتنه او غوره کتنه دوه اثره په یوټوک کې چاپ شوی.

دویم ناچاپ آثار:

۱- پښتنې میرمنې (ډرامه)

۲- دژوند پلوشې دوهم ټوک

۳- په هند کې پښتو کتابونه

۴- خپلواک ژوند

۵- نړیوال کنفرانسونه

۶- دشوروي سفر

۷- دمصرسفر

۸- زما ژوند اوهلې ځلې

۹- انوک اردن

۱۰- دهیواد ننداري

۱۱- دزلموو ظیفې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲- د ربښتین ژوند پیښې.
۱۳- د بدخشان ننداره کابل مجله کې چاپ
۱۴- د الینګار او الیشنګ ننداره کابل مجله کې چاپ
۱۵- د خوست لیدنه کابل مجله کې چاپ
۱۶- د عشق آباد سفر کابل مجله کې چاپ
یادونه: د پورته څلورو سفرنامو یادونه ښاغلي سرمحقق زلمی هیوادمل صاحب د آزاد افغانستان مجلې په دویمه ګڼه (۷۹) مخ کې راوړی ده.
همدارنګه پوهاند رښتین د اثارو یوه زیاته برخه د هیواد په مطبوعاتو کې د مقالو او مضامینو په بڼه خپاره شوې چې ځینو مضامینو ته یې کتابی شکل ورکول شوی خو داسې مضامین یې هم پاتې دي چې په دې کتابونو کې نه دي راغلی که هغه مضامین راټول شی نو کیدای شي چې د پوهاند صیب په کتابونو او اثاروکې به نوره اضافه هم وشی.(*)
هغه کتابونه چې جایزې اخیستی دي په لاندې ډول ښودل کیږي:
۱- پښتنې تورسرې: ۱۳۱۸ ل کال د اقتصاد دریمه درجه جایزه.
۲- د حمید دیوان تدوین او مقدمه: ۱۳۲۰ ل کال د اقتصاد اوله درجه جایزه.
۳- خوږې قیصې: ۱۳۲۲ ل کال د اقتصاد څلورمه درجه جایزه.
۴- د پښتو ادب تاریخ: ۱۳۲۳ ل کال د خوشحال اوله درجه جایزه.
۵- د پښتو لومړی لیارښوونکی: ۱۳۲۴ ل کال د اقتصاد اوله درجه جایزه.
۶- د پښتو اشتقاقونه: ۱۳۲۵ ل کال د اقتصاد دوهمه درجه جایزه.
۷- د زلمو وظیفی: ۱۳۲۵ ل کال د اقتصاد دریمه درجه جایزه.

---

* د پوهاند صاحب په اثاروکې په دې نوم دکوم اثرذکرنشته خودژوند پلوشې په نوم لومړی او دویم ټوک لری چې لومړی ټوک یې په ۱۹۹۵ع کال په پیښورکې چاپ شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- د پښتو نثر: ۱۳۲۶ ل کال د اقتصاد ځلورمه درجه جایزه.
۹- ځلاندې پلوشې: ۱۳۲۶ ل کال د اقتصاد دریمه درجه جایزه .
۱۰- د پښتنو مجاهدې: ۱۳۲۷ ل کال د خوشحال دریمه درجه جایزه.
۱۱- نوی ژوند : ۱۳۳۱ ل کال د خوشحال لومړی درجه جایزه.
۱۲- هند سفر: ۱۳۳۲ ل کال د رحمان بابا لومړی درجه جایزه.
۱۳- پښتو ځیرنه(پښتو پیژندنه) : ۱۳۳۳ ل کال د خوشحال دریمه درجه جایزه.
۱۴- د اشعارو ډولونه: ۱۳۳۴ ل کال د خوشحال ځلورمه درجه جایزه.
۱۵- د پښتو نثر هنداره: ۱۳۴۲ ل کال د سید جمال الدین دوهمه درجه جایزه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتين مړينه او مزار

اروانباد پوهاند رښتين دژوند وروستي کلونو دهيواد په روان ناورين کې دناروغتيا په حال کې تيرکړل، چې ددې ناروغۍ ځولاملونه ووچې يولامل يې تنظيمي اوخپلمنځي جنګونه اوزياتې مرګ ژوبلې وې.
بل لامل يې دهيواد څخه په مهاجرت مجبورکيدل و.
اودريم لامل يې دهغه وخت ددوولسيزو دچاروا کوبې کفايتي اوناپوهي وه.
دهمدې ناخوالوپراساس ورته دزړه ناروغي پيدا شوه اوبالاخره د ۱۳۷۷ ل کال دلیندۍ دمياشتې په پنځمه نيټه دپنجشنبې په ورځ دولس نيمې بجې دپېښورپه جرنيلي (R,H) روغتون کې د (۷۹) کالو په عمرپه حق ورسيد. (انالله وانا اليه راجعون)
دمرحوم دجمعې مبارکه شپه په خپل کور حيات آبادکې راغله اودجنازې لمونځ يې دجمعې په ورځ (۹) بجې دليندۍ دمياشتې په شپږمه نيټه دحيات آباد په څلورم فيزکې دکوزې اوبرې پښتونخوا دګڼو ليکوالواديبانو ،قومي مشرانو، دوستانو اوخپلوانوپه ګډون کولو سره اداشو.
دجنازې لمانځه وروسته نوميالي ليکوال اوقومي مشراجمل ختک اوپوهاند محمدرحيم الهام داروانباد په ژوند او ادبي هلوځلوباندې رڼا واچوله وريسې دپوهاند صاحب دوو زامنو، الحاج فضل الله رښتين او پوهنمل شيرخان رښتين لنډې خبرې وکړې له (۹) بجو وروسته داروانباد جنازه پورته او دخپل وصيت سره سم دننګرهارولايت دبهسودو په ولسوالی کې خاوروته وسپارل شودجنازې دښخولو په مراسموکې يې هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دننګرهارولایت زیات شمیرمنورینو ، دننګرهارپوهنتون استادانو محصلینواوګڼ شمیرفرهنګیانو ،دوستانواوخپلوانو ګډون کړی و .
داروانباد فاتحه دلیندۍ دمیاشتې په (۱۲) نیټه ۱۳۷۷ ل کال دپیښورپه سپین جومات کې واخیستل شوه چې دکوزې اوبرې پښتونخوالوی لوی دولتي اوقومي مشرانوپکې برخه اخیستې وه.
دفاتحې په پای کې دافغانستان دمطالعاتو د مرکز مشر پروفیسر رسول امین او جهادي مشرقاضي محمد امین وقاد داروانباد په خدمتونوباندې رڼا واچوله.
همدارنګه داروانباد فاتحه دننګرهارولایت په سپین جومات اودکابل پوهنتون اوعلوموااکاډمۍ له خوا دکابل دشیرپورپه جومات کې واخیستل شوه.
همداشان دهیواد څخه بهر اوداخل په نورو ولایتونو کې هم داروانباد د ادبي، فرهنګي اوعلمي خدمتونو په اړه درنې تعزیتي غونډې او کنفرانسونه جوړ شوی دي.
پوهاند رښتین دوه زامن او درې لوڼه لرې چې مشرزوی یې الحاج فضل الله رښتین او کشرزوی یې پوهنمل شیرخان رښتین چې په یوه ترافیکي پیښه کې شهید شوی دی او نوراولادونه یې دخدای په فضل تراوسه حیات دي.
دپوهاند رښتین مرکې
اروانباد پوهاند رښتین دخپل ژوند په ادبي بهیرکې یوشمیرادبي اوسیاسي مرکې د رادیو ، تلویزون او مختلفو ورځپاڼوجریدو اومجلوسره دژوند په وروستیولسو کلونو کې کړی دي دامرکې ټولې ګټورې او دمعلوماتو څخه ډکې دي ځکه چې دیوې خوا پکې دپښتوژبې ادبي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهیرخیړل شوی اوله بلې خوا دځوان نسل لپاره دپښتوژبې دپرمختګ په اړه مهمې سپارښتنې شوی دي.
پوهاند صاحب له ډیرپخوانه دکابل رادیو سره همکاري لرله ،هلته یې په مختلفوو ختوکې مختلف پروګرامونه چلولی دي، کیدای شي چې په هغه وخت کې یې هم کومه یوه مرکه کړی وي.
په وروستیو وختونوکې یې د (بي، بي ،سي) راډیو سره هم مرکه کړې وه.
دننګرهاردشاعرانو او لیکوالو له خوا ورسره په ۱۳۷۴ل کال دثورپه میاشت کې دپوښتنواو ځوابونو په بڼه یو ادبي بندارجوړشوی و چې دننګرهاردتلویزون له لارې خپور شوی.
دهمدې تلویزون له لارې یو بل ادبي پروګرام هم په ۱۳۷۵ل کال دحمل په میاشت کې دپوهاند رښتین دپیژندنې په نامه دوه ساعته ادبي خپرونه خپره شوی چې لومړی برخه یې دپوهاند رښتین سره ناسته ولاړه دخاطرو په بڼه چې خیړنپوه عبدالله بختاني ، پوهاند ډاکترزیور، محمد آصف صمیم ، روغمن صاحب او داود شهید دپوهاند صاحب په اړه د خپلو خاطراتو څرګندونې کولی.ددې پروګرام دویمه برخه دپوهاند صاحب سره مرکې ته ځانګړې شوې وه.
ماکوښښ وکړچې ددغه مرکوویدوویې کاپي ترلاسه کړم، خودځینو ستونزو له امله په دې کاربریالی نشوم.
کومې مرکې چې پوهاند صاحب داخبارونو، جریدواو مجلوسره کړې وې هغه مې اکثره راټولې کړې چې تعداد یې ترلسوپورې رسیږي- په دې مرکوکې یوه مرکه دری ځلې تکراري خپره شوې چې مونږ له هغه تکراري مرکو څخه یوازې یوه مرکه دلته رانقل کړی ده.
نوپردې اساس په دې فصل کې یوازې اته مرکې په تاریخ وارډول وړاندې شوی دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین مرکې

له جرګې مجلې سره د پوهاند صدیق الله رښتین مرکه

د پښتو ژبې او ادب ځلانده ځیره
مرکه کوونکې: سارا بیاباني
نومیالی فرهنګي او علمي شخصیت پوهاند استاد صدیق الله رښتین زمونږ د پښتو ژبې او ادب د آسمان هغه ځلانده ستوری دی چې په ملي او نړیوال ډګر کې یې خپل دریځ څرګند کړی دی.
استاد د پښتو ژبې لیکوال، څیړونکی، ژبپوه، ادبپوه او ژورنالیست دی، چې د پښتو ژبې د پالنې، روزنې، پیاوړتیا او عملي کولو په لار کې یې خپل افکار په بیلابیلو ډګرونو او ساحو کې په کارا چولی او خپلې عملي څیړنې او هڅې یې په عالمانه توګه سرته رسولی دي.
د استاد افکار او جذبات دده له لیکنو څخه پوره څرګندیږي. دی د ملي جذباتو ترجمان، د قوم، وطن او خپلې ژبې د خدمت پاکه جذبه او تعلیمي مفکوره په خپلو اثارو کې ځایوي چې په دې لار کې دده اراده د پولادو د دیوال حیثیت لري.
استاد عقیده لري چې په دنیا کې پرته له ټینګ عزم او سمې لارې یو کار هم بریالی پای ته نه رسیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محترم استاد صدیق الله رښتین د ښاغلي مولوی تاج محمد خان زوی دی چې د مومندو د سرکمر په غازي آباد کې زیږیدلی دی.لومړی زده کړې یې په خپل کورکې د ځانګړو استادانو څخه کړی دي. دی په (۱۳۱۱) ش کال د جلال آباد دهډې په نجم المدارس کې شامل شو، بیا په (۱۳۱۵) ش کال د کابل عربي دارالعلوم ته راغی.په (۱۳۱۸) ش کال یې له عربي دارالعلوم نه دمنځنۍ دورې اعلی درجه شهادت نامه واخیسته او په دې ډول یې د زده کړې دوره ختمه کړه.

په (۱۳۱۸) ش کال د سنبلې له میاشتې په کار وګمارل شو.

چې د ماموریت جلا جلا چارې یې په دې ډول دي:

په (۱۳۱۸) ش کال د کابل د ادبي انجمن یعنی د پښتو ټولنې د غړي په توګه.

په (۱۳۲۰) ش کال د پښتو ټولنې د قواعدو د څانګې مدیر.

په (۱۳۲۱) ش کال د پکتیا ولایت دوړانګې جریدې بنسټ ایښودونکی.

په (۱۳۲۱) ش کال د ثور په میاشت کې د پښتو ټولنې معاون او د لغاتو د قواعدو مدیر.

په (۱۳۲۲) ش کال د پښتو دایرة المعارف د څانګې آمر.

په (۱۳۲۵) ش کال مطبوعاتو ریاست د خپرونو د لومړی څانګې مدیر.

په (۱۳۲۲) ش کال ،فراه ،سیستان د جریدې مؤسس او لومړی چلوونکی.

په (۱۳۲۷) ش کال کې د پښتو ټولنې عمومي مرستیال او د پښتو دایرة المعارف آمر.

په (۱۳۲۹) ش کال کې سربیره پر د غودندو د هیواد د جریدې مدیر او چلوونکی.

په (۱۳۳۰) ش کال د پښتو ټولنې عمومي مدیر.

په (۱۳۳۱) ش کال کې د زیري جریدې د دوهمې دورې بنسټ ایښودونکی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په (۱۳۳۴) ش کال کې دادبیاتو دپوهنځي استاد او دپوهنې وزارت مشاور.
په (۱۳۴۰) ش کال د پوهانو علمي رتبې ته لوړ کړای شو.
په (۱۳۴۲) ش کال کې یې ددوهم ځل له پاره د پښتو ټولنې درئیس په توګه چې لس کاله یې خپل علمي او اداري خدمت سرته ورساوه او په (۱۳۵۲) ش کال په سنبله کې جبري تقاعد ورکړی شو.
په دری ژبه هم مسلط دی. او په خارجي ژبو هم ښه پوه او ځینې اثاریې ژباړلی اولیکلی دي، او ځینې مسلکي دندې یې هم په ښه توګه اجرا کړې دي. خارجي سفرونه یې هم کړی دي چې په (۱۳۲۹) ش کال یې د هند د پښتون جرګې په غونډه کې دافغانستان دمطبوعاتو دهئیت دغړی په توګه ګډون کړی دی.
همدارازیې پیښورته درحمان بابا دمقبرې له پاره مرمري ډبرې وړې دي.
محترم پوهاند رښتین ډیرستاینلیکونه، نښانونه اوجایزې دلوړومقامونو څخه ترلاسه کړې دي چې دپوهنې وزارت له خوا طلایې نښان هم پکې شامل دی.
دمحترم پوهاند رښتین په هکله بهرنیو او داخلي پوهانو هم بیلابیل نظرونه درلودلی چې په لنډه توګه یې یادونه کیږي:
اسلانوف روسي پوهاند لیکي:
رښتین یومشهورلیکوال اونومیالی ژبپوهاند دی. دده یوتازه اثر(دهند سفر) دادب په دنیا کې یومهم وړ اثرګڼل کیږي.
یوبل روسي پوهاند ګیرس په خپل کتاب، پښتو ادبیاتو کې لیکي:
رښتین یوښه نثرلیکونکی او په نثرکې دبدیعی اثارو خاوند دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دژبې او تاریخ په برخه کې زیاته ځیرنه لري، دده (دهند سفر) یو په زړه پورې منلې اثر دی او په پښتو نثر کې یو غوره او تازه اثر باله شي.

ښاغلی عبدالحمید د مصر په المشاء اخبار کې لیکي:

رښتین د پښتو ادب استاد او یو مشهور عالم شاعر او لیکوال دی.

د افغانستان د لیکوالو د انجمن پخوانی مشر عبدالحمید محمود په لیک کې داسې لیکي:

تاسې د پښتو ادب د پراختیا په لار کې پخوا هم ډیر قدرورې خدمتونه کړي دي، خوب او رلرم چې د پښتو ټولنې په ریاست کې ستاسې مقرري د پښتو ادب او کلتور د غه مرکز ته یو نوې او تازه رنګ وښیي او زمونږ د ملي ژبې انکشاف له پاره به فایده من ثابت شي زه د لیکوالو د ټولنې له خوا تاسې ته مبارکي وایم او ستاسې برې او کامیابي غواړم.

محترم رشتین صاحب زمونږ دیوې پوښتنې په ځواب کې وویل:

زه په عربي دارالعلوم کې وم چې په شعر ویلو مې لاس پورې کړ، اول شعر مې د اصلاح په ورځپاڼه کې په (۱۳۱۲) ش کال کې خپور شو، او همدا راز مې نورې ادبي مقالې د هیواد په ټولو خپرونو کې په تیره د کابل په مجله کې ډیرې خپرې شوې دي.

محترم رښتین صاحب د خپلو ادبي کارونو په باب داسې رڼا واچوله:

زما اثار د ژبپوهنې، ادبپوهنې او تاریخ پوهنې په ساحو کې دي.

چې د ټولو کتابونو شمیر او یا وته (۷۰) رسیږي، چې په دې کې به څلویښت (۴۰) چاپ شوي وي او دیرش (۳۰) به یې پاتې وي.

په دې موده کې مې د زرو (۱۰۰۰) په شاوخوا کې مقالې لیکلې دي، چې زیاتې یې چاپ شوې دي.

ځینی کتابونه یې دا دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ادبیاتو تاریخ، پښتانه شعرا دوهم ټوک، پښتو ګرامر دوه ټوکه، پښتو اشتقاقونه او ترکیبونه، نوی ژوند ، نومیالي شاعران، د پښتو نثر هنداره، نومیالي پوهان، دژوند پلوشې دوه ټوکه.
محترم استاد پوهاند رښتین دهیواد موجوده ادبي بهیرداسې څیړي:
دهیواد موجوده ادبي بهیر دمقدار په لحاظ ښه دی مګر دځرنګوالی له پلوه داعتراض وړدی، ځکه تجارتي رنګ پکې غالب دی، اوهرچا په خپل سرلیکنه کړې ده.
دهیواد ځوانو لیکوالوته زما لارښوونه داده چې دوی په خپل سرکارونه ونه کړي اوپه دې متل عمل وکړي: چې وکاندي سلا - نو یې ورکه شي بلا.
محترم استاد پوهاند صدیق الله رښتین ته دعمراوږدوالی او لازیات بریالیتوبونه غواړو.(۵: ۲۸، ۳۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شهادت (اردو) ورځپاڼې سره

د محترم پوهاند رشتین مرکه:

مرکه کوونکی: عبدالله جان عابد:

پوښتنه: کوم وخت چې تاسو پښتوژبې او ادب ته کارشروع کولو، په هغه وخت کې د پښتوژبې په سرکاري او ولسي سطحه څه صورت حال و ؟

ځواب: کوم وخت چې مونږ پښتوژبې ته کارشروع کولو په هغه وخت کې پښتو رسمي نه وه یونیم سړی ویله ،لیکن عمومي نه وه، په کوڅو کې نه وه په دکان کې نه وه، په کورونو کې نه وه، بیا مونږ شروع وکړه ،محمدګل خان مومند په هغه وخت کې وزیرداخله و، سیاسي پښتو هغه راوستی ده، د پښتوټولنې اولنی عمومي مدیرعبدالحی حبیبی و، هغه دکندهارو اود وزیرمحمدګل خان له خوا مقررشوی و، اوزه په هغه وخت کې د پښتوټولنې غړی وم، بیا وروسته مدیر دقواعدو شوم.

په هرصورت زه هغه وخت کابل ته لاړم چې په عربی دارلعلوم کې داخل شوم، کله چې بازارته ووتمه، هیڅا پښتوخبرې نه کولی، نو ډځان سره مې سوچ وکړ، چې داڅنګه ښارته راغلی یې چې څوک پښتونه وایي، د پښتوذکرنشته، نو اول داسې حال و.

دوزیرمحمد ګل خان دهڅوپواسطه پښتودفتري شوه، په کابل کې د پښتوعلمي او ادبي خدمت عبدالحی حبیبی، ګل پاچا الفت، قیام الدین خادم اوعبدالروف بینوا شروع کړی دی، حبیبی اوبینوا دکندهاروو، اونورد ننګرهاروو، زه هم دوی سره په دې خدمت کې شریک وم په شروع کې همدا پنځه کسان وچې ادبي اوعلمي خدمت یې کړی دی، مونږ په پښتوژبه کتابونه ولیکل، په پښتوژبه موګرامرولیکه، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبیاتو پوهنځي کې مو محصلینو ته درس شروع کړ،نو په کابل کې پښتو په ادبیاتو کې دې حد ته ورسیده ،چې پښتو کتابونه د کابل د پارسی کتابونو څخه زیات شول، البته په ایران کې د پارسی کتابونه زیات وو ،د دې څخه وروسته د کابل د کوڅو ، بازارونو ، دکانونو نومونه ورو ورو پښتو کیدل، اخردې حد ته ورسیده ،مونږ پښتوله پاره کورسونه جوړ کړل، هغه په ټول افغانستان کې خپاره شول او پښتو رسمیت وموند.

پوښتنه: دغه کوم دورو چې تاسو یې یادونه وکړه؟

ځواب: دغه ځلو ېښت پنځوس کاله پخوا دورو ،په دغه دور کې مکتبونه هم پښتو شول، کتابونه هم په پښتو ولیکل شول، کورسونه هم په پښتو شول.

پوښتنه: تاسو د ګرامر په هکله خبره وکړه چې وروسته مو بیا ګرامر ولیکل ستا په نظر د اسې بشپړه او مکمل ګرامر شته چې څوک تر ې استفاده وکړي او که نه وي څه قسم ګرامر پکار دی؟

ځواب: زه خپله په کابل کې مدیر د شعبه قواعد وم، ماته په دغه وخت کې د پښتو ټولنې عمومی مدیر چې عبدالرحمن پژواک نومیده وویل چې ته ګرامر ولیکه ،ما ګرامر شروع کړ، او د هغه دلیکلو له پاره مې ډیر زیات زیار وویست، او په دی شعبه قواعد کې ما اول جلد ولیکلو او دغه اول جلد په ۱۹۴۸ م کال کې چاپ شو.

دغه ګرامر اوس هم شته ،د دې ګرامر دویم جلد ډیر وځنډید ،کله چې زه درسمي کار څخه وزګار شوم، نو دویم جلد مې هم ولیکلو ،دغه ګرامر په کابل کې چاپ شوی دی، په دی دواړو جلدونو کې پښتو ژبه تکمیل ده، خلاصه دا چې د دې ګرامر څخه مکمل کتاب زما په نظر نه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه دغه ګرامر سره دنوو اصلاحاتو لهجې هم پکې ځیرل شوی غربي لهجه، شرقي لهجه ،منځنی لهجه دا ټول بحث پکې راغلی دی، او په دې دويم جلد کې بیا تکمیل شوي دي.

پوښتنه: تیرکال په باره ګلی، کې د پښتو لیک لار په نامه یو سمپوزیم جوړ شوی و ،چې په دغه سمپوزیم کې د کوزې او برې پښتونخوا پوهانو ګډون کړی و ،په دغه سمپوزیم کې د پښتو دلیک دیووالی په باب فیصلې وشوې څه فکرکوئ چې په افغانستان کې به د دغه فیصلو سره څوک اتفاق وکړی؟

ځواب: دا سمپوزیم چې اوس جوړ شوی و ،زه پکې نه وم،مونږ په اول کې دیولیک دود مجلس په کابل کې کړی و ،په ۱۹۴۲م کال کې، بیا بل مجلس هم په کابل کې شوی وچې د پېښور مشهورو پښتنو لیکوالو پکې ګډون هم کړی و ،لکه مولانا عبدالقادر صیب، امیرحمزه شینواری، عبدالخالق خلیق او داسې نورو ،بیا بل مجلس په ۱۹۵۷م کال په پیښور کې شوی و ،په دغه ټولو مجلسونو کې ،مونږ دغه فیصلې کړی وې، او پښتو ټولنه کابل او پښتو اکاډیمی، پیښور ،د دې فیصلو په عملی کولو مکلف وو.

اوس نورخلک راغلل، دهرچا خپل خپل خیال دی، ځکه په پیښور کې مرکزیت نشته،زه د دغه فیصلو څخه خبرنه یم او نه مې د غه فیصلې لوستی دي.

پوښتنه: تاسو څه فکرکوئ چې دغه فیصلې ولی عملي نه شولی؟

ځواب: په هغه فیصلو کې خوډیرې عملی شوی دي او که یو څو پکې نه وی شوي نو هغه د خلکو شخصی خیال دی، ځکه دلته خو مرکزیت نشته.

پوښتنه : اوس څه ضرروت وچې دا سمپوزیم وشو؟

ځواب: دا پوښتنه دهغه چانه پکارده چې د دې سمپوزیم اهتمام یې کړی و .

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: هغو وایې چې دافغانستان او جنوبي او شمالي پښتونخوا په رسم الخط کې ډیرفرق دی، ددغه فرق دختمولوله پاره دا سمپوزیم شوی و.
ځواب: دغه فرق خو مونږ ډیرپخوا ایستلی و، اوس زه خبرنه یم چې هغه فرق په کوم څیزکې دی، دامې په یادي چې پخوانۍ فیصله کې چې (ڼ) ثقیله مونږ قبول کړی و، په دې باندې چې دا (ڼ) په مفرد باندی ولیکل شی او لاندې یوه حلقه ورکړی شی، په پیښورکې به خلکو مرکب لیکلو، مونږ دغه ختم کړو.
پوښتنه: دافغانستان، دسویلی او قطبی پښتونخوا په لهجوکی ډیرفرق دی، دافرق څنګه پیدا شو، او څنګه به ختم شي؟
ځواب: مونږ په پښتوټولنې کابل کې داکارکولو چې مونږ بین الافغان ژبه جوړوله، په هغه کې مونږ هرلغت چې هرچیرته و، په کندهار کې په پکتیا کې، په ننګرهارکې اوصحیح به و مونږ به اخیست، مونږ د کندهارډیرلغتونه اخیستی دی، زمونږ په وخت کې دافرق ورک شوی و، مونږ غوښتل چې دا سې کلمې استعمال شی چې هلته هم پرې خلک وپوهیږي اودلته هم، اوس چې پښتوټولنه له مینځه لاړه، نو دافرق پیدا شو ځکه چې مرکزیت نشته، لارښوونکی نشته.
پوښتنه: ددې فرق دلېرې کولو له پاره څه پکاردی؟
ددې له پاره مرکزیت په کاردی، چې دلته هم یومرکزوی چې لارښوونه وکړی او کابل کې هم یومرکزوي چې لارښوونه وکړي.
پوښتنه: کله چې دپښتوادب دافسانودارتقاء په هکله څه لیکل کیږي نودافغانستان خلک زمونږ دلیکوالو ذکرنه کوي، لکه په افسانه، ناول... او ددې ځای لیکوال دهغه ځای دلیکوالو ذکرنه کوی او همدا سې د بلوچستان والاهم؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: اول تاریخ ادبیات مالیکلی دی په ۱۹۴۴م کال چې تقریباً (۴۷) کاله کیږي.په هغه تاریخ ادبیات کې د پیښور دلیکوالو حتی ژوندي خلک هم پکې راغلي وو ،ترپاچاخان پورې یوسړی هم پاتې نه دی نه ددې ځای نه دهغې ځای.بیا وروسته چې خلکو څه کړي دي،هغه دخلکو شخصي خیال دی،هغه پښتني خیال نه دی،ټوله یوه پښتونخوا ده ،مونږ ته پکې هیڅ فرق نشته،پښتو یوه ده ،ادب یو دی،شاعران یو دي، مونږ په پخوا نیو کتابونو کې ،پښتانه شعراء اول جلد ،دویم جلد په هغه کې هم مونږ ددې وطن یعنې د پیښور د شاعرانو ذکر کړی دی. دا نظریه جعلی ده،دا هیڅ اعتبار نه لري،یو څو کسو پیدا کړې ده.

پوښتنه: د پټې خزانې په اهمیت باندې که څه رڼا وا چوئ چې په پښتو داب کې ددې څه مقام او اهمیت دی؟

ځواب: د پټې خزانې په برکت باندې د پښتو ادب تاریخ دویمی هجری پیړۍ ته رسیدلی دی،امیرکروړ سوری شعر په پټه خزانه کې راغلی دی،هغه په ۱۳۷ هجری کې ویل شوی ،په دې حساب باندې د پښتو ادب تاریخ دویمې هجري پیړۍ ته رسیږي دا د پټې خزانې برکت دی.

پخوا دومره اسناد مونږ سره نه وو ،په دې کې قصیدې راغلی دي.

دغوریانو او دغوریانو د پاچاهانو ژبه هم هغه وخت پښتو وه.

ښکارندوی په هغه وخت کې تیرشوی دی،د شهاب الدین غوري په وخت کې اسعد سوري له هغه څخه مخکې تیرشوی دی،دوی قصیدی ویلی دی او هغه قصیدی ټولی په پټه خزانه کې راغلی دي،په دی اسنادو سره دغوریانو ژبه پښتو وه،شهاب الدین غوري او غیاث الدین غوری ژبه هم پښتو وه او تایمني هم د غیاث الدین غوری صفت کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پټه خزانه کې چې کوم پنځوس شاعران راغلي دي، په دې کې بښځې شاعرانې او معاصر شاعران هم راغلي دي.
د بهلول لودي رباعي پکې هم شته، د شيخ رضي لودي شعر هم پکې شته. دا ټول د پټې خزانې برکت دی چې هغه مونږ ته دا پخواني شعرونه ساتلي دي د پټې خزانې يوه نسخه حبيبي صاحب په کويټه کې پيدا کړې وه، دغه د حاجي محمد اکبرخان له پاره ليکل شوې وه، او بله نسخه د سرادرمهردل خان له پاره ليکل شوې وه. په هرصورت په دې وخت کې يو نسخه ده چې د حبيبي صاحب سره وه، حبيبي صاحب نه شاعرو او نه يې د شعر دعوه کوله، نو دا هغې دوسې خبره نه وه چې هغه دی ديو پنځوسو شاعرانو شعرونه د ځانه جوړ کړي وي.
پوښتنه: ځينی خلک د پټې خزانې سنې مشکوکې ګڼي، دی باره کې تاسو څه وايې؟
ځواب: ځينی سنې به پکې صحيح او درستی نه وی، احتمال لري چې هغه غلطي شوی وي، ليکن اصل کتاب پټه خزانه صحيح کتاب دی ځکه په دې (۴۷) کالو کې چا پرې اعتراض نه دی کړی.
پوښتنه: په افغانستان کې د دې څوک مخالفين شته؟
ځواب: بيخی نه.
پوښتنه: قلندر صيب چې د پښتو ژبې يو وتلی ليکوال او محقق دی هغوی په دې باب يو کتاب ليکلی دی. (پټه خزانه فی الميزان) په دغه کتاب کې هغوی د نورو خبرونه پرته دا هم ليکلی دي، چې په افغانستان کې ځينې مشرانو د پټې خزانې په باب ما سره شکونه څرګند کړي دی، دی باره کې تاسو څه وايې؟
ځواب: په دې باب مونږ ورسره هيڅ نه دی ويلی او نه مو ورسره بحث کړی دی او نه مو کوم شک ښکاره کړي دی. زه د پښتو ټولنې رئيس وم، ما سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

قلندر مومند په دې باب هڅه وهیڅ ویلی نه دی.زه د پښتو ټولنې په دوو دورو کې رئیس وم.په اوله دوره کې د (۱۹۵۲-۱۹۵۲) کال پورې ،او په دویمه دوره کې د (۱۹۲۳- ۱۹۷۳) م کال پورې.
پوښتنه: تاسو راته د خپلو اثارو لنډ شان تذکرو کړئ چې څومره چاپ شوي او څومره چاپ ته انتظار باسي؟
ځواب: اثار چې څومره ما لیکلي دي هغه ټول (۷۰) ټوکه دي په دې وخت کې زما عمر هم اویا (۷۰) ته رسیدلی دی.
په دې کتابونو کې اکثره چاپ شوی دی،تقریباً شل به یې پاتې وی دلته پیښور کې هم ډیر چاپ شوی دی،یوه زما شعری مجموعه ده (خوږې وږمې) په نامه ،ادبي لیکونه،دادب تاریخ ،دنثر تاریخ- نومیالی شاعران، ژباړونه، پښتو سندرې اوداسې نور ډیر کتابونه دي چې دلته یې تذکر کران دی.
پوښتنه: دځوانو لیکوالو او محققینو له پاره څه پیغام ورکول غواړی؟
ځواب: دځوانو لیکوالو له پاره زما رایه داده چې ځوان لیکوال دی کوښښ وکړی چې هغوی څه لیکي، دکوم پوهاند یا استاد سره دی مشوره وکړي.
ځکه چې داوږدو بحثونو څخه څه نه جوړیږي،خبره لنډه ښه وي خو دمطلب،په عربی کې دامشهوره خبره ده،بهتر خبره هغه ده چې لږه وی او دلالت وکړی په مطلب باندې،لږې خبرې کول دا صفت دی.
پوهاند صدیق الله رښتین صیب تاسو نه ډیره ډیره مننه چې مونږ دپاره مو دخپل قیمتي وخت څخه څه وخت وایستلو چې مونږ سره مو دکاراوګټورې خبرې وکړی.خدای دې نورتاسې ته ډیر عمر درکړی چې دپښتو ژبې نور خدمت هم وکړئ.(۱۲: ۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپيدې مجلې سره مرکه

مرکه کوونکی: محمد اصف صميم

پوهاند رښتين د پښتو په علمي او ادبي دنيا کې پيژندګلوی ته اړ نه دی.
دافغانستان دژبې او ادب په مخکښو څيړنوالو کې شميردی.
دنيمې پيړۍ راهيسې دزړه په مينه دژبې او ادب په خدمت لګيا دی.
داوخت له يو اوياکالو اوښتی دی، خواوس يې هم په خپل کړي ادبي خدمت تنده ماته نه ده، مونږ ورسره د سپيدې د درنولوستونکوله پاره مرکه کړی ده، چې دادې ستاسو په خدمت کې ده. (اداره)

پوښتنه :محترم پوهاند رښتين صاحب تاسې دنيمې پيړۍ راهيسې دپښتوژبې او ادب په خدمت بوخت يې ،په خپل دغه کړی خدمت او دهغه په نتايجوڅومره قانع، يې اياڅه موچې کول اوغوښتل هغه موکړی دي اوکه نه ځينې نور ارمانونه هم داسې شته چې ځوان نسل ته يې دترسره کولوتوصيه کوی؟

پوهاند رښتين: خبره داده چې ديوې ژبې تاريخ اوڅيړنه ډيرلوی کاردی مونږچې کوم کارکړی دی په هغه باندې قانع يوچې په کابل ښار او افغانستان کې موپښتوته وده ورکړی ده ،اوپه ټولو خواو وکې لکه ادب، ګرامر، ادب تاريخ او نورو برخو کې مو کتابونه ليکلی دي، البته دژبې دترقۍ دوره په دی نه دريږي او نوره څيړنه هم غواړي، دا څيړنه دژوند سره ملګرې ده، ژوند په ټولو خواووکې پراختيا لري، اوپه نوروخواووکې هم چې کومې نيمګړتياوې موجودې وي بايد پوره شی ترمرکه پورې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلسله جاري ده، خلاصيږي نه ،اوس دنوري دنيا ،امريکې،روس ،حتى ايران او نوروهيوادونو راډيوګانى په پښتو نشرات کوي، پښتو ديوې رسمي ژبې په حيث معرفي شوې ده او دا لوى مقصدو چې ترسره شو ،نورچې د پښتو دخدمت سلسله ده،نودا خوترګه پورې جاري ده.

پوښتنه: تاسې د پښتو دليکني اړخ په تقريباً هرډګرکې د قلم نيلى ځغلولى دى خود ادب تاريخ په باب مو چې کومې څيړنې کړې دي،هغى تاسې په مخکښانوکې دروليى يې په خپله ادب تاريخ په باره کې که راته څه معلومات راکړئ چې کوم راز څيړنې ته د ادب تاريخ وايې؟

پوهاند رښتين: په ابتداکې چې مونږ د پښتوادب په تاريخ لاس پورې کاوه په هغه وخت کې هرڅه نوي وو ،دشاعرانو ، ادبياتو او ليکوالو او مختلفو دورو په څيړنه کې لومړني معلومات وو ،چې مونږ د پښتو ادب تاريخ کې څيړلى دي،او دورې موښودلى دي،لومړي،دويمه،دريمه اوڅلورمه دوره ترهغې وروسته بيا پښتانه شعرا وليکل شو ،په هغه کې هم دغه شاعران زيات معرفى شوى دى چې ترپنځم جلد پورې چاپ شوى دى،البته غلطۍ په ټولو کتابوکې وى،په دويم،دريم اوڅلورم کې به غلطۍ وى،چې اصلاح ،سمون اوډيرکارغواړي،اوس هم په ادب تاريخ کې کارډيرپاتې دى،بايد چې وشى،چې کومې تذکرې ليکل شوى،هغه دى ديو انجمن اوعلمي مرکزله خوا چې پوه خلک پکې وى،او داټولې تذکرې چې په کابل ،پيښوراو يا د بلوچستان په کويټه کې او يا د پښتونخوا په نورو ځايونو کې ليکل شوى دي،هغه راغونډې شى او يو خلص مطلب ترې راولاړشى .

پاتې شود پښتو ادب تاريخ په باب څه ويل په پښتو ادب تاريخ کې مختلفې دورې،د دورو امتيازات، د دوروعلامې او نښانې چې په دې دوره کې دا قسم نثريا دانظم رواج و ،يا دا مضمون رواج درلود ، اودا هرڅه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تریو حده پورې مونږ په پښتو ادب تاریخ کې ښودلی دي ،لیکن په لنډ ډول او مفصل ډول یې پاتې دی.

او سني شاعران او ادیبان ،د پښتو ادب تاریخ د پښتو د دورو تحول ته وایې چې په دې کې څو مره تحول راغلی دی، پخوا ادب څنګه و ،اوس څنګه دی،بیا به څنګه وي،او څنګه پکار دی.

البته د هرچا په نظر د ادب تاریخ مختلف توجیهات لري او یا مختلفې لارې،خو دیوې ټولنې او پوهانو کار دی چې ویې ګوري او درست یې کړی،او کومه لار چې غوره کړی ده هغه ومنی او بیله یې کړی،چې دا درسته ده او دا غلطه ده،او نورد ادب په باره کې مختلفی نظریې دی چې د مختلفو لیکوالو له خوا څیړل کیږي.

پوښتنه: تر او سه پورې چې د پښتو ادب تاریخ باندې کوم کار شوی دی هغه ایله تر روښان یا روښانیانو پورې رارسیدلی دی، تر دې راورو سته ادب تاریخ د بشپړونې له پاره څه مشورې او وړاندیزونه کوئ؟

پوهاند رښتین: زما په مخکې خبرو کې هم څه اشاره غوندې وه چې مونږ د پښتو ادب په تاریخ کې ټولې دورې ښودلی دی، او په هره دوره باندې مجمل نظر وړاندې شوی دی.

پاتې شو په تفصیل سره چې حبیبی صاحب شروع کړی و او د روښانیانو تر دورې یې رارسولی و ،نو دا هم باید تکمیل شی، یو څوک یې ولیکي،یو انجمن یا پښتو ټولنه یې ولیکي یا پښتو اکاډمي چې په پیښور کې ده ،دوی یې ولیکي،او دا کار دی چې لا پاتې دی.

د دې کوښښ په کار دی،چې تکمیل شی، په مجمل صورت باندې په پښتو ادب تاریخ کې شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: ستاسې د ادبي ژوند دمطالعې څخه سړی ویلای شي چې تاسې همیشه ترنظم زیات په نثر زور اچولی دی، پوښتنه داده چې تاسې دیوې ژبې په پرمختګ کې کوم ډول نثرلیکل او رامنځ ته کیدل لازم ګڼئ ؟

پوهاند رښتین: دیوې ژبې دپرمختګ له پاره نثرزیات مهم دی،نظم هم د پخوشاعرانولکه خوشال خان خټک،رحمان بابا او نورو ضروری دی.

په کومه ژبه کې چې هرسړی شعروایي،نو هغه څه فایده نه لري،لکه اوس په پیښور کې شاعران ډیردي شاعری دپښتو دپر مختګ له پاره کومه لارنه ده خلاصه کړی،نو دنثرکتابونه ډیر مهم دي.

راغلودې ته چې دپښتو دپرمختګ له پاره کوم نثرمهم دی، نو دنثرډیرقسمونه دي،ادبي نثردی، علمي نثردی،دخبرواترو نثر دی، دافسانو نثراو داسی نور ډیرقسمونه لری،دا ټول دیوې ژبې له پاره ضروردي.

ادبي نثرونه هم ضرور دی،چې یولوی لیکوال پیدا شي او ویې لیکي.

اوعادی نثرلکه په موجوده وخت کې چې رواج لری.

عادي نثرونه په مجلو ،اخبارونو او صحافت کې چلیږي.

علمي نثرونه هم ضرور دی چې ددې له پاره کاروشی،دنثرونو دټولو موجوده قسمو تکمیل ضرور دی،دنثرپواسطه درسی کتابونه هم جوړیږی ،قرائتونه هم جوړیږی،نوبهترده چې اسانه محاورې ته نیږدی نثرباندې ولیکل شی،داسی نثریا داسې لغات چې ټول پښتانه پرې پوهیږي البته لوی لوی ادیبان او پاخه خلک چې ادبی نثرهم لیکلای شی،باید ویې لیکی،لیکن اوس اکثره هغه خلک مړه شوی دی،خوچې پس له دې یې هم څوک لیکي نو ادبي نثردی ولیکي،فایده یې زیاته ده خو دنثر ټول اقسام باید تکمیل شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: ستاسي چاپي اثار او تاليفات شکردی ستاسې په ژوند په ټولو پښتنو کې خپاره دي، خو دناچاپو اثارو په باب مو له مونږ سره څه معلومات نشته که په دې باب څه ووایې چې څومره ناچاپه دي؟

پوهاند رښتين: زما ټول چاپ او ناچاپ اثار اویا وته رسيږي، په دې کې اته څلويښتو پورې چاپ شوي دي، او دنورو د چاپ په لټه کې یم.
ځيني مو په پيښور کې چاپ کړي يعنی پنځه شپږ اثره، څه مو اوس هم ورکړي دي چې یونیورستی بک ایجنسی يې چاپ کړي، خو کوښښ کوو چې چاپ شي او خلک ترې فايده واخلي، قلمي نسخې هم دا سې یو شل دیرش پاتې دي چې کوښښ کوو چاپ شي.

پوښتنه: پښتوژبې ته چې په افغانستان کې څه شوی دهغی ترڅنګ دلته په کوزه پښتونخوا کې هم دا بهير وروسته نه دی پاتې، دلته دشوی کار دکيفيت په باب تاسو څه نظر لری، څومره ترې مطمين یاست؟

پوهاند رښتين: دلته هم له کومه وخته چې پښتو اکاډمي جوړه شوی ده، دهغې لومړی مشرمولاناعبدالقادرو، هغوی د پښتو له پاره ډير کار کړی دی، بعضی کتابونه يې چاپ کړی دی، ديوانونه يې چاپ کړی دی، ترجمې يې کړی دی، ډيرې د اردو ترجمې خو دپښتوله پاره دومره مفيدې نه دی.
ليکن منظم کار او په رسمی ډول کار په کابل کې ډيرشوی دی، دژبې او ادب په باب په افغانستان کې نظري اوعملي دواړه کارشوی دی، په دفترونومکتبونو کې پښتورواج شوې چې دلته شايد دغه کارنه وی شوی، نوپه دې لحاظ دوی په دغه کارکې وروسته دي.
دشعرپه برخه کې دلته ډيرکارشوی، دشعرديوانونه دلته ډيردي او ډيرچاپ شوی هم دي، خوما دمخه وويل چې دشعرڅخه زيات نثرته ضرورت دی نوبايد په دې باره کې هم توجه وشی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دافسانو او کیسو په باره کې هم دلته ډیر کار شوی دی، په دې برخه کې دوی مخکې دي، خو بیا هم کابل او پیښور دا وروته یو شریک کار په غاړه دی، او هغه شریک کار ژبی خدمت او د ژبې تکمیل دی، نو په دی باره کې لا نور هم کوښښ کیږي، او ځوانان هم کوښښ کوی. لګیا دی، خو مرکزیت پکار دی یوه لارښوونه پکار ده ،دا سې لارښوونه چې ټول لیکوالان یو مرکز ته رجوع وکړي، دا خبره ده چې دلته لږه کمزورتیا لیدل کیږي او باید رفع شی.

پوښتنه: تاسو ځوانان یاد کړل، زما وروستی پوښتنه هم لکه چې د همدې ځوانانو په باب شی او هغه دا چې تاسو کوم ادبی بهیر، تردې وخته پورې رارسولی دی، له موږ ځوانانو سره هم دا هیله ده چې په دې برخه کې خپله ژمنه ترسره کړو زموږ قلموالو ته په دی باب او د دې هیلې د ترسره کیدو له پاره کومې توصیې او مشورې کوئ؟

پوهاند رښتین: توصیه خو داده چې دوی دی همیشه له پاره له یو علمي مرکز سره تړلی او پییلی وي، او د ژبې له پوهانو سره دی په تماس کې وی او د هغوی په مشوره او مصلحت دی یو کار وکړی په خپل سر یو کتاب لیکل او شاعری کول یا ترجمه کول درست کار نه دی، مشوره په کار ده ،چې وکاندي سلا نوېې ورکه شی بلا ، یعنی سلا او مشوره (وامرهم شوری بینهم) ډیره ښه ده.

په خپل سر باندې چې څوک څه لیکي نو هغی ته تجارتي ادب وایی تجارتي ادب کمزوری وي، او اصل ادب د تجارتي ادب او سوداګرئ له پاره نه وي، او نه د دې له پاره چې یو سړی پرې ګټه وکړي(۱۵: ۳۲، ۳۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکوال مجلې سره مرکه

ځای: دهماکوربغداده

ملاقات: محمد همایون هما ،نورالبشرنوید ،عظمت هما مجاز.

پوهاند صدیق الله رښتین چې په (۱۲۹۸) ل کال زیږیدلی د پښتوادب یوژوندی تاریخ دی،دهغه نوموړی پلارمولوی تاج محمد –مهتمم صیب (۱۸۷۰- ۱۹۲۵م) دانګریزی اعلی تعلیم یافته او ددیني علوم مومنتهی و ،هغه دحاجی صیب ترنګزو (۱۸۴۸- ۱۹۳۷ م) سره اوږه په اوږه دازادی دسترمقصد له پاره د پیرنګی خلاف دجهاد اوغزا لارغوره کړه.اودهغوی نامتو زوی دادب په محاذ دپښتواو پښتون سرلوړی ته خپل ژوند وسپاره. دپښتوټولنې پخوانی مدیر،سترپوهاند رښتین دخپلو پیاوړو ملګرو، حبیبی، بینوا ،الفت،اوخادم په ملګرتیا اوهمکاری پښتوپه افغانتسان کې دیودروند مقام جوګه اوددنیا دژبوسیاله کړه.

پوهاند رښتین دپښتو په قواعدو داساسی کارپه رومبنیومعمارانوکې دی،دتحقیق دلارې روښانه مشال او دادب یومنلی شوی استاد ،نقاد او مؤرخ دی.هغه داویا کتابونومصنف دی،اوپه بې شمیره ادبي موضوعاتویې کم اوزیات یوزرمقالی لیکلی دی،دا سترپوهاند اوروښان فکره لیکوال چې سینه یې دګڼوتجربوخزینه اوقلم یې دپښتودناموس ضمانت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکارداوه چې نن په خپل کلي کورکې ناست وی، اودهغه نه په ډیردرناوی د خپل وطن دنوی نسل د ذهني تربیت او دفکري روښانتیا کاراخیستی شوی وی، خوله بده مرغه دهغه په خاوره دتیرو پنځلسوکلونونه دانساني ویني ارزاني روانه ده اودعالمي سیاست دروایانوسترګې اخیستې قام یې کله دبې دینۍ په تبروهلی شی، اوکله ددین په نوم قربانیږی.داهغه حالات ووچې پوهاند رښتین دیواویاکالوضعیفۍ په عمرکې دخپل وطن نه په کډه مجبوره شو او نن دخپلې خاورې نه ډیرلیرې دپښتونخوا په یوګوټ کې ناست دخپل قام دروښانه مستقبل او په خپله سیمه د آمن اوسوکالۍ خوبونه ویني ،لوی څښتن دې دهغوی داخوبونه رښتیا کړي.
مونږ دپوهاند رښتین همت، میړانې اودپښتوژبې او ادب له پاره دهغه درنوخدماتوته په دواړولاسوسلام کوو.

هما: رښتین صیب ! چې پښتواو پښتون سره مینه لری، هغوی سره ستاسو پیژندګلو بیخی یوه رسمي خبره ده .په افغانستان کې دپښتوادب پنځه ستوري یادیږي، پوهاندعبدالحی حبیبی ،قیام الدین خادم، ګل پاچا الفت ،عبدالروف بینوا او پنځم ستوری تاسویې ،دستوروپه دی جونپک کې تاسوپه خپله رڼا او ادبی هلوځلو پښتوته یومقام ورکړ، مونږ غواړو چې تاسودخپل ژوند د حالاتو او دخپلی کورنۍ په هکله مونږ سره څه خبرې وکړئ.

رښتین: زما دپلارنوم تاج محمد دی، چې په مهتمم صیب مشهورو دی دمیراحمد خان زوی، دمحمداکبرخان لمسی او د شاجهان کړوسی دی.

زمونږ مشران وایي: چې مونږ په قام سلیمان خیل یو ،زمانیکه میراحمدخان دشیرعلی خان یا امیردوست محمد خان چې بیخی په اعتبارسره نه شم ویلای خوکیدای شی چې شیرعلی خان زمانه وه، په دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځوکې پېښورته دافغانستان دلوګرنه په کډه راغی او هلته دوزیرباغ په شاوخوا کې یې استوګنه غوره کړه، بیا زما نیکه میراحمد خان د روزۍ ګټلو او ګذاری په نیت په ګائیډ پلټن کې نوکر شو اودمردان په بغداده کې داوسیدوځای وموند. دغلته یې ځای ځایګی پیداکړو اوپه دایمي توګه ورکې میشته شو زما پلار تاج محمد خان دکال (۱۸۷۰م) کال په شاوخوا کې زیږیدلی دی، په لاهورکې یې تر (بی ای) انګریزی تعلیم حاصل کړی و، اوبیا یې داسلامي علومو دوره پوره کړه.

هما : ستاسو پیدایش کوم ځای کې شوی دی ؟

ربنتین: زه دمومندو په غازی آباد کې په (۱۲۹۸) ش کال کې پیدا شوی یم زما پلارمهتمم صیب تاج محمد دترنګزو دحاجی صیب سره ملګری شوی و مونږ هلته په کډه تللی وو، هغه څه موده (زما پلار) د پېښور دحمایت الاسلام په هایی سکول کې د استادۍ وظیفه غوره کړه، هلته یې د سیاسی تحریک دعالمانو سره اشنایي پیدا کړه.زما پلاردمردان په علاقه کې د ګدرپه مقام دیو اسلامی مرکز لومړی مشراو مهتمم غوره کړی شو.

په کال (۱۹۱۴) م کې چې دنړۍ لومړی جنګ ونښت، او انګریزانو داسلامی خلافت په خاوره یرغل شروع کړ- نو دهند ازادۍ غوښتونکو دشیخ الهند مولانامحمود الحسن په فتوی دهجرت بندوبست شروع کړاودغه شان زما پلارهم ازادی علاقې ته واوړیدو -زما پلار مهتمم صیب دانګریزانو خلاف دغزا او جهاد په لاره کې په ټولو سرحدونو یعنی دبونیرڅخه نیولی دمومندو ترسره کمرپوری خپله تبلیغی سلسله په پوره قوت اوهمت ټینګه ساتلی وه. هغه دبونیرپه ړومبۍ غزا کې په خپله عملي برخه اخستې وه.

هما : ستاسو نور ورونه شته ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتین: مونږ دری ورونه یو ، یو حبیب الله نو میږي او بل عبد الله، حبیب الله نن سبا په پیښور کې استوګنه لری. او عبد الله په جرمنی کې دی.
هما : بیا تاسو افغانستان ته کله لاړئ ؟
رښتین: ما ړومبی درس په غازی آباد ومندوکې واخست د طورو مولوی محمد ایوب صیب نه، بیا جلال آباد ته لاړم او نجم المدارس کې شامل شوم، داد مولانانجم الدین چې دهدې صاحب په نوم یادیږي دهغه مدرسه وه – دغلته مې څه دری څلورکاله سبق وویلو- دغه دکال (۱۳۱۱) ش زمانه وه.
بیا په (۱۳۱۵) ش کال کابل ته لاړم او هلته مې په دارالعلوم عربی کې داخله واخسته.
هما : تاسو پښتوټولنې ته کله راغلئ ؟
رښتین: د (۱۳۱۸) ش کال په اخر کې پښتوټولنې ته راغلم.
هما : دپښتوټولنې کابل تاریخ که موبیان کړښه به وي ؟
رښتین: په افغانستان کې دپښتوټولنې تاریخ داسې دی، چې پښتوادبي انجمن په (۱۳۱۱) ل کال په کندهارکې دوزیرمحمد ګل خان په امر جوړشو- داپښتوانجمن دکندهارنه کابل ته راغی- دکابل دپښتوانجمن سره په کال ۱۳۱۲ ل کال کې یوځای شو او پښتوټولنه منځ ته راغله- ددې وړومبی عمومي مدیر عبد الحی حبیبی و. محمد ګل خان مومند حبیبی سردارمحمد نعیم خان ته معرفی کړی و چې هغه وخت دمعارف وزیرو- دی دسردارمحمد داودخان ورور و- سردارمحمد نعیم خان دمحمد ګل خان مومند نه تپوس وکړ- چې څوک دپښتوټولنې مدیرکړو نو محمد ګل خان مومند ورته د حبیبی نوم واخیست چې په هغه زمانه کې دکندهار دطلوع افغان مدیرؤ. بیاله هغه وروسته عبد الرحمن پژواک مدیرشو- دهغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته بيا عبدالروف بينوا راغی، زه په هغه وخت کې مدیردشعبه قواعد وم –زه بيا بينوا سره دپښتوټولنې معاون شوم په هغه زمانه کې ګل پاچا الفت او خادم صاحب زما څخه دمخه راغلی وو ،زه او بينوا په یو تاریخ پښتوټولنې ته راغلو- دومره وه چې دا نورخلک ښکته پورته شول او زه تراخره پورې په پښتوټولنه کې پاتې وم.ما (۳۵) کاله دپښتو ټولنې مسلسل خدمت کړی دی، زه بل خوا ته نه یم تللی.

هما : دا پښتو ټولنه هغلته په سرکاري سرپرستۍ کې وه ؟

رښتین: هو ! دا ړومبی دمطبوعاتو د وزارت سره تړلی وه او بیا د وزارت معارف سره وتړل شوه.

هما : دکابل حکومت دپښتو په خورونه کې او دهغې په معارفی کولو کې څه کارکړی دی؟

رښتین: دکابل حکومت پښتوټولنه جوړه کړه او هغوی ته دپښتوخدمت وسپاره نورکاربیا ټولنې کولو ،حکومت دهغوی په کارکې مانع نه و.

نوید : دادچا دورو ؟

رښتین: دادمحمد ظاهرشاه دورو.

هما : که چیرې پښتو ټولنې ته دحکومت سرپرستي حاصله نه وی،نودومره کاردپښتودخدمت له پاره خوممکن نه و؟

رښتین: خیر حکومت خو ټولنه جوړه کړه،خونورکارخوهغوی نه کاوه،تنخواه خوحکومت ورکوله دغه یوکارو- بل ځای به یې هم ورکوله ،خودغه پنځه ستوری کوم چې ما یادکړه،د هغوی خپله هم دپښتودخدمت سره یوشوق و ،اوډیرپه مینه یې خپله وظیفه ترسره کوله،او دا پنځه کسان چې وو ،داحکومت نه وو تربیه کړی،دوی خپله تربیه شوی وو حکومت ورباندې یوه پیسه هم نه وه لګولی،نه یې په حبیبی لګولی وه نه یې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

بینوا ، اونه یې په الفت.نه په خادم زه لا په دارالعلوم عربی کې وم،دوی خونه وو.

هما : پښتو ټولنې څومره کار کړی دی ؟

رښتین: پښتو ټولنې ډیرزیات کار کړی دی پنځلس کاله مخکې یې تقریباً دری سوه عنوانه کتابونه چاپ کړی وو.ړومبی اهم کارخویې دا وچې په ټولو دفترونوکې یې د پښتو کورسونه جوړ کړل مونږ د پښتو له پاره سل معلمان درلودل.

ړرمبی د پښتو کلی په نامه دولس درسي کتابونه لیکل شوی وو ددې په لیک کې امین الله زمریالی، قیام الدین خادم، ګل پاچا الفت او بینوا برخه اخیستې وه.د شپږم سمستر چې ګرامرو هغه مالیکلی و.

په دویمه دوره کې ما دا کتابونه صحیح کړل او د دولسو په ځای مې شپږ کړل،دیو سمستر له پاره یو کتاب.

هما : دا کتابونه وروستو د طب او د انجنیرنګ د تعلیم د پاره څنګه پکاریدی شو؟

رښتین: وروستو بیا په وزارت معارف کې د پښتو ریاست جوړ شو دهغوی د سیوری لاندې درسي کتابونه ولیکل شو ،د سکولونو له پاره د ښوونځیو له پاره، دا دبیاتو له پاره پوهنځی جوړ شو، چې د هغه لپاره د پښتو ادبیاتو تاریخ او بعضی نور کتابونه ولیکل شو.

هما : دا خو هغه کارچې د درس او تدریس سره یې تعلق لرلو ،پښتو ټولنې څه ادبي کار کړی دی؟

رښتین: پښتو ټولنې دیوانونه چاپ کړی دی،دادبیاتو تاریخ یې چاپ کړی دی،اولنی د ادبیاتو تاریخ مالیکلی دی چې په (۱۳۲۳) هـ ش کال چاپ شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : تاسو خپل څومره کتابونه لیکلي دي ؟
ربښتین: ما اویا کتابونه لیکلي دي، یو زرمقالې مې لیکلې دي، دمخونو شمیرېې له لس زرو څخه زیاتیږي.
هما : په دې اویا کتابونو کې څومره چاپ او څومره ناچاپ دي؟
ربښتین: شل پنځه ویشت به ناچاپه وي، نورټول چاپ شوي دي.
پښتو ټولنې چې کوم غټ کار کړی دی .هغه د شبلي نعماني او سید سلیمان ندوي د سیرت النبی پښتو ترجمه ده ، په شپږو جلدونو کې چاپ شوې ده .
هما : - دا کله چاپ شوی و ؟
ربښتین: دا په (۱۳۲۳) هـ ش کال کې ،بل غټ کار د دایرة المعارف چاپول دي.دا په اووه جلدونو کې چاپ شوی دی. وروستی دوه جلدونه په (۱۳۵۴) او (۱۳۵۵) هـ ش کال کې چاپ شوي دي.
هما : د شبلي نعماني سیرت النبی خو زمونږ د پښتو اکادمۍ هم چاپ کړی و ؟
ربښتین: دوی خو ډیر وروسته چاپ کړی دی، مونږ ډیر پخوا چاپ کړی دی.
هما : هسې مونږ چې ګورو ،نوستاسو د کار او پښتو اکیدمی په کار کې څه یوشان والی نه دی پیدا شوی- کوم کار چې دوی کړی هغه تاسو هم کړی دی؟
ربښتین: پښتو اکیدمی خو ډیره وروسته جوړه شوه.دا ټول کارونه مونږ مخکې کړي دي، پښتنې سندرې په نوم پښتولنډۍ مونږ په ۱۳۳۴ هـ ش کال کې چاپ کړی دی.په دې کې خالصې اته زره د پښتولنډۍ دي.د دې دویم جلد د پښتو چاربیتې دي.
پښتو اکیډمۍ د روهي سندرې ټپې په نوم دا کار ډیر وروسته کړی دي، خو په هغه کې يې زمونږ د کار هډو څه ذکر نه دی کړی، بل کتاب ملي هنداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد گل نوري ليکلي و ،چې پخواني نقلونه پکې دي، پښتو قاموسونه مونږ پخوا ليکلي دي اول او دويم جلد ،د پښتو گرامرما ليکلي دي ،ژبښودنه، د مصدرونو لارښودنه ،دا ټول کتابونه ما ليکلي دي په پښتوکې د گرامر ټول کار ما کړی دی،زما څخه مخکې محمد اعظم ايازي د پښتو گرامر ليکلی و خو هغه په پارسۍ کې و ، اول جلد او دويم جلد زما د گرامر ژبه هم پارسي ده.

هما : پښتو کې يو کتاب دی (پټه خزانه) ؟

رښتين: (پټه خزانه) د هغې قلمي نسخه عبد الحی حبيبی پيدا کړی وه او په ۱۳۲۳ هـ ش کال کې چاپ شوه.

هما : په دی هکله ما داخبره کوله چې نن سبا د هغې په برخه کې کوم بحثونه روان دی، نو هغې د نوو ليکوالو په ذهن کې شکوک شبهات پيدا کړی دی تاسو.......

رښتين: دا شکوک او شبهات دلته پيدا شوی دی،مونږ په دی لړکې هيڅ شبه نه لرو ،ځکه چې پخوانی کتابونه هم دا سې يوه يا دوه نسخې پيدا کيږی ،ډيرې نه پيدا کيږی، زمونږ په نظر پټه خزانه د شاه حسين هوتک په زمانه کې محمد هوتک ليکلی ده، په ۱۱۴۲ قمری کال کې. دا بيخی صحيح ده ،د هغی په برکت باندې د پښتو ادب تاريخ دويمې هجری پيړۍ ته رسيدلی دی. د دی کتاب په حواله امير کروړ ړومبی شعر د پښتو ويلی دی– چې هغه يوه ويا ړنه ده.

په پټه خزانه کې چې کومې قصيدې راغلی دي،لکه د اسعد سوري اوښکارندوی وغيره، دا سې قصيدې او س څوک نه شی ليکلی.

هما: زمونږ يو محقق دی، قلندر مومند صيب ،هغوی په دی کتاب څه علمي بحثونه کړی دي، او ددې کتاب دځينو ټکو لکه: هيواد ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

استوګنه، او ګروهیدل په هکله وايي چې په پټه خزانه کې داټکې په کومه معنی کې استعمال شوی دي – دغه معنی بیخي اوسنۍ او جدید د اوزمونږ پخوانیو شاعرانو دغه ټکی په دغه معنوکې نه دي استعمال کړی.
دویمه خبره هغوی دکتاب دنوم او دترتیب په حواله کوی اووايي چې په دی کې دشلمۍ صدۍ نفسیات کارکوي- قلندرخودی کتاب ته بالکل جعلی ویلی دی، خود ادب دطالبعلمانو درهنمایی له پاره ستاسو رایه اوریدل غواړو؟
رښتین: داسې اعتراضونه خوچې څوک غواړي په هرکتاب کیدای شی، اعتراض خو بیل شی دی.مونږ دقلندرمومند سره موافق نه یو- پټه خزانه پخوانی کتاب دی او په دی کې هیڅ اشتباه نشته اومحمد هوتک په دې پوره پوره حوالې ورکړی دی لکه دشیخ کټه لرغونی پښتانه، تاریخ سوري او داسې نورټول کتابونه چې داکتاب یې ترې لیکلی دی ښودلی دي.
هما: دالرغونی پښتانه اوتاریخ سوری خوهم نشته اونه پیداکیږي؟
رښتین: پټه خزانه کې ددې حوالی شته.
هما: دکتاب داستناد له پاره یو داخلی شهادت وی او بل خارجي شهادت وي. داخلی شهادتونه خوپه خپل ځای ،خود پټې خزانی داستناد لکه چې هغوی وايي څه خارجي شهادت مخی ته نه دی راغلی یعنی دنوروکتابونو په حواله ددې ذکرنشته؟
رښتین: په هغه وخت کې دمغلو حکومت و ،مغل دپښتنو ازلي دښمنان وو ،هغوی دپښتنودتاریخ په هکله چې څه اثاربیاموندی دي هغه یې سوزولی دي.
هما: ستاسو دا دلیل په دی سلسه کې واقعی درونددی چې په هغه زمانه کې پارسی درباری ژبه وه ،نودپښتوا اهمیت نه و ،اویوه مقابله دداوړو ژبو

(c) ketabton.com: The Digital Library

روانه وه.نو دهغه وخت مغلي پاچاهانو ښه په اراده او ښه په منصوبه بندۍ د پښتو د تاریخ او ادب ټولې حوالې ګډې وډې کړې دي.

رښتین: د مغلو دوره دری سوه کاله وه، پښتانه د غې دورې ته په خپلو ادبیاتو کې مغلواله وايي، او مغلواله وايي ظلم ته لکه چې حمید بابا وايي:

یو به نه سم مغلواله د رقیب ستا   په رښتیا که زیږولی پښتنی یم

مغلواله ظلم ته وايي او دا ظلم دوی په پښتنو کړی دی.

هما : رښتین صیب: که پټه خزانه جعلي ثابت شي، نو په پښتو ادب به څه اثرات مرتب شي؟

رښیتن: پښتو ادب ته به پرې زیان ورسی ځکه چې د پټې خزانې په حواله د پښتو ادبیاتو تاریخ دریمې هجری پیړۍ ته رسیدلی دی.

خبره دا سې ده چې ما دوه مکتوبه همیش ګل همیش (همیش خلیل) او حبیب الله رفیع ته ورکړی دی، او پکې مې ویلی دي چې قلندر صیب ! حبیبی خو نه دعوې کړې د شاعرۍ او نه شاعرو، نو دا پنځوس شعرونه ده له ځانه څنګه جوړ کړی دي؟او هغه کې ډیر لغات داسې دي چې هغه او س نشته لکه: نرمل – ترمل او برمل او دا ټول لغات د اسعد سوري په شعر کې راغلی دي، او اوس نشته چې ده له ځان نه جوړ کړی دي.

هما : حبیبی صیب شاعر نه و ؟

رښتین: نه – هغه دعوې نه وه کړی شعر نیم یې ویلی خو شاعر نه و.

هما : قلندر مومند چې کوم کتاب لیکلی دی (پټه خزانه فی المیزان) هغه تا سو لوستی دی؟

رښتین: ماله یې راکولو قلندر مومند دغه کتاب – خو ما وویل ماله یې مه راکوه ،زه ددې د کتو توان نه لرم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : هغه چې ستاسو دکتاب دکتو توان نه لري او تاسو دهغوی دکتاب دکتو توان نه لري- نو دا خوڅه ښه رویه نه ده ،بیا به دا خبره منطقي نتیجې ته څنګه رسي ،مونږ دا مسئله نه ګڼو ؟

رښتین: ما ورته وویل چې دا بی ځایه کاردی،تاچې دا خپل عمر په دې تحقیق تیرولو ،نوبل څه غوره کاربه دی کړی و ،اووه ځلویښت کاله کیږي چې داکتاب چاپ شوی دی،تراوسه پورې پرې چا اعتراض نه دی کړی،نوته یې پرې اوس ولی کوې، حبیبی چې کله ژوندی و ،نو هغه وخت دی پرې ولی اعتراض نه کولو ،کړی به دې و.

هما : تاسو یقیناً په دې کتاب خپل ښه پاخه او کوټلي دلایل ورکړه – او خپل نکته نظرمو ښه په وضاحت سره بیان کړو ،زما په خیال دابحث کافی و.

اوس به نورې خبری کوو ،تاسو په کابل کې د پښتو د پاره ډیرکارکړی دی او هغه مو یو مقام ته ورسوله، دازما په خیال په کابل کې ستاسو دکړی کارنتیجه ده چې پښتونن دومره اهم مقام حاصل کړی دی،اوس دلته په دی پښتونخوا کې د پښتو دعام کولو له پاره چې ستاسو په ذهن کې څه تجویزونه وي نو هغه وړاندې کړئ.

رښتین: مانه به پاچاخان (خدای دی وبخښي) تپوس وکړو چې د پښتنو د ترقۍ د پاره څه کول پکاردي نو ما به هغه ته دا خبره کوله چې د یو قام د ترقۍ څلور اهم توکي دی- علم،اقتصاد ،کلتور او سیاست ،تاسو په یوه پایه ګاډی چلوی یعنی تش سیاست ته مولاس اچولی دی – په دی پښتون قام ترقی نه شی کولای،دی لپاره دهغوی ړومبی علمي ترقی ضرورده بیا دهغوی معاش پلو ته توجه پکارده ،بیا یې ژبه او کلتور وده ومومي دهغې پس به سیاسی اوچتوالی حاصلوی،تاسو چې په اورګاډی دخوشحال ایکسپرس نوم کښیږدئ نو دهغی نه پښتون قام ته څه فایده

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسي يا كه چوكونو ته د پاچاخان چوك وو ايي نو په دې څه كيږي، روم‌بي علم او اقتصاد پكار دي، ستاسو پښتو اكيډمي چې كتابونه چاپوي، نو پكار ده چې پوهانو سره پرې مشوره وكړي – دوى بې فايدې كتابونه چاپ كوي- بل مونږ دا كار په كابل كې كړى و چې لارې كوڅې، دكانونه موټول پښتو كړي وو ،دلته هم دا كار و كړى،ولې چې د دې ځاى نوم پښتونخوا دى.دوى د پښتو لغات چې پيدا كوي په هغه كې غورنه كوي،عربي او پارسي هرڅه پكې را ولي دا صحيح نه دى.

هما : نن سبا په پښتو كې شاعرى ډېره په غرب كې روانه ده ،ستاسو څه خيال دى چې د پښتو د ترقى له پاره شاعري اهمه ده كه نثر.

رښتين: دا خبره ماځوځله كړې ده چې ډېره شاعرى پښتو ژبې ته څه فايده نه رسوى د شعرنه نثرزيات مهم دى،ژبه په نثرترقي كوي- ډېره شاعرى ښه نه ده يو نيم شاعرپكار دى،ليكن ښه شاعرلكه حمزه صيب او نور.....

هما: د پښتو ليک لارديو كولوله پاره څه متفقه فيصلى شوي دې په دې باره كې ستاسو څه خيال دى؟

رښتين: دليک لارخبره داسې ده چې اول مجلس پښتو ټولنې په كابل كې په ۱۳۲۱ هـ ش كال كې كړى و د پېښور اديبان هم كابل ته راغلى و ،او بيا بل مجلس شايد (۱۳۲۷) هـ ش كال كې وشو ،بيا بل مجلس پېښور كې شوى و دا درى مجلسه مونږ كړي دي او دا ټولې خبرې په هغه كې فيصله شوي دي چې څه پاتې دى هغه ډېرې لږې پاتې وى.يو كتاب دى ادبي جرګه ورته وايې دا پښتو ټولنې كابل چاپ كړى دى،دا ټولى خبرې او فيصلې په هغى كې شوى وى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : د پښتو اکیډمی د سیوری لاندې په باره ګلی کې د لیک لار کوم سمپوزیم شوی و ، او په هغه کې کومې فیصلې شوی، هغه تا سو لوستی دی په دی فیصلو او په هغو کې کومې تا سو کړی وی څه فرق شته ؟

ربنتین: فرق شته پکې د لیک لار او سنۍ بعضې فیصلې صحیح دی، بعضی نه دی.

هما : تا سو څه وایې چې په هغه کې څه صحیح نه و ؟

ربنتین: دی فیصلو کې زورکی له پاره همزه لیکل صحیح نه دی لکه زړۀ (دل) په دې کې همزه نه وي. مونږ حفیفه (ه) ورته وایو هغه لیکو او زړه (پرانا) په (هـ) لیکو.

هما : حفیفه به څنګه لیکو ؟

ربنتین: دا سې به لیکو (ربنتین صیب په خپله په کتاب وښودله) ، (ه) او ظاهره به (ه) دا سې لیکو.

هما : د خفی (ه) له پاره قلندر صیب چرګی (ه) یعنی دا (ه) سیوا کړی ده لکه او بهـ.

ربنیتن: نه نه چرګه (هـ) نشته دا سې نه لیکل کیږی ، مثال یې دا دی (ربنتین صیب پخپله ولیکل) لکه د زورکی د اواز (ه) د پاره به دا سې لیکو لکه مارغه او ښکاره ده (ه) له پاره به دا سې لیکو لکه غرمه.

هما : ښه چې د ښکاره او زورکی اواز له پاره د خفی (ه) خبره خو واضحه شوه اوس دا مر له پاره (ی) د پاسه همزه اچول کیږي لکه وکړئ.

ربنتین: دا سې مونږه هم لګوو ، دا صحیح ده د تانیث له پاره کش (ۍ) هم صحیح ده لکه جینکۍ ، چوکۍ وغیره.

هما : اوس چې په دی نوی املاکې پنځه (ی) ګانې شاملی دی چې طالبعلمانو له پاره ډیر لوی مصیبت جوړ کړی دی ، لیک دود صرف

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلیکوال مسئله نه ده،دی کې ماشوم طالبعلم هم شامل دی ، دا تدریسي معامله ده.
نوید : استاد (معلم) هم پرې نه پوهیږي.
هما : هو ! استاد (معلم) هم پرې نه پوهیږي. په دې معامله نورغورهم پکاردی،اوچې داټکی خصوصاً (ی) ګانې چې رالنډې شی نوښه به وي.
رښتین: پکاردی چې په دی معامله غورجاری وساتلی شي.
نوید : په کابل کې کوم یو دور پښتوته ډیره توجه ورکړی ده ؟
رښتین: دظاهرشاه په دورکې ډیره توجه ورکړی شوې ده ،هغه د پښتود ترقۍ مانع نه و نورمحمد تره کی پښتوټولنه ورانه کړه، اکاډمي علوم نوم یې ورته کښنود ،پارسی یې پکې داخله کړه پښتوټکي یې ترې لرې کړل،پارسبان تکړه وو ،پوهاندان پکې وو ،هغوی پښتوګډه وډه کړه او پښتانه یې وروسته کړل پخوانی پوه خلک چې ووهغه مړه شول،ځوک پاتې نه شو ،هلکان وو ،هغوی کارنه کولو.
نوید : اوس په موجوده دورکې په افغانستان کې دپښتوڅه حیثیت دی.
رښیتن: موجوده وخت کې خو پښتوهیڅ حیثیت نه لري پارسی مخکې ده ،حکومت هم دتاجکو دی،
رباني هم تاجک دی مسعودهم تاجک دی،پښتانه نشته.
نوید : داخبره کیږی چې دمجددي په وخت کې دپښتوکتابونه سیزل شوی دي؟
رښتین: زه خپله معلومات نه لرم.خو احتمال لري چې داسې شوی وي ازبکو به کړی وي، هزاره ګانوبه کړی وی،نورمحمد تره کی پښتوویله خو پښتوسره یې مینه نه وه،په وزارت معارف کې ماته یوسړی وویل چې نورمحمد تره کي دپښتوکورسونه لرې کړل،ته په دې کې څه وایې،ما ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځواب کې وویل چې کورس خویوشی وی چې دلړې مودې له پاره وی خلکو خو پښتو زده کړی ده او س پښتو کورسونو ته ضرورت نشته.
هما : کتابونه که اوس لرې هم کړی نو ضرورت نشته خلکو پښتو خپله کړی ده ، پښتانه شوی دي.
نوید : خلک پښتانه شوي خو دي، خو هغه موجوده دي ، راتلونکی نسل به څه کوي؟
رښتین: هو کنه ، پروګرام خویې خراب کړو.
نوید : بهرحال نقصان خو دی د پښتنو له پاره.
رښتین: په دي هر څوک پوهیږي ، په زړو کالو کې د تاجکو حکومت نه دی راغلی ، اوس تاجک دي په کابل ښار کې د پښتنو اختیار نشته.
نوید: دلته ادب او سیاست یو دبل سره جوړه راروان دي ، په افغانسان کې د ادب او سیاست څه بیلتون و ، دیو بل څه اثر خویې نه قبلولو ؟
رښتین: هغلته ژبې ته دژبې په حیث کتلی شول، څه سیاسی تړون یې ورسره نه کولو.
نوید: دکابل ریډیو او تلی ویژن چې دخپل انقلاب کومه پروپیګنډه کوله هغې کې خو هم ادب شامل و ؟
رښیتن: دخپل تبلیغ له پاره خویې استعمالوله.
نوید: په کابل کې چې کوم انقلاب راغی، دهغې څه اثرات دي، ستاسو څه خیال دی؟
رښتین: افغانستان خویې خراب کړ، آبادی یې خرابی کړی، وړاندې خود روس پوځ و ، هغوی هر څه خراب کړه، او اوس چې دا مجاهدین ځان ته وایې ، دوی په خپل منځ کې جنګیږي، دا باقی پاتې به اوس دوی خراب کړی، دوی دچوکۍ د پاره جنګیږي، دخدا ی له پاره نه جنګیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوید : تاسو خو په دې ټول دورکې هلته پاتې شوی وی؟
رښتین: د نجیب الله په دور کې هلته وم، خو د حکومت سره مو همکاري نه کوله- رسول امین راته وویل چې تا عدم تعاون کولو لکه ګاندهی چې عدم تعاون له کولو، رسول امین د لیکوالو ټولنې مشردی ما ورته وویل، چې هو ما تعاون کولو، ماته څوځله سلیمان لایق ویلی وو چې راشه مونږ سره کاروکړه، د باچا خان په مخکې یې راته ویلی وو، چې دوه دری ځلی یې راته وویل چې مونږ سره په اکاډیمی علوم کې کاروکړه. خو ما ورته په ځواب کې وویل: چې لایق صیب خلک چې نوکري کوی، نو دری شیزونو له پاره یې کوي، شهرت له پاره یې کوی، د موټرله پاره یې کوی، د پیسو له پاره یې کوی.زه شهرت په افغانستان کې دومره لرم چې نورنه ځائیږی د موټرسورلی مې ډیره کړی ده، نوره یې نه کوم، او پیسی ما سره دومره شته چې زما کارپرې کیږي، نورې نه غواړم.
پس له هغې سلیمان لایق له ما نه لاس واخیست، ما ورته وویل چې که علمي کارغواړی، نو زه به درته لاروښایم- هغه شان وکړه، کتاب ماته را ولیږه کورته، قاموس وي، ګرامروي، زه به یې صحیح کوم، خو دغه کارهغه نه کولو، ده مانه په تنظیم کې همکاري غوښته، هغه مانه کوله.
کله چې زه ناجوړه شوم نو نجیب ماته په اول کال کې پاسپورت نه راکولو چې زه هندوستان ته لاړشم.
هما : د انقلاب په دورکې تاسو هلته دیره وي سره لدې چې تاسو همکاری نه ورسره کوله او هلته وی، اودلته رانغلی اونورملګري راغلل داولی؟
رښتین: زه ناجوړه وم کنه، د ناجوړتیا دلیل و، سپین ږیری وم بهرته نه وتلم.
نوید : په دې دویم دورکې چې څوک راغله دا څوک وو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتين: دا خلقيان وو يا پرچميان وو ،دوی ويريدل چې دا ملايان به مونږ په غذا بوی،نو دوی د ملايانو نه راو تښتيدل.
نويد: تاسو ته په دې دور کې تکاليف نه وو؟
رښتين: ما څه برخه هم نه اخسته او مريض هم وم.
هما : اوزما په خيال يوه وجه دا هم وه ،چې تاسو ټول عمر علمي کار کړی دی او سياست کې مو برخه نه ده اخيستی ؟
رښتين: په يو دور کې زه سياست کې وم، په ويښ زلميانو کې وم خو لږه موده وه.
هما : دا کوم دور و ؟
رښتين: دا د شاه محمود خان دصدارت دور و.
هما : دا ويښ زلميان څوک وو دحکومت په طرف وو که مخالف وو.
رښتين: دوی اصلاحات غوښتل ،نه دحکومت په طرف وو نه مخالف وو.
هما : دحکومت له طرفه په دوی څه پابندۍ نه وی ؟
رښتين: د شاه محمود خان په دور کې نه وی ،وروسته ورباندې ولګيدی ټول، بيل بيل شو ،غلام احمد صافی او بينوا استعفی ورکړه يو زه او بل نيک محمد پکتيانی پکې پاتې شو.
نويد : د پاچاخان د کتاب متعلق تاسو څه وايې ؟
رښتين: ښه کتاب دی ،خپل تاريخ يې ليکلی دی، ما کتلی دی، صحيح کړی مودی، باچاخان ماته خط راليږلی و ،زه په جلال آباد کې وم ويل يې زه يې ستاد کتونه بغيرنه چاپ کوم، بيا ما وکتو په اخره کې هغه زما نوم هم ليکلی دی، او اصلاحات مې هم پکی کړی دی (د کانګرس بی وفايي) دا عنوان ما ورکړی دی.
نويد : دولي خان کتاب مو کتلی دی ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتین: نه مانه دی کتلی ،باچاخان د پښتون سندره ویله او هغه په هغې باندې د پښتنو خوښ و ،حتی چې د بچه سقاو په کابل کې پاچاهی شوه – او نادرخان پیښور ته راغی نو باچاخان او میاجعفرشاه پاخیدل او چنده یې ورله وکړه او کومک یې ورسره وکړو ،او د دوی په کومک نادرخان په کابل کې پاچا شو ،اوس هم په کابل کې د بچه سقاو غوندې حال دی تاجک راغلی دي، ازبک راغلی دي،او د پیښور پښتانه هیڅ غږ نه کوي.
هما : د استاسو په شاګردانو کې چې کوم لیکوال دي،د هغوی د کار متعلق ستاسو څه خیال دی؟
رښتین: دوی شاعران معرفی کوی،دا کار پخوا شوی دی،او سه پورې پنځه ټوکه پښتانه شاعران کابل کې چاپ شوی دی.هماغه سلسله ده ،البته د سنو غلطۍ پکې لاډیری دی،او زیار صاحب چې کوم لغات جوړوي د ځانه ،ترخو پورې چې یو مجلس علمي د هغو تصویب ونه کړی،هغی پورې دا صحیح نه دي.
دا زیار زما شاګرد دی ما ورته درس ورکړی دی،ډاکتری یې زما په کتاب د پښتو (اشتقاقونه او ترکیبونه) په مدد اخیستی ده د ازما کتاب په ۱۳۲۷ هـ ش کال کې چاپ شوی دی.
نوید : ستاسو سره چې د دوی اختلاف و ،نو داسیاسی و ، که ادبي ؟
رښتین: دا حبیبی چې و ،دی زمونږ د ننګرهار د ژبې مخالف و ،دی هلکانو به د هغه قدر کولو- په دې کندهاري او ننګرهاریت باندې ،دې هلکانو به ماته ویل،چې مونږ څه وایو هغه صحیح دی مابه ورته ویل چې د اسې نه ده ،مونږ بین الافغانی ژبه جوړوو چې کومه کلمه په کندهار کې صحیح وی،هغه به د کندهارنه رااخلو او چې کومه په ننګرهار کې سمه وی هغه به ترینه اخلو، زما دوی سره دا اختلاف و- حبیبی ویل چې کندهاری صحیح

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده – دی هلکانو حبیب الله رفیع او زیاربه د حبیبي صفت کولو ، ده ته به یې لوی استاد ویلو ،د داود خان په وخت کې د حبیبي اختیار ډیرؤ او هغه د دې هلکانو کتابونه چاپ کول،نو دوی به د هغه متابعت کولو ،زما به یې نه کولو ، خو دامخالفت سطحي و اساسي نه و.

زیارصیب به د ځانه لغات جوړول (ما خذونو) ته به یې (اخذ)ویلو ما به ورته ویل چې دا (اخذ) غلط دی، زیارصیب چاته ویلی و ،چې پښتو ته ولنه مونږ ته په یو لغت باندې پنځه روپۍ راکوي او ربښتین مونږ ته لاربندوی.

هما : خندا وکړه او ویې ویل ښه د پیسو معامله وه ؟

ربښتین: زیوردین زما زوم دی هغه ته یې ویلی وو ،چې اوس په ډیلی کې په جواهرلعل نهرو یونیورسټۍ کې استاد دی.

هما : داخذ ،اوماخذ لږ وضاحت وکړئ، داولی غلط اوصحیح دی؟

ربښتین: اخذ ځکه صحیح نه دی چې د دی اخرته دا (ذ) ظرفی توری دی چې دفعلی مادې اخرته راځی یعنی اخستل،اخلی راځي ،نو چې ته اخلیزو وایي نو دا صحیح ده ، دی ماخذ ته(اخذ) وایې داغلط دی.

نوید : دافغانستان په دې اوسنی دورکې ګڼ خلک راغله ،هنرمندان ،لیکوالان دافغانستان دموجوده حالاتو دصحیح کیدو او د دې خلکو دواپس تلو څه امکانات شته ؟

ربښتین: امکانات شته خو پوهه غواړي ،خلک غواړي، سرغواړي، سرنشته.

هما : حل یې څه دی ؟

ربښتین: حل یې دادی چې ټول خلک د اکثریت تابع شی، پښتانه اکثریت لري،اوس پښتو ته په ښه ستر ګه نه ګوري – پخوا هم مونږ د پښتو له پاره جګړې کولې، پخوا یوسفیر دایران ماته وویل چې ته د پارسۍ په ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو غواړي،ما ورته وویل چې داسې نه ده ،پارسی په خپل ځای ده ، او پښتو په خپل ځای ،پښتو سره چې کوم ظلم شوی دی،مونږ غواړو چې دا ظلم ونه شي، هر پښتون شاعرپه خپل دیوان کې دپارسۍ شعرویلی دئ لیکن دپارسی شاعرپښتو شعرنه دی ویلی.
اوس همدغه حال دی، نوما دایران سفیرقانع کړو په دي خبره چې مونږ دواړه ژبې په خپل خپل ځای غواړو ،خو پښتو دااکثریت ژبه ده.
ملافیض محمد هزاره په سراج التواریخ کې لیکلی دي.
بالنسبت کثرت وانبوهی مردم افغان کلمه ستان دراخرآن ملحق گردید برتمام مناطق افغان نشین اطلاق گردید.
ترجمه: په دی نسبت چې افغانستان کې افغانان ډیرو ونو کلمه (ستان) دافغانستان سره ونښلول شوه اوټولو مناطقوته چې افغان پکې وسیږي اطلاق شوه.
نوید : ستاسو زمونږ دصوبې له پاره دپښتونخوا دنوم په هکله څه رایه ده.
رښتین: ما دامیرمحمد په خوله ولی خان ته سوال ځواب لیږلی وچې پښتونخوا که څوک نه مني،نودې سیمی ته په روهستان یا ګندهارا کې کوم نوم خوښ کړی بلکې روهستان دې علاقی ته دپخوانه وایې ،دانوم زیات مناسب دی.
دشیدا شعرونه دي. خان اساذ دتمام روه دی–دی دانا په هرګروه دی
یا دا : په هندي ادا یې وکړی په ماچارې–زه شیدا په روح ساده دروه افغان یم
اشرف خان هجری وایې: قاصدان له روهه نه راځي مدت شو- سلام باد رارسوي منت یې تم دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : ښه جې ، رښتين صيب ستاسو ډيره ډيره مننه چې تاسو مونږ ته دومره وخت راکړو او په هره موضوع راسره په دومره تفصيل او په روڼ تندي خبرې وکړې.(۱)
راته خپل څه کلام عنايت کړې.
رښتين: زه بنيادي طور سره نثرنګاريم شاعري مې ډيره نه ده کړې خو (خندا)يو رباعي وړاندې کوم.
هما : ارشاد.
رښتين:

له مړينې وروسته يو ځل به راشې
قبر زما له که وفادار وې
هم به نثار کړې ګوهر داو ښکو
زما دخاوروکه رښتين يار وې(۱۰:۲۰ ، ۱۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخ په مخ رسالې سره مرکه

مرکه کوونکی: حنیف خلیل

صدیق الله رښتین د پښتو تاریخ ،تحقیق اوتنقید د میدان یولوی نوم دی.
د افغانستان په پنځوستوروکې د دوی نوم هم شامل دی.
د افغانستان د پښتو ټولنې د رئیس په حیث یې د پښتو ژبې او ادب ډیرلوی خدمت کړی دی.مقالې او کتابونه یې په ګڼ شمیرکې لیکلی دي.
بنیادي موضوعات یې دزړو او نوو شاعرانو تذکرې، پښتوګرامر،د پښتونثر، تاریخ او متفرقې تحقیقي مسئلې دي.
شاعري یې هم کړی ده ، ډرامه یې هم لیکلې ده،خو بنیادي میدان یې دتحقیق دی، او په دې میدان کې ډیرلوی نوم لري. د پښتو ادب په مستقبل کې د رښتین صاحب دیو محقق په حیث لویه برخه ده.

پوښتنه: په افغانستان کې د پنځو شپږو کسانو دتحقیق چې تاسو هم پکې شامل یې مخکې له هغې نه دتحقیق لارې مکمل نه وې خلاصې نوتاسو ته په تحقیق کې کوم مشکلات پیښ شوی وو؟
ځواب: په افغانستان کې چې پښتو ټولنه جوړه شوه نودتحقیق لارې ترڅه حده خلاصې شوې، په پښتو ټولنه کې مونږ بل کارنه دی کړی،ټول عمرمو په تحقیق کې صرف کړی دی،د پښتو ټولنې له خوا دژور تحقیق شروع عبدالحی حبیبی وکړه، هغه اوما پښتانه شعراء ولیکلو، خادم، الفت، بینوا اوما دحبیبی سره یوځای تحقیقي چارې جارې وساتلې او په خپله مینه او ذوق مو کارکولو نوځکه راته ډیر مشکلات نه دي پیښ شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: دا خبره ترکومه حده صحیح ده چې دافغانستان دغه پنځه شپږ ادیبان ،حبیبی صاحب، خادم صیب، الفت صیب ،بینوا صیب او تاسو وزیرمحمد ګل خان دریافت کړي وې او په تحقیقي کارېې اچولي وې ؟
ځواب: دا خبره صحیح نه ده ، وزیرمحمد ګل خان چې کله ما ولیدلو نو هغه وخت زما لس کاله د تحقیق او ادب سره علاقه مندی تیره شوی وه، دا خبره صحیح ده ،چې وزیرصاحب سپینږیری و ، مشرو ،استاذ و ،ولې هغه مونږ نه یو دریافت کړي، ځکه چې هغه په کال ۱۳۲۷ هـ ش کې کابل ته راغلی و ، او مونږ لیدلی وو ،ما یو کتاب لیکلی دی ((زما ژوند او هلې ځلې)) په نامه په دغه کتاب کې دا ټولې خبرې شته دکومو چې ته پوښتنه کوی امید دی چې دغه کتاب ژر چاپ شی.په دې بنیاد زه وایم چې زه شخصاً د وزیرصاحب دریافت نه یم،ترکومه حده چې د عبدالحی حبیبی تعلق دی،نو خبره دا سې ده ،چې کله پښتو ټولنه جوړه شوه ،نو سردارنعیم خان وزیرمحمد ګل خان ته وویل چې پښتو ټولنه جوړه شوه نو مدیر به یې څوک وي،وزیرصیب ورته وویل چې عبدالحی حبیبی ،نو دوزیرصیب په خواهش حبیبی صیب د کندهار نه راوغوښتی شو او د پښتو ټولنې مدیر شو.
په هغه وخت کې په کندهار کې هغه د ((طلوع افغان)) مدیرو ، وزیرصیب یوځل دا هم ویلی وو چې ما حبیبی ته وویل چې ستا دا اخبار خو پارسی دی باید چې پښتو شي،ځکه یې وروسته دغه اخبار پښتو کړ.
پوښتنه: ایا تاسو د تحقیق نه علاوه تخلیق (لنډه کیسه، شعر،ناول وغیره) ته هم توجه کړی ده که نه ؟
ځواب: شعرونه می ډیر لیکلی دی ،کومه یوه کیسه به می هم لیکلی وي،ناول مې نه دی لیکلی، البته ډرامه مې لیکلی ده ،د ډرامې نوم مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د پښتنو تور سرې) ایښي دي.خو مونږ صرف شعر، افسانه او ناول ته تخلیق نه وایو هرلیک تخلیق گڼو.

پوښتنه: تاسو په افغانستان کې د کومې سیاسي نظریې مرسته کړې ده ؟

ځواب: مونږ په کوم حزب کې شامل نه وو،البته نظریه مې پښتنه نظریه وه د پښتو ژوند او بقامو غوښتنه وه،دا خبرې ماهم په خپل کتاب (زما ژوند او هلې ځلې)کې لیکلي دي. یو ځل په کابل کې د ایران سفیر ماته وویل،چې ته غواړې چې پښتو د پارسي سره همځنگ شي. ما ورته وویل چې ته چا په غلطه پوه کړې یې ،پارسي خپل ځای لري، پښتو خپل ځای لري خو پښتو سره لږ غفلت شوی دی ،مونږ غواړو چې د دغه غفلت ازاله وشي.خوشحال خان خټک وایې:

پارسي شعرمې هم زده

سلیقه لرم د دواړو

په پښتو کې شعروایم

نو داخبره چې ژبه خدای پاک پیدا کړې ده.وعلم الاسماء کلها .

پوښتنه: تاسو د میاشرف (پښتو عروض) نومی کتاب باندې تحقیق کړی دی تاسو دا وواېې چې کوم عروض خلیل بن احمد د عربي شعرله پاره جوړکړی وو ،ایا دغه عروض په پښتو شعر تطبیق کیدای شي؟

ځواب: خبره داده چې میاشرف د عربي څوارلس بحرونه په پښتو شعرتطبیق کړی دی،خو شعرونه یې ورته پخپله جوړ کړی دي.

پوښتنه: که مونږ د میاشرف څخه علاوه د بل چا په پښتو شعر دغه عروض تطبیق کړو نو کیدای شي که نه ؟

ځواب: په ځینو شعرونو کیدای شي او په ځینو نه شي کیدای،خو په کامله توگه په پښتو شاعرۍ نه تطبیق کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: دغه څوارلس بحرونه یا عروض زحافات دي که نه کامل عروض دی؟

ځواب: زحافات هم پکې شته او کامل هم ،خو میاشرف چې په کومو شعرونو ددې اطلاق کړی دی، هغه شعرونه ډیر ښکلی دي او عروض پرې پوره تطبیق شوی دي.

پوښتنه: د قلندر صیب د پټې خزانې فی المیزان او د همیش صیب د تول پارسنګ نه پس د پټې خزانې په هکله ستاسو څه رایه ده ؟

ځواب: د همیش صیب (تول پارسنګ) نه خبر شوی یم ، خو مطالعه کړی می نه دی. خبره داده چې

همیش ګل او حبیب الله رفیع ته ما مکتوب ورکړی وو ،مالیکلی وو چې پټه خزانه صحیح کتاب دی قلندر مومند زما اشنا دی ،یو ځل یې ماته وویل چې خپل کتاب پټه خزانه فی المیزان به در وړم ،ماورته وویل چې مه یې راوړه ،حمزه صیب ته می وویل چې کتاب دی نه راوړی،زه یې حوصله نه لرم،ما قلندر ته ویلی وو چې بل کوم تحقیق به دی کړی و ،نو اهمیت به یې زیات وو ،څلویښت کاله کیږي چې دا کتاب چاپ شوی دی،ته پرې اوس اعتراض کوی،چې حبیبی ژوندی و دا کتاب به دی د هغه په ژوند لیکلی و.

په پټه خزانه کې به معلومات کمزوري وي،خو دا ټول ادیبان دی ماته وایې چې د حمید بابا د پلار نوم څه دی؟ چاته هم نه دی معلوم،ګني حمید بابا څومره مشهور سړی دی،نو پټه خزانه کې غلطی کیدی شی.خبره داده چې حبیبی صاحب خو نه شاعرو او نه یې د شعر دعوه کوله نو هغه به څنګه دغه ټول شعرونه له ځانه جوړ کړی وو ،او بیا د ښکارندوی قصیده خو ډیره اعلی ده. دا ټک خبره هم د قلندر مومند غلطه ده ،اټک یا ټک سرحد ته وایې او اباسین د پوځیانو سرحد دی اټک او ټک یوه کلمه ده ،لکه څنګه چې ټال او

(c) ketabton.com: The Digital Library

اټال یوه کلمه ده ،څرنګه چې اباسین د پوځیانو سرحد یا برید دی،نوځکه دقلندر اعتراضونه غلط دي.

پوښتنه: تاسو خپل یو کتاب کې لیکلي دي چې حبیبی صاحب په پښتانه شعراء کې دځینو شاعرانو معلومات زما څخه اخیستي وو ،خو بغیرد حواله یې لیکلي دي ؟

ځواب: حبیبی صیب ته دلسو شاعرانو په هکله معلومات مالاس په لاس ورکړي وو ،خوهغه زما حواله نه ده ورکړې ،صرف دومره یې ویلي دي چې ما سره یې همکاري کړې ده. یوځل زه او حبیبی دواړه په ګاډي کې ناست وو حبیبي وویل: چې دا قلندر شاعرڅوک دی،ماورته وویل چې اپریدی دی هغه وویل له څه نه یې معلومه وي، ماوویل: دقلندرددی شعرنه چې:

ستاد حسن په چمن کې دوه رودونه

د دوو سترګو دماضی باړه جمرود

دباړې جمرود ذکردا ښایي چې قلندر اپریدی دی.

نو خبره داده چې حبیبی صیب په څیړنه کې ما سره او ماهغه سره ډیره همکاري کړې ده،خو دا خبره یې نه وه واضح کړې چې دغه لس شاعران ما ورکړي دي. (۷: ۱۲، ۱۴)

(پای)

یادونه: دغه مرکه دښاغلي حنیف خلیل له خوا دری ځلی نشرشوې ده.

۱- وفا جریده ۱۳۷۴ل کال دغبرګولی (۲۵) نیټه.

۲- وحدت ورځپاڼه ، پوهاند رښتین سره مرکه،دمارچ (۳۰) ګڼه. ۱۹۹۸م کال (۲-۴) مخونه.

۳-(مخ په مخ) رساله دادبي شخصیتونو سره مرکې، ۱۹۹۵م کال داپریل دریمه نیټه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وفا جریدې سیاسي مرکه

زما په نظر دافغانستان دروان کړکیچ دحل لار لویه جرګه ده په زور په افغانستان او په افغانانو حکومت کول ناشونی کار دی .

پوهاند صدیق الله رښتین زمونږ دهیواد دوتلو لیکوالو څخه دی.مونږ د افغانستان دروانې وضع په باب ورسره مرکه کړې ده چې په دې ګڼه کې یې تاسو ته وړاندې کوو.

پوښتنه: دافغانستان مسله به په څه ډول دحل لار پیدا کړي ؟

ځواب: دافغانستان مسئله باید څوکاله دمخه د روسانو دوتلو وروسته حل شوې وای،ښه داوه چې تنظیمونو هماغه وخت یو مشرتابه کلې وای چې ددغه کارله پاره یې وړتیا درلوده ،لیکن داکارونه شو ،اوبه له هماغه ورځې خړې شوې دي.

ماتل داویلي او لیکلي دي چې دافغانستان مسئله ډیره زړه شوه ،(اوګره چې سرېږي بلاپرې لګیږي).

دافغانستان دغه روان کړکیچ خود ضیاءالحق نه پیدا شو ،چې اووه تنظیمونه یې جوړکړل،چوکې یوه وه او ده پرې اووه کسان کښېنول غوښتل اوس ددغه کړکیچ دحل یوازینۍ لار لویه جرګه کیدای شي چې دغه لویه جرګه په ننګرهار ،کندهار یاد امن په کومه بله سیمه کې جوړه شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په هغه کې دافغانستان مشهور قومونه برخه واخلي.دغه لويه جرګه بايد دافغانستان پخواني پاچا محمد ظاهرشاه اويا دده په څيرکوم بل خيرخواه انتخاب کړي، نوهمدغه لويه جرګه به دافغانستان مسئله دحل لارې ته وباسي.
اوداچې اوسني واکمنان يا ددوی په شان کوم بل څوک په زوره حکومت کول غواړي،نوداسمه نه ده او دافغانستان مسئله به همداسې ناحله وي.خير ! دافغانستان مسئله به اخرحل لارمومي ،خو اصلي خبره داده، لکه څرنګه چې په کويټ کې دالصباح کورنۍ ته بيرته واک وسپارل شو ،نودملګروملتو په ملاتړاو د افغانانو په خوښه دافغانستان واک بايد دپخواني پاچا اعليحضرت محمد ظاهرشاه کورنۍ ته وسپارل شي.
پوښتنه: دافغانستان دمسئلې په حل کې به تنظيمونه صالح رول ولوبوي اوکه نه ؟
ځواب: دتنظيمونو په باب بايد ووايم چې دوی اوس هم کولای شي چې اتفاق وکړي، سره يوشي او دافغانستان دپخواني پاچا اعليحضرت محمدظاهرشاه اويا دده دکورنۍ دغړيو ،ياکوم بل خيرخواه ته بلنه ورکړي چې راشي ،نودابه دوی صالح رول لوبولی وي.
ولی خبره داده چې دوی اوس بل چا لمسولی دي اوپه زرو باندې حکومت کوي،دوی نه پوهيږي چې په زور ياري نه کيږي.
اودوی بايد په دې هم پوه شي،چې يوازې دکابل په ښار حکومت نه کيږي،ځکه ددې نه زياتره ولايات جدا دی بله دا چې موجوده تش په نامه حکومت ملي مسايلو ته هم لمن ووهله،ځينونورو احساساتي
کسانو هم ملی مسايلوته لمن ووهله اوهمدارنګه ددوی بهرني دوست (روس)په افغانستان کې ملی مسايلو ته لمن ووهله،غلطې احصاييې يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

رامنځ ته کړی، که تاسي د ظاهرشاه څلويښت کلنۍ پاچاهی ته نظروا چوئ، نو وبه ګورئ چې د هغه په دوره کې د افغانستان ديوموټي پاتې کيدو له پاره هرقوم بيله بيله برخه درلوده، ځکه د هغه هدف يوازې د افغان دنوم خوندي ساتل او يو متحد افغانستان غوښتل و. د کابل حکومت او ددوی ملګري که ملی مسايلو ته د اسې لمن وهي، نو خدای خبرکه د افغانستان ننني کړکيچ د حل لاروموميي.

پوښتنه: د ښاغلي مستيری د هلوځلو په باب څه وا ياست؟

ځواب: د محمود مستيری هلې ځلې ښې دي، ولی دې بې زړه دی، څو چې دې له ګاونډيو هيوادونو سره موافقه ونه کړي، نو دده هلې ځلې به کومه نتيجه ونه لري. بهتره داده چې دی خپله خبره اول له ګاونډيو سره پخه کړي او بيا خپل کار روان کړي. (۹: ۴، ۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(مرکه نامه) سره مرکه

مرکه کوونکی: عارف اظهر او نسیم خان نسیم

پوښتنه: د کابل ادبي انجمن په هکله ،هغه وخت چې ښه فعال و معلومات راکړئ ،او دا هم وو ایې چې پښتو ټولنه څنګه فعاله او ادبي ستوري څوک وو؟

ځواب: د کابل ادبي انجمن په ۱۳۱۰ لمریز کال په پسرلي کې په کار شروع وکړه ،چې په شروع کې یې د (کابل) مجلې په نوم یوه مجله درلوده او ۱۳۱۱ لمریز کال یې (د کابل کالنۍ) په نامه یوه کلنۍ مجله هم خپروله ،ځینې ځانګړې کتابونه یې هم نشر کړي دي.

انجمن د (۱۴) مادو لرونکی پروګرام هم درلود.چې (۲) مادې یې ددې انجمن د کار د څرنګوالی په هکله وې او په (۸) مادو کې ددې انجمن تشکیل ټاکل شوی وو.

او پښتو ټولنه په (۱۳۱۲) لمریز کال کې جوړه شوه چې لومړی مدیریې عبدالحی حبیبی و.دویم یې عبدالرحمن پژواک ،دریم یې بیا حبیبی صاحب ،او څلورم یې عبدلروف بینوا ،پنځم یې زه وم، شپږم یې ګل پاچا الفت او په اووم ځل زه بیا رئیس شوم،چې دا دوره لس کاله وه.

په پورته یادو شوو کسانو کې ما ډیر کار کړی دی،چې (۷۱) کتابونه مې د پښتو د ترقۍ لپاره کښلی دي او ددې ټولنې پنځه ستوری دادی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالحی حبیبی، قیام الدین خادم، گل پاچا الفت، عبدالروف بینوا او صدیق الله رشتین.

پوښتنه: څرنګه چې حبیبی صاحب په پښتانه شعراء کې د شاعرانو تذکری کښلی دی. په دې هکله خپل نظرو رکړئ.

ځواب: دا کتاب ځینې نیمګړتیاوې لري او هغه دا چې په دې کتاب کې د شاعرانو په ځای یې د عاشقانو نومونه یاد کړی دي.

لکه اسلم خان او رابعه، ظریف خان او مابی، مومن خان او شیرنی، او نور، د دې لړۍ دویم ټوک مالیکلی، دریم ټوک پښتو ټولنې او عبدالشکور شاد لیکلی، څلورم او پنځم یې عبدالله بختاني چاپ کړی دی.

پوښتنه: په پټه خزانه چې محترم مشرقلندر مومند صاحب پټه خزانه فی المیزان لیکلی دی، په دې هکله تاسو محترم څه خیال لری؟

ځواب: زه د قلندر مومند کورته تللی وم هغوی راته خپله لیکنه پټه خزانه فی المیزان ډالۍ کوله، خو ما انکار وکړ او ردمې کړه، مطلب دا چې د دې دالیک د پټې خزانی په هکله او د هغې تردید سم نه دی ځکه په دې کتاب کې د (۵۱) شاعرانو اشعار راغلی دي.

حال دا چې حبیبی صاحب شاعر هم نه و، نو دا اشعار چې سبکونه یې بیلا بیل هم دي له کومه شول.

پوښتنه: ستا سو محترم په نزد د صحیح او غلط معیار څه شی دی؟

ځواب: صحیح دوه شرطونه لری او هغه دا چې روایت صحیح وي چې مقبولیت ولري او دیو پوه شخص له خوا تائید شی.

پوښتنه: ستاسو محترم په خیال د ادب تعریف څه دی ؟

ځواب: د دې پوښتنی له پاره دی زما کتا ب د ښکلا وړمې وکتل شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: وايې چې پخوا پښتو ډيره محکومه وه ، نو د کومې جذبې او احساس په بنا تاسو دومره وځلوله.

ځواب: څرنګه چې پښتون قام د افغانستان يو پياوړی غيرتي لوی قام و ،او دی هم .د دوی په هکله وړاند ينو افغاني درباړونو ډيراوبې کچه زياتې کړی و ،نو د پښتون قام د حق د حصول او د پښتو دلوړتيا احساس و چې پښتو مو د علم ژبه وګرځوله او بايد دا هم ووايو چې پښتو د افغانستان رسمي ژبه هم ده، او سياسی رونق ورته په دولتي چوکاټ کې وزير محمد ګل خان مومند ورکړ.

پوښتنه: د افغانستان او سني بدلونونه په ادب څه اثرلری که نه ؟

ځواب: هو کله چې د غوايي کو دتا وشوه ،نو د ادب دروازې وتړل شوې او کتاب خانې تالا شوې، خو د هجرت په حال کې بيا هم ډير کار وشو.

پوښتنه: ستاسو محترم په فکر په بره او کوزه پښتونخوا کې ادب ته څومره کارشوی دی؟

ځواب: په بره پښتونخوا کې پښتو ادب ته ډير کارشوی دی او په کوزه پښتونخوا کې هم، خومتاسفانه چې په کوزه پښتونخوا کې يو واحد مرکزموجود نه و او حکومتي ملاتړ يې هم نه درلود.

پوښتنه: تاسو محترم ادب او سياست سره څومره لازم او ملزوم ګڼئ ؟

ځواب: زه ادب سياست سره ډيراوبې حده لازم او ملزوم ګڼم .ما به پاچاخان ته همدا خبره کوله چې د سياست له پاره علم، اقتصاد ،او کلتوريوه اساسی زيربناء ده ،نو حتمی پکې داتوکي شامل کړئ.

پوښتنه: تاسو محترم د زماني د غوښتني سره سم د نثر ضرورت زيات ګڼئ که د نظم ؟

ځواب: نظم او نثر هريو خپل مقام لري، خو زما په فکر د نثر ضرورت ډيردی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: تاسو محترم په پښتو کې د شوي کار څخه مطمین یې ؟
ځواب: پښتانه لیکوال او شاعران باید لازیات کار وکړي او خپل جد وجهد ته د مرګ تر سرحده دوام ورکړي، ترڅو چې پښتو ژبه د نورو ژبو سره پوره پوره سیاله شي.
پوښتنه: تاسو محترم د نوي کول یا نسل شاعرانو او لیکوالو ته څه پیغام لرئ ؟
ځواب: زما د نوي کول یا نسل شاعرانو څخه دا هیله ده چې پښتو د نورو ژبو سره سیاله کړي او خپل راتلونکي نسل ته د ترقۍ او پرمختګ مشالونه ورپه لاس کړي. ډیره مننه صدیق الله رشتین صیب (۳: ۸، ۱۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاورې جريدې سره مرکه

مرکه کوونکی: ع ، حصاري

پوهاند رښتين د شين اسمان هغه ځلانده ستوری دی چې لا تر اوسه يې رڼا لکه د سهار ستر ګه هرې خوا ته خوره ده. دی د ادب په ميدان کې پيژندګلوی ته اړتيا نه لري، نيږدی نيمه پيړی يې د پښتو ادب د خدمت له پاره خپل ژوند وقف کړی دی او په ډيره مينه د منزل په لور لاروهي.په داسې حال کې چې د ۷۷ کالو اوښتی دی، اوس هم قلم په لاس د هيواد او هيواد والو دردونه ليکي.او د پښتو ادب د بډاينې له پاره ارزښتناک اثار رامنځته کوي.
د خاورې جريدې يوغږې ورسره مرکه کړی ده چې د درنولو ستونکوله پاره خپريږي.

پوښتنه: محترم استاد پوهاند رښتين تاسو چې په پښتو ادب کې لوړ مقام ترلاسه کړی دی او په دې اړه مو د نيمې پيړۍ څخه زيات خدمت کړی دی، څومره د خپل کار څخه راضي ياست،اوکوم ارمان مو په دې اړه په زړه کې پاتی دی چې سرته رسيدلی نه وي او ځوانانو ته يې د سرته رسولو توصيه غواړی؟

ځواب: ماچې خپل ټول ژوند د پښتو ادب د خدمت له پاره وقف کړی دی اوله اويا (۷۰) څخه زيات کتابونه مې ليکلی دي ،چې زيات يې چاپ شوی دي،اود نورو د چاپولوله پاره کار روان دی.
د پښتو ګرامر ،ادب تاريخ ،هنری نثر ،شعرونه او سفرنامو......په باب مې کار کړی دی،داچې د ژبې تحقيق او څيړنه لوی کار دی مونږ چې کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارکړی دی، پرې قانع یو. پښتو ته مو وده ورکړی ده له پاره ددې چې دغه کار دوام ومومي دژبې او ادب پرمختګ نورو څیړنو او کارته ضرورت لري، اوترمرګه پورې دالړی جاري ده. پښتوپه نړیواله سطحه خلکو پیژندلی ده ،انګلستان، امریکا، ایران، چین، الماان، روس، هندوستان، پاکستان، افغانستان رادیوګانې په پښتوژبه خپرونې لري، پښتو مودافغانستان په اداري چارو او دولتي ادارو کې وکاروله ،اودازمونږ لوی مقصد وچې پوره شو.

پوښتنه: ترکومه ځایه چې تاسو اثارمونږ مطالعه کړی نسبت نظم ته مو دنثرخوا درنه ده ،ددې کارعلت راته روښانه کړئ؟

ځواب: دیوې ژبې دپرمختګ له پاره چې څومره نظم اهمیت لري، له هغه څخه زیات نثرداهمیت لرونکی دی.دنظم ویل ښه دي خوپه اندازه لکه چې ما یوځای کې ویلی دي، څنګه شعرڅومره شعر، یوازې شعرژبې ته پراختیا نه شي ورکولای، دنثروخواته هم توجه وشی.ددې له پاره چې دپښتو دنثر خوا پراختیا ومومي مادنثرخواته ډیره توجه وکړه ،اوپه دې اړخ کې مې ډیرڅه ولیکل.

پوښتنه: دپښتو دخدمت له پاره په لره اوبره پښتونخوا کې کارشوی دی تاسوکوم یو ښه ارزیابی کوئ؟

ځواب: پښتو ادب ته کوزه اوبره کارونه شوی دی، خوپښتو ټولنې زیات کارکړی دی، اودلته پښتو اکاډیمۍ زیات زیارایستلی دی. دلته دیوانونه چاپ شوی ترجمې هم چاپ شوی دي، په نوروبرخوکې هم څه کتابونه لیکل شوی دي، خوزیات اومنظم کار په افغانستان کې شوی هلته په نظراوعمل دواړو کې کارشوی دی، په دفترونوکې پښتورواج شوی، مکتبونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو شوی، چې دلته دا کارنه دی شوی، دلته د شعر په برخه کې زیات کارشوی.نثرته دومره توجه نه ده شوی.چې باید دې خواته هم توجه وشي.
دافسانو او کیسو په برخه کې دلته ډیر کارشوی.
دلرو او برو لیکوالو له پاره یو مرکزیت پکار دی، چې په مشترک ډول د پښتو ژبې خدمت وکړي.
پوښتنه: په خپلو اثاروکې موکوم اثرخوښ دی ؟
ځواب: زما خپل ټول اثار خوښیږي، د هریو په لیکلو کې مې زخمت ګاللی دی، خود پښتو ژبې ګرامر تر ټولو مهم ځکه دی، چې د ژبې د ځیړنو په باب اساسي رول لري، خو بیا هم وایم چې د پښتو ادب تاریخ او ګرامر.... هریو مې خوښیزي.
پوښتنه: داچې تاسو په افغانستان کې د نثر په ټوټو لومړۍ درجه جایزې هم ترلاسه کړي دي، که وو ایې چې دغه استعداد مو څنګه پیدا او وروزلو ، په دی معنا چې زده کړه مو په منظم ډول تر کومه ځایه پورې کړې ده؟
ځواب: خپلې لومړی زده کړی مې د ننګرهار په نجم المدارس کې سرته رسولی، او بیا دلوړو زده کړو له پاره کابل ته لاړم ، او د کابل په عربي دارالعلوم کې مې زده کړه ترسره کړه، او په ۱۳۱۸ کال مې لومړی رسمي دنده پیل کړه، خو تردې د مخه مو په ۱۳۱۲ لمریز کال لومړی شعر په مطبوعاتو کې خپور شو ، او په ۱۳۲۷ لمریز کال مې یوې نثری ټوټې (نوی کال نوی زیری)ممتازه جایزه وګټله .ددې مسابقې په هیئت کې، محمد هاشم میوندوال ، سید شمس الدین مجروح او عبد الرحمن پژواک هم شامل وو.
پوښتنه: ستا په نظر بهترین شعر کوم دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: بهترین شعرهغه دی چې مقصدیت ولري، یوسپیڅلی هدف اومقصد ولري، شعرونه مخکې له چاپه باید اصلاح شي، چې په تول برابروي، بیادی چاپ شي، دشعرچاپیدل په هرصورت باید په اندازه وي.
پوښتنه: تاسوچې دپښتوژبې او ادب له پاره دومره خدمت کړی دی په دی لارکې زمونږ ځوانو لیکوالانو او شاعرانو ته څه توصیه او لارښوونه کوئ ،چې ستاسو غوندې مشرانو په نقش قدم لاړشی؟
ځواب: زما توصیه ددوی له پاره داده چې دژبې کمبود پوره کړي یعنی دنوی عصرپه تناسب نوي لغات جوړکړی، ددې له پاره چې پښتو ژبه پرمختګ وکړي دپښتو بنیادي کتابونه باید ولوستل شي، لغات راټول شی، داسې لغات اوس هم په ولسونو کې ویل کیږي چې راغونډشوی نه دی او پاتې دي همدا ډول دپښتو ژبې تدریس ته باید زیاته پاملرنه وشی.دانسان فطرت هیڅکله هم نه مړیزي، خوبیا هم دپښتو تاریخ مکمل نه دی لیکل شوی، دی ته باید په پوره ډول کاروشی، که زما په وخت کې داکمال پوره‌ی ته ونه رسید ،هیله لرم چې په راتلونکې کې داکارترسره شي، ځوانان دی په یوه مرکزیت سره راغونډشی، او دژبې او ادب له پوهانو سره دی تماسونه ټینګ کړي او مشورې دی ترې واخلي، په هرکارکې دی دمشرانو سره مشوره کوی، او بیا دی کارونه سرته رسوي. (۲: ۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتین د بهرنیو پوهانو په نظر

دارو اښاد پوهاند رشتین په علمي ادبي، فرهنګي، سیاسي او ملي هر اړخیز شخصیت باندې ډیرو بهرنیو او کورنیو پوهانو او نامتو شخصیتونو په مختلفو وختونو کې په خپلو لیکنو، ویناوو، اشعارو او پیغامونو کې څرګندونې کړې، چې دا څپرکی همدې موضوع ته ځانګړی شوی او په دوو لویو برخو ویشل شوی.

لومړی برخه یې پوهاند رښتین د بهرنیو پوهانو په نظر:

په دې برخه کې اکثره دهغه بهرنیو پوهانو نظریات راغلی چې د پوهاند صاحب په ژوند یې په خپلو لیکونو او پیغامونو کې څرګند کړی دي.

فاضله رښتینه رب دې مه کموه!

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

ستاسې لـه خـوا دوې شـمارې ۳۴۱-۳۴۲ را ورسـیدی. زه ډیر ممنـون او شاکریم.زه به ستا او ستا دټولنې دکوم کوم احسان شکر اداکړم شم.رب دې ستا مساعي د ټولنې په حق کې مشکوری کړي. پښتو مړه وه تا ژوند ئ کړه، رب دې تا ژوندی لرینه.

د پښتو ځلانده لمره
رب دې تاکړي بهروره

(c) ketabton.com: The Digital Library

درست پښتون دی منت بار دی
ای زما دزړګي سره
په وجود باندې دې ویاړې
پښتون ټوله لروبره
وفا خواست کوي له ربه
چې رښتین کې منوره
بریالی په دواړو کونو
بریالی او نیک ثمره

پرون دې مکتوب مبارک راورسید چې موجب د ډیر فرحت وګرځید.
والسلام ابوالوفا (۱۳۳۱ش)
ادبي لیکونه ، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۳۴ مخ

د. ا. س ګراسیموا !

پوهاند رښتین هغه شخصیت وچې د افغانستان د معاصر فرهنګ په وده او پرمختګ کې یې ارزښتناک او اوچت رول لوبولی دی، پوهاند رښتین د افغانستان د فرهنګ له پاره نه هیریدونکی خدمتونه کړی دي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۲ مخ.
د پښتو ټولنې مشرښاغلی رښتینه !
زه غواړم چې تاسو ته د مجلهٔ کابل او د دوکتابو د پاره چې ماته لیږل شوی وو ډیرتشکروو ایم. تاسې خبریږې چې زه د پښتو د خوږې ژبې په بابت کې ډیرشوق او ډیره مینه لرم هر وخت چې مجله پس له لوی سفر له افغانستان څخه زما کورته راورسیږی، زه ډیرخوشحالیږم.زه امید کوم چې هم په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستقبل کې په ښه شان زما وکورته ورسيږي.سره ددې چې اوس دان آربر په ښارکې په بل سړک کې اوسم.
ستاسې د پښتو د ښه ګرامردوهم جزء به کله چاپ شي؟
سلامت اوسئ صاحبه او بيا ډيرتشکر.
هربرت پنزل – سپرلګ ستريټ – ان آريرميشيګن – امريکا .(۱۳۳۴ش)
ادبي ليکونه ،پوهاندصديق الله رښتين. ۱۳۶۱ل ، ۴۱ مخ

پوهاند رښتين د پښتوټولنې مشر !
ډيرشکرکوم چې ستاسې په ليک سرلوړې شوم،ستاسې پښتوګرامر راورسيد ، زه پوره يقين لرم، چې دغه کتاب به زما دپاره د پښتو په مطالعه کې ډيرسودمن واقع شي. ماته اجازه راکړئ چې تاسې ته په يوه بله مسئله کې رجوع وکړم.تاسې به خبرياست ،چې ستاسې په باره کې (ددنيا د ادبياتو په انسايکلوپيديا) کې چې دلته خپره شوې ده څوکلمې ويلې شوې دي.
اوس په سودا کې يم چې دغه مقاله کې خطايي نه وي راغلې نوله تاسې نه څوپوښتنې کوم.
۱- ستاسې دزيږيدنې نيټه کومه ده ؟
۲- ستاسې اوسنی شغل څه دی ؟
۳- ستاسې مهم آثرونه کوم کوم دي؟
۴- زه به ډيرخوشحاله شم که په دې صورت کې له ماسره کومک وکړئ.
داکترمون لورنتس – برلين. (۱۳۴۳ش)
ادبي ليکونه ،پوهاندصديق الله رښتين. ۱۳۶۱ل ، ۴۳ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی ډاکتر رښتین !

ستاسې د نفیس کتاب پښتو ګرامر یوه نسخه چې زما د پاره مو رالیږلی ده ، ما وکتله او زه پرې ډیر خوشحاله شوم. تاسې د غه کتاب زما د پاره رالیږلې و خو هغه د برتش موزیم مامورینو د ځان د پاره واخیست. ما د هغه کتاب رسید تاسې ته درواستاوه.

ګ. مردیت اونس د ختیځ پیژندنې څانګه ، برتش موزیم ،لندن (۱۳۴۳ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۳ مخ.

ښاغلی پروفیسر رښتین !

کله چې مونږ په نوي ډیلي کې سره ولیدل نو ما تاسره وعده وکړه چې زه به تاته هغه مقاله چې په نوي ډیلي کې مولوستې ده ،په کابل کې به یې درکړم.ځنګه چې ما په کابل کې وخت پیدا نه کړ ،چې تاوګورم. زه به په منی کې کابل ته درځم او کوښښ به وکړم چې تاوګورم.اوس مې په خپله مقاله د وهم وار نظرا چولی دی.زه امید لرم چې ستاسې مینه ورسره ډیره ده ، غواړئ چې ترجمه یې کړئ او داکاډمی په مجله کې یې خپره کړئ.

ستاسې ملګری پروفیسر هلمت هومباخ - غربی المان (۱۳۴۳ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۳ مخ.

استاد پوهاند رښتین د پښتو اکاډمی مشر !

ستاسې ښه تحفه د پښتو ګرامر راورسید. زه د پښتو ژبې له زده کړي سره ډیره مینه لرم.ستاسې د کتاب رالیږلو څخه ډیر تشکر کوم.

زه بیا په دې خبره ډیره خوشحالی ښکاره کوم ،چې تاسې د پښتو ژبې ګرامر چې په پارسي لیکل شوی دی،ماته رالیږلی دی.د غه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب ماته پس له ډیرانتظارنه راورسید. ماهم تاسې ته دخپلو کتابونو مجموعه دراستولی ده. امید کوم چې فایده به ورنه واخلی.
دکتوریوسف عزیزالدین دعراق دالمجمع العلمی سکرتر-بغداد (۱۳۴۳ش)
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۴ مخ.
ښاغلی پوهاند رشتین !
ستاسو ښه کتاب دپښتو مصدرونولارښود راورسید او راته به دفعل دزده کولو دپاره بیشکه ډیرمفید اوګټوروي.زه به دا بخش اوستاسود ډیرو کلونو په دوام لرونکې مهربانۍ اوسخاوت باندې دزړه متشکریم. امید کوم چې تاسو او زما په کابل کې نورو دوستان ټول تکړه یئ.
په درناوی
جارج مارګن سترن–اوسلو-ناروی (۱۳۴۴ش)
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۴ مخ.

ښاغلی پوهاند صدیق الله رشتین !
دروړونکی ددې خط میرمن ساموکروتکینا زما پخوانې شاګرده ده اوس دقاموسونو په نشراتي مؤسسه کې دشرقي ژبودشعبی مشره ده.
درته به معلومه وي، چې پښتو روسي لومړی لوي قاموس چې مالیکلی دی.اوس ترچاپ لاندې دی. که ستاسو اجازه وي نو میرمن ساموکروتکینا به په پښتوټولنه کې یو کنفرانس ورکړی،چې تاسې ته ددغه قاموس محتویات او خصوصیات دروښیي هغه کتابونه او مجلې چې پښتوټولنې په دې شلو کلوکې راليږلی دي،دقاموس په تدوین کې راسره ډیره مرسته کړی ده ، نوستاسې ددې مهربانۍ څخه ډیرممنون یم

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل صمیمانه سلامونه تاسې ته او د پښتو ټولنې محترمو غړو ته وړاندې کوم.
م اسلانوف ، مسکو ۲ نومبر (۱۹۶۵ع - ۱۳۴۴ش)
ادبي لیکونه ، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۴ مخ.

ګران پروفیسر رښتین !
څو ورځې پخوا ستاسې دوه کتابه یعنې ژبښودنه او پښتو کلی مې واخیستل ، د دې کتاب د پاره ډیر تشکر کوم. زه تر او سه لږ پښتو کتابونه لرم او تاسې ښه پیژنی ، چې بې کتابونو کار نه کیږی. زه ستاسو کتاب ژب ښودنه په چکي ژبه ترجمه کوم او غواړم چې په انګریزی ژبه یې په پراګ کې خپور کړم. ما یو کوچنی کتاب د افغانستان په باب کې ولیکه او دغه کتاب اوس چاپ کیږي. زه به بیا تاسو ته یو کتاب هم لیږم. زه جورنال کابل ته ډیر اړتیا لرم که ممکن وي ما ته یې را ولیږئ. ستاسو نیک مرغي او بری غواړم.
داکتر بچکا - پراک ، چکوسلواکیه. (۱۳۴۴ش)
ادبي لیکونه ، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۵ مخ.

ګیرس روسي پوهاند په خپل کتاب (پښتو ادبیاتو تاریخ) کې لیکي:
((رښتین یو ښه نثر لیکونکی او په نثر کې د بدیعی اثارو خاند دی ، د ژبې او تاریخ په برخه کې زیاته څیړنه لری ، دده د هند سفر یو په زړه پورې منلی اثر دی ، چې په نثر کې یو غوره او تازه اثر باله شی.))
جرګه مجله ، پوهاند رښتین د پښتو ژبې او ادب ځلانده څیره ، ۱۳۷۰ل د سنبلی میاشت ، ۲۹ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرانه استاده صدیق الله رښتین صاحب !
ستاسې لیک د پښتو کلي دلو مړی ،دویم او دریم ټوک سره راورسید او ستاسې څخه یو ځل بیا تشکر کوم. په دې برخه کې ستاسې مرسته زموږ دزیات تشویق سبب کیږي.زموږ د پښتو انجمن کلاسونه په ابتدایي مراحلو کې دي.زیاته هیله لروچې په راتلونکو کلونو کې دژب پیژندنې او ژبپوهنې داصولو سره سم د پښتو ژبې په تدریس پیل وکړو ،اوس زه د ستی په پارسی ژبه د دستورزبان پښتو په لیکلو او تالیف بوخت یم. او دا کار د هغو ګرامرونو چې تاسې او پوهاند میرحسین شاه لطف کړی دی او دځینو نورو کتابونو په کومک ترسره کوم.
داکتاب به په عین حال کې مختصر او دژب ښودنې په اندازه وي،دژب پیژندنې برخې به ولری او کوښښ به وکړم،چې داسې کلمې پکې راشي،چې پارسی ژبې ته ورته اصلي پښتو وي.او په ضمن کې به شریک کلمات هم ولري.په آخر کې به د پښتو پخواني اونوي ادبیات خصوصاً دخوشحال خټک برخه پکې هم زیاته کړم،ترڅو چې لوستونکې د دې مهمې ژبې سره په ښه توګه اشنا شي.
له تاسې اونورو دوستانو څخه هیله کوم چې په دې کارکې راته دبریالی توب دعا وکړئ.
په ډیر احترام
علی اکبرجعفري ،تهران –ایران (۱۳۴۵ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۲۱ل ، ۴۲ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګران پروفیسر رښتین !

ماعزم درلود چې د عشق آباد او کابل د راستنیدو سره سم در ته لیک ولیکم، ما په عشق آباد کې ستا له وینا او دوستۍ څخه معنوي او علمي استفاده وکړه، د پښتوژبې او ادب سوال ترا و سه پورې زما په مغزو او فکر کې دی او هیڅکله مې له خیاله نه دی وتلی. د دې لیک په ملتیا دغه لیک یوه کاپی درلیږم، چې ما په همدې مناسبت داکترن ،بامیټ ته لیکلی دی او ستا سو مطالعې ته یې وړاندې کوم. زه په کلکه سره د تا سو نه هم هیله کوم چې ده ته شخصاً په دې موضوع کې یو لیک وا ستوئ.

زه یقین لرم چې دې به د پښتوژبې او ادب د رعایت په برخه کې زموږ عزم او ټینګار ته پوره توجه وکړي. دا سې امکان شته چې زه به د پسرلي په میاشت کې اروپا ته د تګ په لاره کې له کابل څخه تیر شم. که ممکنه شوه نو زه بیا ستا د لیدلو شوق لرم.

داکتررام راهول - د جواهرلال نهرو پوهنتون د نړیوالو څیړنو ښوونځی ډیلی - (۱۳۵۱ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۵۱ مخ.

استاد محترم رښتین !

د نوی کال په نسبت تا سې او ستا سې ملګروته د مینې ډک سلامونه او تبریکونه وایم او ستا سې روغتیا او بری غواړم. ډیر شکر کوم، چې د کابل مجله په پرله پسې ډول ماته استوی. د غه مجله او هغه نور کتابونه چې ماته مو رالیږلی دي، زما د کار د پاره ډیر ارزښت لري. د افغان پیژندنې د محصلانو سره یو ځای یې لولم او ښه فایده او ګټه ورځنې اخلم. هیله لرم چې دغه دوستانه روابط به همیشه د پاره ټینګ وي. د عشق آباد سفر په باره کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې ستاسې مقاله په ډېره خوشحالی ولوستله. په عشق آباد کې ستا په لیدو ډیرخوشحاله شوم آرزولرم چې بیا سره ژرترژره وګورو. د دې لیک سره یوځای دوه عکسونه چې په دوشنبه کې مو اخیستی وو، دراستوم.
په ډېر احترام
ډاکترمانفرید لورنتس – برلین (۱۳۵۱ش)
ادبي لیکونه ، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۵۲ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتین د افغانستان او کوزې پښتونخوا د پوهانو په نظر

په دې برخه کې د افغانستان او کوزې پښتونخوا د نومیالیو لیکوالو څرګندونې، خاطرې او د عقدیت پیرزوینې د پوهاند صاحب په ژوند او له وفات وروسته ټولې په مختصر او لنډه توګه بیان شوی دي.

زما ګرانه وروررشتینه !

نن په پوسته کې ستا کتاب د پښتو ادب تاریخ راورسیدئ، سترګې مې روښانه شوی زه تا ته تبریک وایم، چې د اسې یو مفید اثر دی لیکلی دی. خدای زده چې ډیر خوښ شوم. رب دی عمر اوږد کا، چې پښتانه ستاله زحمته ګټه یوسی.
وروره !له پښتوټولنې څخه ستا په انفکاک ډیرخپه شوم. ته به وایې چې ته نوولې لاړې؟ وروره ! دا د پښتوټولنې بدبختی ده، چې یاران ټول سره متفرق شول، خیر:
خدای به تللی یاران بیا سره راټول کا
تورې خاورې به په سردرنتبول کا
زما غزیزه !هرچیرې چې یې، تمنا لرم چې ته به د پښتو خدمت وکړې، پښتو غریبه څوک نه لري. خدای دی تاغوندې زلمی ژوندی لري. نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهیږم چې اوس دی صحت ښه دی، زه له خدایه غواړم، چې تا ته کامل صحت عطا کړی، ځکه چې ته د پښتنو د کهول یو څراغ یې!

وروره د پښتو ټولنې په تشتت غمجن شوم او بیا خوښ شوم، چې ته د مطبوعاتو په شق کې پاتې شوی او د بانډې ونه وتی! د دنیا سیر او تحولات کله په زړه پورې مینان هم بیلوی، زه که څه هم له تاسې څخه لیری یم، خو زړه مې ستاسی سره دی ستا کتاب مې وکوت ډیر ښه دی، د پای فهرستونه یې ډیر غنیمت دي. زه خو اوس له مطالعې او کتابه لیری یم، امید لرم چې ته به دغه لار نه پریږدې، زه خو اوس تش لاډو شوم.

وروره! دا څو کرښې مې تا ته د دې د پاره وکښلې، چې د پښتو ستر ګور خلق ستا قدر کوی، مه مایوس کیږه. د دنیا ډګردونی پراخ دی چې هیڅ. عمل بې نتیجې نه پاتې کیږي! ستا کار او زحمت قدر لري، زما نه هیریږی، د خدای هیر مه سی!

ستا ورور عبدالحی حبیبی

اول قوس **۱۳۲۵** ش قندهار

ادبي لیکونه، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل، (**۵-۲**) مخونه

ښاغلی فاضل رشتین صاحب خدای دې روغ جوړ لره!

مونږ له ډیر وخت نه په دعاګانو اموخته شوی یو او په مکتبونو کې هم را ته اول ځل دعا خولې ته راځي. دا زمونږ زوړ عادت دی، مګر دومره ښه ده چې زه دغه شان دعاګانې هغه چا ته کوم، چې د هغوی صحت او حیات د پښتنو د پاره مفید وي او یو کارېږي جوړوي.

له دې خوا خیریت دی او ترا و سه ژوندي پاتې یو، مګر دیرغا ښونه راته چیچل کیږي. کومه اجتماعي فایده چې زمونږ په نظر کې ده، هغه لاس ته نه راځي او خلق ویده دي، مګر هغه کسان چې زمونږ خبرې د ځان د پاره ښې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼي، وينې دي او په زړه کې يې راته اچوي.کاشکې د دغه نفرت او حسادت په عوض کې د څه اجتماعي مفاد اميد هم واى.

په هرصورت مونږ اوس خپلې ماليخوليا مجبور کړي يو ،چې څه په زړه کې لرو ،هغه ښکاره کړو او خپل هغه مسئوليت چې د نن ورځې تفتيشونه يې پوښتنه نه کوي او زمونږ په ژوند يې څوک پاڼه نه اړوي تريوه حده رفع کړو ،مګرګوروچې داکارترکله کولاى شو.هغه څه چې يورياست يې مقابله نه شي کولې،يومديريت به يې څنګه وکړي.زه اوس له ډيرو مشکلاتو سره مواجه يم اوکه رشتيا وواېم نودنورو مطبوعاتو په تناسب لږ غوندې افراطى شوى يو.خير دا قصه به پريږدو او تاته به عرض وکړو ،چې اتحاد مشرقي خوستاسي ملګروپه قلمي مرسته يوڅه قدر ژوندى شوى و.يوزه خوهيڅ نه شم کولى اونه زما له لاسه څه کيږي.په دې وختو کې که د ښاغلى خادم صاحب مرسته له مونږ سره نه واى.نو اخبارخوبه د پخواومهموليکوالوله آثارو بيخي محروم شوى و.ځکه چې ستاله خواهيڅ رانغله.د تيرو ورځود پاره خوته قوى ځواب لرى.چې يوډيرمهم کار درپه غاړه و.اوس چې په خيرکابل ته راغلى،ولى دى اتحاد مشرقي هيرکړې دى ؟

رشتين صاحب ! په مشرقي کې د ډيرو خلقومينه اومحبت ستاسې په نسبت وينم اوستا غوره مضامينو او آثاروته دلته تلوسه او تنده موجوده ده. اتحاد مشرقى ستاله قلمي ملګرتيا ډيره استفاده کړى ده اوهميشه موستاسې لورته انتظاراوسترګې وي.نومونږ مه هيروه اوددې ځاى علاقه مندان خوشحاله ساته !

په احترام

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي ليكونه ،پوهاند صديق الله رښتين. ۱۳۶۱ل ، (۷-۸) مخونه

ګل پاچا الفت – جلال آباد (۱۳۳۲ش)

په مونږ ګرانه رښتينه روکيه !

خط دې په داسې حال کې چې زه د نارو غتيا په کټ پروت وم راورسيد ستا ليک د مشرقي دخلکو په شان لوخ لغړ و ،په مايې تاثير واچاوه ،ليکلې دي وو ((د کابل مجله او پښتو ټولنه به نه هيروئی-او ريدلي مو وو چې د غلته د کلوب سره کو مه مجله هم ملګري ده ،مګر په پته يې پوه نه شو و.چې ثو تا سو خو ځيږئ نو په هرات کې خو ادبي پارسی مجله راووته او مزارکې به هم راووځي، هغه بله ورځ خبرنه شوې چې تجارو غونډه وکړه او د مجلې د نشر د پاره يې يو لک افغانۍ غونډې کړی.په کابل کې لطيفي له مرستون څخه د برګ سبز په نامه يوه فارسي مجله په ګستتز چاپ راوويسته.مونږ ويده يو ،چيغې وهو ،نور و يښو واو په خپله حرکت هم نه کوو.خدای دې زمونږ عاقبت ته خيرپيښ کړي !))
روکيه ! د کابل مجله او پښتو ټولنه که څوک پوهيږي، د ګردو پښتنو او پښتونخوا مشترک دولت دی.دې دولت ته ترقي ورکول يا ورسره کومک کول په کوم رښتين يا کوم بينوا يا کوم يو بل باندې احسان بارول ،د دغه شخص په بې ذوقۍ او کوتاه بينۍ محموليږي !
د دې ځای د کلوب او مجلې په باب خو ترا و سه څه نه دي شوي.د دې ځای ژمی لخوا خو تيرشو.په ثور کې ټول خلک تالاترغۍ کيږي ،نو که ژوندي وو ،بيا بل ژمي کې د دغو شيونو پو ښتنه کوه ،هيله ده چې دا خبره به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسانۍ ترستوني تيره کړی، ځکه چې ته پښتون يې او پښتنو ته نن دصبراو سکون تربيت او د سبا وعدې ورکولی شي .مقنع ځواب دادی، چې ته خو ښه ټينګ مسلمان يې نو چې مساجد شته.نو کلوب ته څه حاجت دی؟دمجلې په باب خبره داده چې دغه موجوده اخبارونه او مجلې چاسم کړل، چې لانورهم غواړي ! که ته وايې چې اتحاد مشرقي دکلوب او مجلې په باب ليکلي وو ،نو خبره داده چې اتحاد مشرقي خوهم آخر اخبار دي او بيا دهمدغو خلک چې ته تري شاکي يې ! دلطيفي په برګ سبزاو دمزاراو هرات په ادبي او مطبوعاتي پيشرفت مې شکروويست.

خدای دې توفيق ورکړي.مګرد سيستان هديه او دميمنې تحفه چې اوله راوتلې ده او دويمه راوځي تاسونه دي ياد کړي !

اوريدلي مې دي چې په طلوع افغان او بيدارکې هم حرکت پيدا شوی دی.په هرصورت تا غوښتی دي، چې مشرقي دهرات او او مزار سره مقايسه کړی، مګرستا هيرشوی دي، چې هرات يو مدني مرکزلري، چې په عصري اصولو توسعه او تعميرشو ! مګرجلال آباد په لوی لاس خلکوور ان کړ ! په دې لس دولس کاله کې روسيه ،اروپا ،جاپان وران شوی وو ،بيرته آباد شول.ستاسو جلال آباد لاهماغسې کندوالی دی او دورانۍ ودانۍ نقشه يې لاهم نه ده معلومه او نه پکې ځوک کناراب قدري جوړولی شي.په هرات کې داتفاق اسلام روزنامه او دبلد يې مجله ځومره په ښه درنه بودجه منل شوې دي،اودلته يواتحاد مشرقي دی، چې نه لوئيږي او نه ورکوټی کيږي.هلته دمعارف رياست اودلته يې مديريت دی، مزارلاهم دغسې درواخله !

په عقرب کې ماسره چا تيلفوني خبرې کولې،ويل يې چې په مشرقي کې هرشي ډيروي راويې ليږه ! ماورته ويل دلته تبي ډيرې دي، ده پناه وغوښته ،ويل يې دخدای دپاره نه يې غواړم،زما توبه شه !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سرکاڼو کلی خوبه تالیدلي وي، د دری سوو کورونو څخه به زیات نه وي لکه چې ما اوریدلې دي سږ کال منی پکښې پنځه سوه مړي شوي دي.
دا سې د مشرقي هرکلی درو اخله، که څوک زمونږ په چیغو وهلو اوژړلو هم قهریږي، نو بنه ده چیغې به هم نه وهو.

قیام الدین خادم

جلال اباد (۲۷ جدی ۱۳۲۷ش)

ادبي لیکونه، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل، (۱۳-۱۴) مخونه

عبدالروف بینوا:

... د رښتین صاحب د ژوند زیاته برخه د پښتوژبې په ادبي څیړنو او علمي پلټنو کې تیره شوې او د پښتو او پښتونولی رښتین مین او صادق خدمتګاردی په تیره بیا د پښتوژبې په ګرامر او فقه الغة (فلالوجی) کې ښه لوی لاس لري او د استادی مرحلې ته رسیدلی دی.
ښاغلي رښتین سره چې څوک پوره اشنانه وي او زړه یې نه پیژني نود ظاهري کړه وړه څخه به رښتین صاحب یو سخت طبیعته او مهره انسان ورته ښکاره شي، خو ترکومه ځایه چې زه ځیرشوی یم ښاغلی رښتین لکه څومره چې نااشناخلکو ته په ظاهره بې مینې او سخت زړی غوندې سړی ښکاري په هماغه اندازه اشنایانو ته د پاک زړه خاوند دی او زړه یې ملګروته د مینې ځاله ده دا بیله خبره ده که څوک دده د مینې سره مینه و نه لري او دده سپیڅلې مینه په مینه استقبال نه کړی، البته دا خبره رښتیا ده چې ښاغلی رښتین د تظاهر طرفدار نه دی بلکې غواړي لکه څنګه چې دی هغسې ځان و ښيي. (۴: ۴۷۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکادیمیسن پوهاند عبدالشکور رشاد :

اروا ښاد پوهاند رښتین د پښتو ژبې د تحقیقي ادب یو تکړه سپورو ،ده د پښتو ژبې د غناله پاره ډیر ترخه او اوږده مزلونه وهلي او پښتو ته یې ستر فرهنګي سوغاتونه راوړی دي.
زه د پوهاند رشتین مړینه د پښتو ژبې او ادب ستره ضایعه بولم.
اروادې ښاده وي – د اروا ښاد پوهاند رښتین د ادبي زیاراو کارستاینه او لمانځه دده حق دی.
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۲۰۵مخ.

ګرانه وروره رشتین صاحبه !
بختوریم چې پس له ډیرې مودې نه مې ستا یو ټوټه لیک واخیست، رښتیا ده چې هغه لیک داسې نه ولکه دا نورعادي او معمولي لیکونه ،هغه د پښتنو په غم ژړا او پښتنوته دو یښیدو چیغې وی،زه یې تل د ځان سره ساتم او خواخوږو پښتنوته یې لولم ،ښه ده چې د کابل غوندې ځای کښې هم د خوارو پښتنو غم خوری.
ورور ګله ! رښتیا ده پښتانه خدمت او خادم ته اړدي،خوډیره د خوشالی خبره ده چې دیوې ډلې ځوانانو په ککری کې د پښتنو دیوالي او ویښیدو فکراو اراده لیدل کیږي.زه اطمینان او تسلي درکوم چې پښتانه به دزمانې رفتاریواو راویښ کړي او دا باسیند دغاړې نه واخله ترامو پورې به یو پښتون شی.
ځکه چې دا داوسني عصرړومبنۍ تقاضا ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوږه وروره ! نورخوسکون او چوپتیا چوره ګناه ده.دیو مکمل او پوخ پروګرام ضرورت دی. باید ټول پښتانه امیر او فقیر د پښتونوالي په پاکه نامه سره یو شي او کار او همت وکړي.

ویښه ځلمیه ! زه هیڅ بدل شوی نه یم. سپین مسلمان او بیا پښتون یم. په دې نامه به ژوندی او مرم به.

زما کتابونه خو قرض درته پاتې دي. دا دوه کاله دې راله هیڅ کتاب نه دی رالیږلی. خدای دې درته یاد کړي، چې زما قرض خوراکړی. په هرصورت له خدای څخه دې روغتیا ،بری او برم غواړم. کله کله مو یادوه.

دځواني مرګ محمد عوض خان په مرګ چې تا کومه همدردي ښکاره کړې وه زه او زما کورنۍ ډیر تشکر کوو.

نوردې په خدای سپارم.

میراجان سیال کوډاخیل – مومند (۱۳۲۷ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۱۰ مخ

د پښتوټولنې فاضل اولوی مدیرصاحبه !

له پخوا څخه د کابل مجلې سره شوق او ذوق لرم، ټول مضامین یې د سرنه ترپایه پورې لولم، اوتل د محترمو لیکوالو د ځلاندو افکار وڅخه چې په دې مجله کې یې ښکاره کوي ،ډیرخوند او فایده اخلم، په نتیجه کې داراته ښکاره او معلومه شوه، چې د دې مجلې لویه برخه او اصلی هدف هغه شی دی، کوم چې د پښتنو غایه او مقصد دی. رښتیا او سپیڅلی خبره ده او شاید هرچاته به معلومه هم وي، چې پښتوټولنې په دې موضوع کې، چې ویده پښتانه یې راویښ او خپل مرام ته یې ملتفت کړل، پوره او کافي خدمتونه کړي دي، چې دا د قدروړ خدمتونه به یې پښتانه هیڅکله هیرنه کړي، اونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیریدونکي دي.نو که مونږ وو ایو ، چې پښتو ټولنه د پښتنو د پاره یو علمي او اجتماعي مرکزدی، او په خپله (رښتین) د دې وګړو محور او ستر غمخوردی، البته دا خبره به د حقیقته ځنې لیرې نه وي.بلکه عین حقیقت او واقعه به وي.

محمد اکبرشینواری له عربی دارالعلوم څخه (۱۳۳۱ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۲۰مخ

ښاغلی محترم رښتین صاحب !

ګران پاکټ دی چې د سیپي، په شان له ښکلو مرغلرو ډک و د پښتو معلم په لاس راورسید.شکردی چې روغ یاست.نه پوهیږم چې د کندز د سیند او به او د چاردرې شنې ونی مو څنګه ترپام ښی شوی دي، ځکه هلته مو چې کندز ته تشریف راوړی وخوسترګې موترې پټولې، که باوروکړئ د سږ کال پسرلی چې بهترین پسرلی و درست ستاسې په سودا راباندې تیرشو.په هرګل مې یادولئ.خوارمان چې تاسوله انبارانبار غمونو یوځل هم نه وزګاریږئ چې د قعغن د طبیعي ښکلا ننداره وکړئ.

محترمه ! ستاسی خدمتونه که څه هم د پښتوژبی په لارکې د هیریدانه دی، خوبیا هم تاسې ته لاډیرې هیلی لرو ،مثلاً د اتحاد جریدې ته هم وګورئ یعنی د اتحاد پښتوبرخې ته هم کله کله توجه وفرمایئ ،بده به نه وي ،ځکه چې د اتحاد پښتو برخه ډیره ضعیفه ده ځکه چې مدیریې غیرپښتون دی.او د پښتو برخې ترتیبوونکی یې د ادبیاتو دنړۍ نه لیری پروت دی،نو په دې صورت د پښتو ترقي په اتحاد کې یوه ناشدني آرزوده .که فرصت وشو ننګرهاري ته مې سلامونه ووایاست.

څــــوبه ګورمه ستا لارته   شـــــرمنده شوم انتظارته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خمیازی شوی داسې ستړی امــیدناست دی ستا دیدارته
ساه می غوټه شوه مری کې غــم مې نه پریږدي ګفتارته
ارمــانونه دې ټول شو ي کړی عرضونه ستا دربارته
لکــه سوی شمه ناست یم ســتا دمړې شمعې مزارته
تـه نوکاشکی دیدن راوړی دخـــپل وصل امیدوار ته
پسرلی، کندز (۷-۲-۱۳۳۱ش)

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۲۱ مخ
راته ګرانه رښتین صاحبه !
السلام علیکم: زمونږ پـه دې کتـاب کې ډیرکـټ کـوټ شوی دی ستاسو موجودګي خوډیره ضروري وه، ولې هغه ونه شوه، مهرباني وکړه ددې خط په لیدوراشه زه یې ستادکتونه بغیرنه شایع کوم.
فقط ستا پاچا خان ، ۱۳۶۱ل کال
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۵۴ مخ
خوږه وروره رشتینه قلم دې نورهم تیزشه !
ســتالیک راورسید ،دیوسـنجیده اوپـه کارسـتړي ادیـب خیـالات پکـې ځلیدونکي ښکاریدل.
وروره ! مونږ بې لاسو پښویو، ستاسو دترقی اوکامیابۍ دعـاکوو ،زمونږ پــه ځلمـوکې هـم ستاسـوله برکتـه دژونـد آثارښـکاره شـوي دي.اوس پـه خوبولـوخیروکې دنـوې غزونـی آثارښـکاری. دمحکومـو پښـتنوځلمي ستاسو سره همدردی لري.دپښتون په وحدت اومرکزیت کې درسره ملګري دی. کاروان تګ ته تیاردی، خومشرغواړي.زما اشعاربه څه وي، چې تـه یـې داوریدو خواهش کوی، زما یـوه دکابـل سفرنامه وه، هغـه هم سی آیـی ډی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپ کیدلو ته پرې نه ښووده. زما په منظومه سفرنامه کې ستا په حقله هم څه شته غرض کوم:

بحث چې په (ی) و ،لراوبرته یې ماخیال وکړ
یـــو محمد نوراوبل رشتین پکې کمال وکړ
کـــــله به خادم په دعوه خپله استدلال وکړ
کــــله پکتیا نی به په بل اړخ کې جنجال وکړ
کـــــله به الفت په اختلاف کې منځګړی شو
ولونه به یې دواړه سره یو کړه جوړبه پړی شو

هسی خونږدې دهري ورځې په رویداد کې ستا ذکردی،خوپه یو شعرپکې دادی:

مـــا چې د خادم او درشتین علم ته پام وکړ
زړه مې د پښتون وپاکې خاورې ته سلام وکړ

کـوم وخت چې مونږ دکابل نه راوتو:

مـــونږ ســـره تـــردې لکه دسورې لګیدلی و
کوزشوبګرامې کې چې رښتین زمونږ ملګری و
خـــدایـــږو په پالنه کې زمونږه ستړی شوی و
دی پـــه حـــوصله کــې د فولادو لکه پړی و
ده پــــه ډیـــراخـلاص درخصتی معانقه وکړه
مـــونږ یـــې دکـــړاو او دپالنې شکریه وکړه

په آخرکې به دا وایم چې زه ستاسو دکامیابي دپاره دعا کوم.

امیرحمزه شینواري (۱۳۲۷ش)

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، (۳۱-۳۲) مخونه

جناب حضرت صبغت الله مجددي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

درشتین صاحب تخلص دهغه دنوم ترجمه ده. څنګه چې يې نوم رشتين و ،هغسې په خپله هم صادق و ،پوهاند رشتين د سمندر مثال لري دهغه دخدمتونو خيرل دا معنى وركوي لكه سمندر چې څوك په كوزه كې بندوي، دهغه خدمتونه دلمرپه شان روښانه او ښكاره دي، هغه په دې لاره كې خپل ژوند دژبې. ادب او فرهنګ خدمت ته وقف كړى ؤ او رشتين صاحب دپښتوژبې او ادب د پاره ستر خدمت كړى دى اودافغانستان معارف ددوي له كتابونو څخه پوره استفاده كوي دهغه خدمت دافغانستان دخلكو لپاره لويه سرمايه ده اودهغه خدمات به هيرنه شي !

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۱۰مخ

سيد شمس الدين مجروح:

پوهاند رشتين يوملي انسان و ،په خپله ژبه باندې عاشق و ،يعنې دپښتوژبې ،پښتني كلتور ،خپل وطن اوملت سره يې عشق درلوداو ښه مبارز ؤ.پوهاند رشتين دپښتود اديب ،نويسنده اوعالم په حيث د پښتنولپاره سترخدمتونه كړي دي.

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ۱۰۹مخ.

استاد قتيل خوږياني:

دپښتو ادب دهسک ځلانده ستوری اروا ښاد پوهاند رشتين د پښتني فرهنګ اوثقافت په نړۍ كې هغه ستره علمي اوفرهنګي ضايعه ده چې وختونه به تيرشي خوداتشه به ډكه نه شي.

پوهاند رشتين په هغه وخت كې دپښتود تعميم او ترويج لپاره خدمت كړى دى چې چا په زړه وره توګه دپښتو او پښتون نوم نه شو اخيستلاى.

له الفت او بينوا خادمه خلاص شو

لوى استاد راځني واخسته ورزګار

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهغــــو تختې لانه وې وچې شوې
چــې يې بيل کړلو رشتين په خپله لار

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۱۰
ښاغلی قدرت الله حداد :
پښتوژبې ته د رشتين صاحب لوی خدمت دده ګرامردی.
ده پـه پښـتوګرامرډيرکاروکړ اوهغـه يـی تکميـل کـړاو وروسـته بيـا ډيـرو ژبپوهانو د رشـتين صـاحب لـه ګرامرڅخـه اسـتفاده کـړی ده.او کـه چاپيـا ډاکټری اخيستی ده نو د رشتين صاحب دګرامرڅخه يې ځينی برخې اقتباس کړې دي اوخپل کتاب او اثريې پرې تکميل کړی دی.
دمرحوم رشتين يوعالي صفت اوخصوصيت داوچې لکه څنګه چې يی نوم رشتين ؤ دی خپله هم يو رشتينی شخصيت ؤ.ده هيڅکلـه دمسامحی څخـه کار وانخيست. خپله عقيده يې په هروخت کې پـه ډيـره ميړانـه بيـان کـړې ده .درشتين صاحب دا خاطره به دافغانستان ملت هيڅکله هيره نه کړي اوهغـه داچې ده دکمونيستی نظام په دوران کې دحکومت او دولـت سره هـيڅ ډول همکاری ونکړه.
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۱۱مخ.
ښاغلی خالد پښتون:
مرحوم رشتين صاحب يومنل شوی ملي شخصـيت ؤ اودخپـل ملي فرهنـګ بلـه او روښـانه ډيـوه وه.هغـه ژب ښـودنه اوګرامرچـې رشـتين صـاحب پـه پښـتوژبه ليکلـی دی او دپښـتو ژبـې د زده کـړې لپـاره پـه پوهنتونونـو او کورسونوکې ورڅخه استفاده کيږي هغـه تراوسـه پـوری پـه خپـل قـوت سره پاتې دی اوزمونږ دژبې اوفرهنګ لپاره ډيرغنيمت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داروابناد پوهاند رشتین دکاربله ساحه دپخواني پاچا د دورې داساسي قانون دمسودې مطالعه وه.دی دهغه ۲۸ نفری کمیسیون غړی ؤچې خپل کارېې په ډیره ښه توګه ترسره کړ.
اروابناد پوهاند رشتین صاحب په خپله عقیده کې راسخ او رښتین انسان ؤ او لکه څرنګه چې نوم یی رشتین ؤ.په واقعي معنی دخپل ګران وطن دملي منافعو په ساتلو کې دفرهنګي برياؤ په خوندي ساتلو او خوندي کولو کې د واقعي تنویراو دروشنفکری غورځنګ د ادامې لپاره یې ډیرخدمت کړی دی.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۳مخ.
محترم مینا پاسنۍ کرباسي:
باید با تاسف گفت: ما که درین سن و سال هستیم. زمانی که سربلند کردیم تاچهره و شخصیت های بسیاربسیارمهم خود را بشناسیم، تباهي آمد ،روس ها آمدند وبعداً پناگزین گردیدیم.
متاسفانه به نسبت کمبود وسایل. کتاب.معلومات از شناخت چهره های برجسته وطن خودت تاحدی محروم ماندیم. من وقتیکه دربارۀ پوهاند رشتین معلومات حاصل کردم دانستم که در وطن ما چه رنگ شخصیت های بزرگ مثل پوهاند رشتین زندگی داشتند که ارمانهای خود وملت راچه درقالب شعر.چه درسطورنثروچه هم درگفتاروبیانیه ها بدون نظرداشت این و آن بیان داشته اند که واقعاً برای ما نسل بعد از ایشان اندرز و آموزش است:
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۴مخ.

پروفیسورشاه جهان – پیښوریونیورستی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رشتین د ادب په دنیا کې د پیژند ګلوی محتاج نه دی. د پوهاند رشتین په شان عالمان دیو ډیر اوږد تاریخي عمل په نتیجه کې پیدا کیږي او دومره اوږد مزل به کول وي، هله به د رشتین د پایی عالم زیږیږي د پروفیسر رشتین کارنامې به تر هغه وخت پورې ژوندې وي تر څو چې پښتو ژبه او پښتون قام ژوندی وي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۵مخ.

ښاغلی محمد صابر خویشکی:

پوهاند رشتین دادبیاتو د پوهنځي دلومړنیو او منلو استادانو څخه و.دنوموړي تدریسي ژبپوهنه. د پښتو ادب تاریخ او ادبیاتو تاریخ دژبو او ادبیاتو د پوهنځي دزده کړولپاره خورا درانه آثارو. چې دادی تردې دمه دده ژبني ،تاریخي او ادبي آثار دهیواد په پوهنتونونو کې تدریسیږي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ،۱۱۷مخ.

ښاغلی بدیع الزمان داودزی:

پوهاند رشتین یو داسې ځلانده ادبي ستوری وچې دهغه ادبي کارنامې به نه صرف په افغانستان بلکې دلته زمونږ په دې سیمه کې اودنړۍ په نورو ځایونو کې هم دتل دپاره ژوندۍ وي.

هغه چې په عملي توګه د پښتو ادب کوم خدمت کړی دی هغه زمونږ د پښتو د ادبیاتو د تاریخ یوه درنه برخه ده چې د راتلونکو نسلونو او د پښتو ادب سره د ذوق لرونکو خلکو رهنمایي به کوي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۸مخ.

اروابناد پوهاند ډاکټرمحمد طاهر بورګی:

پوهاند رشتین صاحب خپله ځواني ،خپل عمر اود ژوند سرمایه ټوله دوطن د اولاد دعلم او پوهې دزده کړې په لاره کې صرف کړې وه دده دافغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنظره لویدلي ژبې پښتولاس نیولی ؤ.او غوښتل یې چې دا ژبه دنورو ژبو سره سیاله او په یو صف کې یې ودروی. ده دخپلو هلو ځلو په مرسته بری ترلاسه کړدده بری په دې کې ؤ چې دده په خپله وینا ، ده هغه وخت د پښتو ژبې لاس ونیو چې نورو په پښتو ملنډې وهلې او خپله پښتانه په خپله ژبه پښتو شرمیدل.دا ځکه چې پښتو دخوارانو.کوچیانو.زیارویستونکوبې سوادو له ښارونو وتلواو دغرواو رغودخلکوژبه وه او کوم پښتانه چې په ښارونوکې اوسیدل او په ماموریت او یا تجارت بوخت وو. هغوی هم له پښتولری تښتیدل ،خودپوهاند رشتین او دڅونورو خدای بخښلو دپښتوژبې مینه والو په زیار او هڅو پښتوله دې حالته راووتله. دپښتو په ویلو نور نو پښتانه نه شرمیدل.دسواد خاوندانو به هم په پښتوخبرې کولې او یوبل ته به یې په پښتو ژبه لیکونه لیږل.پښتو دنورو خویندو ژبو په شان یوه ژبه شوه.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۹مخ.

پوهنوال غلام دستګیرړنګ:

چې طبیب دخپلی ژبې وي حبیب شي
خوله مرګه وروسته هرچاته قریب شي

پوهاند رشتین پښتوژبې ته یو علمي رنګ ورکړ،دا ددې لپاره چې دا ژبه نوره هم دفصاحت او بلاغت اړخ پیدا کړي.

پوهاند رشتین لومړنی شخص و چې په کابل پوهنتون کې یې د پښتوژبې مسئولیت په غاړه واخیست او ددې ژبې دغنا او بډاینې سبب وګرځید.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۹مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروفیسور پریشان خټک :
پوهاند رشتین صاحب لکه دکانې دروند په خپل ځای په خپله ځمکه او په خپل مقام ټنګ ولاړو او دکابل په پښتوټولنه کې یې سره دنورو درنوعالمانوډیربنیادي کارونه کول چې دهغونه به مونږ دلته دپیښورپوهنتون په پښتواکیډیمۍ کې استفاده کوله.
پوهاند رشتین یوډیربارعبه اوځلند شخصیت درلود. خبرې به یې په دمه او سوچ کولې.څه چې به یې وې هغه به دکانې کرښه وه .په اول ملاقات کې به یې دخپل علمي تبحراو شخصي دروندوالي نقشونه په ذهن راکښل ،دنورو ملګرونه په ډیرو خویونو کې یو بیل شخصیت ؤ، بنده به یې په لږ ساعت کی په خپل احترام کولو آماده کړو او دیورښتینی مدبرپه حیث ددې جوګه و چې له هغه څخه پرقول او عمل کې ډیرڅه زده کړي.
ماچې په افغانستان کې درشتین صاحب کوم علمي شخصي او سیاسي حکمتونه ولیدل نو دهغه دسترشخصیت ټول اړخونه راته معلوم شول.
زه په دعوې سره ویلی شم چې ما ډیراوچت شخصیتونه ددنیا د یو سرنه تربل سرپورې لیدلی دي خو دپښتوادب کوم بنیادونه چې رشتین صاحب لګولي دي او دیوعالم په حیثیت چې دکوم شخصي درښت مثالونه هغه پیش کړي دي هغه بیخي بې بدله دي او زه رشتین صاحب هیڅکله هیرولی نه شم.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۰مخ.
الحاج عبدالغفورویاند :
پوهاند رشتین هیڅکله دخپلو شخصي اوذاتي ګټودپاره دپښتوڅخه نه دی تیرشوی.خپله خوښي اوخپل عزت یې دپښتوژبې په ژوندي کولواوعلمي کولوکې لیده،هماغه و چې دپښتوژبې د خدمت په لارکې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیرا وچت مقام خاوند شو.ترڅو چې پښتووي پوهاند رشتین او پښتوژبې
ته دده خدمتونه به ژوندي اوتل به دهغوکسانو په دماغ کې چې رښتینی
پښتانه او د پښتوویونکي وي پاتې وي.
پوهاند رشتین د پښتوژبې او ادب لوی استاد ؤ.یوه ورځ پوهاند رشتین او
دده څوملګري چې زه هم پکې وم د لوی پښتون تاریخي شخصیت
اود پښتوژبې دتعمیم علم بردارخدای بخښلی وزیرصاحب محمد ګل
مومند لیدوته دهغه کورته لاړو.د معمول سره سم هلته د پښتوژبې په حقله
خبرې پیل شوې، یوملګري دمرحوم وزیرصاحب نه دیوه شي په اړه داسې
پوښتنه وکړه:
((بابا فلاني شي ته په پښتوکې څه وایې؟)) هغه په ډیراخلاص مخ مرحوم
رشتین صاحب خواته واړاوه او ویې ویل: هلکو: ما داکارهغه وخت کاوه
چې صدیق الله خان نه و،اوس چې صدیق الله خان شته تاسې د پښتو په حقله
دهرمشکل دحل دپاره دصدیق الله خان نه پوښتنه وکړئ.
زما ددې تذکرنه مقصد داؤ چې د پښتوژبې پوه او د پښتو دتعمیم علم
بردارهم استاد رشتین ته دلوی استاد په نظرکتل او په پښتوکې یې دده
پوهه منلې وه نو ځکه یې دخپل مکلفیت بارده په اوږو واچاوه.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۱مخ.
ډاکټرخورشید عالم:
د ډیرغورخبره ده چې پښتورشتین صیب و او که رشتین صیب پښتووه.
اروابناد پوهاند رشتین د پښتني تاریخ یونوموړی بچې ؤ په خپله هم
یوتاریخ ؤ.هغه یومحقق ،عالم ،مفکر،سیاستدان او یو داسې نومیالي
ادیب ؤچې زه نشم کولای دهغه په باره کې هغه څه ووایم چې هغه یې
مستحق دی.هغه د عظمت یومینارؤ ،زه چې دغه مینارته ګورم نوټوپۍ مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سرنه وغورځيږي، دعظمت د دې مينار ستاينه زما کارنه دی ځکه چې زما دقلم توان دومره نه دی خو چې پښتونخوا کې ګورم نوموږ په حيثيت د قام دخپل تاريخ، خاورې اوژبې قرض داريو ،خوپښتو ، پښتونولی پښتون قام او پښتون تاريخ او خاوره د اروابناد پوهاند رشتين قرض دارې ده زه نه يم پوه چې موږ به حيث د قام خپل تاريخ ته څنګه مخامخ کيږو د قرض داری خو جنازه هم نه کيږي موږ به د اروښاد پوهاند رشتين قرض څنګه خلاصوو دابه د پښتنې ايمان سر بې ايمانی وي چې د دې تاريخ تسلسل ختم شي.

زما په تش سلام به اروابناد ته څه خوشحالي ورسي !

که زموږ زور سره همت مل نه شي.نو ژوند به راته يوپيغور شي او پښتون سره هغه دی چې په توره نه پريوځي.خو په پيغور اومرو پريوځي دا اوس دنوی کول کار دی چې فيصله وکړي.

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۲۲مخ.

ښاغلی محمد نواز:

ښاغلی رښتين صاحب صرف يو شخصيت نه وبلکې يوه اداره وه چې موږ پکې خپله پښتو پښتونولي موندلی شوه او پښتون قام ته د دې ادارې نه داستفادې حاصلولو دپاره د قام دقلمکارانو پوهانود ډير محنت ضرورت و.

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۲۲مخ.

ښاغلی پرويش شاهين:

ماته به چې کله هم چيرته په پته د کابل چاپ رساله اوکتاب په لاس راتللو.د دغې په رڼا کې مې خپل ادبي سباوون شتمن کولو.

خو چې کومه رساله به مې هم لوستله ،رشتين به هلته ضرور حاضرؤ، کوم کتاب له به مې چې پاڼې اړولې، رشتين به هلته موجود ؤ ،اول سر کې پری زه تيروتی وم.زما خيال ؤچې دا رشتين کوم انجمن دی.اداره ده. پراجيکټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی .ډیر خلک ددوی په اداره کې کارکوي او دی یې د (رشتین) پراجیکټ د سیوری لاندې چاپوي خوچې وروستو د مطالعې په سبب پوه شوم چې (نا) دابل څوک نه لیکي ،داخوپکې یو سړی دی چې لیکي یې او چاپوي یې.او دغه وخت کې یې زما په زړه او ماز غور رشتین صیب ډیرلوی او ژور اثر وغورځولو.

کومه رساله ده .کومه موضوع ده . کوم کتاب دی.څه عجیبه نابغه دی.هرڅه لیکي او ډیرښه یې لیکي.ادب دی، که تاریخ دي.که نقد یې لیکلی دی که ګرامریې لیکلي دی.که سمونه کوي.که سفرنامه لیکي.که موسیقی ته لاس اچوي.که ژبپوهنه راپرځوي.که د کلیو او سیمو په جعرافیه نظراچوي.که زاړه ټکي او لفظونه راګیروي اوجاج یې اخلي.که سنسکریټ ته ځي او که زند.اوستاکه پهلوي څیړي.که د پښتنو په شجرو او خیلو نو نظراچوي او که د عربی او اردو ژبو په ملغلرو بحثونه کوي.که د فلکلور په ښاریه ننوځي او که د شعر په ښکلا کې غوپه کیږي.هرځای کې ګړندی هم دی او بریالی هم .او سم نیغ په برابرګود رخیژي.

د پوهاند رشتین هڅه او مرام د پښتو ژبې د تاریخ فرهنګ او قدامت د سرهسکول وو ترڅو دادکار او د مقام ژبه او چته شي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۳مخ.

ښاغلی سلیم راز:

زه دومره ویلی شم چې اروابناد پوهاند رشتین صاحب د پښتوژبې او ادب دخپل عصر دهغو څو بنیاد ایښودونکو کې ؤچې نن یې پښتوادب دیو مضبوط عمارت په شکل درولی دی او دنوي کول لیکوال یې دنوروچتولو او ښایسته کولو په عمل کې مصروف دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رشتین صاحب خونه یوازې په خپله ترآخروخته علمي او ادبي مبارزه جاري وساتله بلکې په خپل کورکې یې هم د پښتو دغه مشال قایم او دایم وساتلو چې دمرګ نه پس یې هم تسلسل جاري دی.اوزما په نزد دا ډیرلوی کاردی. یقین لرم چې دعلم اودانش دا سلسله به نه یوازې درشتین صاحب نوم ژوندی وساتی بلکې پښتو ژبه.ادب اوتاریخ به هم مخ په وړاندې بوځي چې د پښتني وطن ګوټ ګوټ په رڼا اود پښتون اولس زړه.ذهن اونظربه معتبر،معطراومنوروساتي رښتیا ده چې رشتین رشتین و.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۴مخ.

الحاج عبدالله رشتین:
په مونږ دریو وروڼوکې پوهاند رشتین دلوړ فکراودماغ خاوند و.هغه دیو تیز ذهن لرونکې و.که زه ووایم چې هغه نابغه ونو په دې کې به کومه مبالغه نه وی شوی.
پوهاند رشتین دخپلې لوړې پوهې او تیز ذهن په برکت دخدای پاک دپیرزوینې او دقرآن پاک په فیض اوبرکت دعلم او پوهې په آسمان کې لکه لمرو ځلید.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۶مخ.
الحاج فضل الله رشتین:
پوهاند رښتین ټول عمر پښتو او پښتنو ته خدمت وکړ، هغه پرته له دې بل هیڅ کار نه دی کړې، شپه او ورځ د پښتو ژبې اوخپلو خلکو په خدمت کې بوخت و... باور وکړئ چې هغه به ډیر ساده خوراک کولو د هغه جامې ساده وی، د هغه ژوند ډیر ساده و ،هغه یو متواضع شخصیت او سپیڅلې پښتون و، سبا ستوري مجله، دویمه ګڼه ۱۳۷۹ کال ۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروفیسر جهانزیب نیاز:

مړه هغه چې نه یې نام نه یې نشان وي

تل ترتله په ښه نام پایې ښاغلی

رشتین صاحب نه مري. که دیو کوره لاړ خو په زرګونو پښتنو زړونو کې ځان ته کور جوړ کړی دی. د ټول عمر لپاره زمونږ دلارې مشالونه دي. هغوی په خپلو وینو مونږ ته لیکلي دي.

پښتو ټینګه که پښتونه چې هم ژبه ده هم توره

ته هم دې یې پښتون کړی ته هم دا کړه مشهوره

ترکومه چې د پښتون یو بچی هم ژوندی وی د رښتین صاحب د نوم انګازې به په فضا کې خوری وي.

رشتین صاحب په پښتو عاشق و، پښتو د هغه لیلی وه او هغه یې مجنون و. د اسې عشق چیرې هم نه فناکیږي، دا ابدي عشق دی دا هغه غمی دی چې ورژی خو تخم په ټوله دنیا کې خپور کړي او د یو ګل په ځای یې زرګونه ګلونه تازه شي او ماحول په خپله خوشبویی معطر کوي.

د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۷مخ.

اوراښاد خان عبد الولی خان:

اروا ښاد پوهاند رشتین یو رښتینی پښتون ؤ، هغه خپل ټول عمر د پښتو ادب د ترویج او په پښتون قوم کې د شعور د پیدا کولو لپاره تیر کړ، پښتو ادب ته د هغه خدمات به ترقیامت پورې هیر نه شي.

د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۳مخ.

سناتور اجمل خټک:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ربښتين صيب په اخلاص او ايمانداری، ربښتينولی پښتون ولس لپاره خدمت کړی دی.ربښتين صيب ديو نغري.ديوې کورنۍ ديوې قبيلي، ديوې سيمې نه ؤ.بلکې دهرې کورنۍ، قبيلې اوبيا په مجموع کې دټول پښتون قام دسرتاج و.

دعلامه پوهاند ربښتين بابا ياد ، ١٣٣مخ.

قاضی محمد امين وقاد :

ټولو منلی ده چې پوهاند رشتين دخپل وخت هغه باديانته ،پوه عالم ،باهمته.دقوم اوملت ربښتينی خدمتګارؤچې له خپل بصيرت، ذکاوت،علميت او همت سره يې دې ټولنې ته ډيرخه ورکړي دي هغه دځان سره نه دي وړي،بلکې دې ټولنې ته يې پريښي دي.که پښتوورکه شی نو دپوهاند رشتين صاحب په اثاروکې به يې پيدا کوو ،او که غلطی پيدا شي نو دهغه له آثارو به يې اصلاح کوو.

دعلامه پوهاند ربښتين بابا ياد ، ١٣٣مخ.

ښاغلی نورالبشرنويد :

پوهاند صديق الله رشتين دافغانستان د ادب دا ستاذانو استاذ و ،هغه د افغانستان سپين ږيری زوی و.ټول عمريې پښتون قلم دپښتو دادب او تاريخ لپاره دټول افغانستان دشناخت په دود په رپيدلو لاسونوکې نيولی و او مونږ نن رشتين صاحب درپيدلو لاسونه حرفونه داسې وايولکه چې هغه دخپلې خاورې په مخ دسانحې حرفونه ليکلي دي.

ای دپښتنووطنه !

دپښتنومسکنه

دغيرتونوزانګو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ستا په غیږکې زنګېدلي بچي
ستا په سینه دي روزېدلي زامن
ستا دعظمت په انکارې ولې دي
زما پښتویی ولې پرېښودله
هغه پښتو چې ما لیکلې هم ده
او ماویلې هم ده
او ما ښودلې ده
هغه پښتو چې ما دمورد پیو په شان په ځان یو قرض لاره
زه ماشوم وم ،زه ځلمی شوم.زه بوډا شوم
او زه مړ شوم
خو دغه قرض ما ادانه کړو
زه د ډالرو قرضداری نه مرم
دریالوبوج مې نه ماتوي
په ما کا لدارې هم راپورې نه دي
خوزه دخپلې ژبې پوروړی ومه
زما بچو !
زما افغانانو !
زما شاګردانو !
ماله زما دژبې پور ادا کړئ
ما له زما دخاورې مورر ضا کړئ
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۵مخ.

پروفیسرر سول امین:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رشتین دهغو شخصتیونو څخه ؤچې هغه دچا په پښتو کې ونه لوید.دچا په پښتو کې یې سرټیت نه شو ،دافغانستان په سریې چاسره سودا ونکړه.دافغانستان په سرباندې دچا په خدمت کې ونه درید کله چې په کابل کې دکمونستانو رژیم راغی نو دمادروطن او پدروطن په نامه جبهه جوړه شوه اوده ته یې دعوت ورکړچې په دې جبهه کې شامل شي.دوي غوښتل دپوهاند صاحب دعلم دفکر ،دذهن دلیک څخه په خپله ګټه کارواخلي مګرپوهاند صاحب یوازینی سړی و چې هغوي ته یې ولیکل چې په داسې جبهه کې چې هلته دافغانستان دافغانانو په سرسودا کیږي هلته نه کښینم.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۶مخ.

سناتورغلام نبی چنکوري:

پوهاند رشتین ټول عمرکتاب اوقلم ته وقف کړی و او دایې مسلک او شغل و.

چې پری غم غلطوم دری مې محرم دي
یــــوقلـم دویم کتاب دریم اشعار خپل

اروانباد پوهاند رشتین په دی نظرو ،چې دقوم خدمت دهرچا وجیبه ده څودتعلیم یافته او تیزفهموخلکوذمه واري ډیره درنه ده.

خــدمت دي څــومره په مــــا پور دی
چې ژوند پرې ورکړم نوبه څومره باقي شمه

دپوهاند رشتین درنه وضعه.په سړه سینه اوریدل.په حوصله ویل په مخصوص انداز لیدل کتل او درانه کیناستل او پاڅیدل ډیرخوندورو.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۶مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټرراج ولیشاه خټک:
کوم کارچې پوهاند رشتین صاحب کړی دی هغه داچې د پښتو تهذیب یې ژوندی کړی دی او که دانه وې نو خدای خبرچې د پښتون به څه حال و.رشتین صاحب د قلم په واسطه علمي سفرمنزل ته رسولی دی.
کاظم شیدا وایي:
چې په غرونو لارشي صافه
قافله د رومی تر کافه
دغه علمي لار رشتین صاحب صافه کړی ده او ده د پښتوژبې او ادب د پرمختیا لپاره په افغانستان کې ترهرچا زیاتې هلې ځلې کړی دي دا د پنځوستورو څخه یو ځلاند ستوری و.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۷مخ.

سرمحقق عبدالله بختانی:
پوهاند رشتین خپل ټول ژوند د پښتوژبې خدمت ته وقف کړی و.دا خدمت په تعصب نه ؤ.بلکې ده دخپلې ژبې خدمت کولو.څوک چې خپلې ژبې ته خدمت کوي هغه تعصب نه ګڼل کیږي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۷مخ.
ښاغلی همیش خلیل:
کوم کارچې پوهاند رشتین پښتوژبې ته کړی دی.هغه یقیناً ډیردروند کاردی.څوک چې دژبې لپاره دومره ډیرکاروکړي هغه هیڅکله مرګ نه لري بلکې دهغه نوم دتل لپاره ژوندې وی.

د ادب په محبت کې لاثانی و

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتـــو د ښـــیرازۍ ارماني و
د ادب پـــه حواله تور و تیار و کې
دوطــن په افق ستوري کارواني و
ځــکه تا خپلو شعرونو کې زه ستایم
خــدای ګواه چې ستا دفکر همنوا یم
ستـا قلم ود وخت مړي ژوندي کړي
ځکه ستـا دغه اعجاز باندې ګوایم
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۸مخ.

ښاغلی انورالحق احدی:

پښتو ژبه چې په قانون کې ملي او رسمي وګرځیده .په دې برخه کې پوهاند رشتین صاحب ډیر زیار ایستلی دی او ډیر کاریې کړی دی.پوهاند رشتین صاحب دملت جوړولو په کاروان کې ډیرستر او مهم رول لوبولی دی.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۸مخ.

سید صابر شاه صابر:
پوهاند رشتین د افغانستان د پښتو ادب په تاریخ کې دخان بابا وزیر محمد ګل خان مومند نه پس. نه ساری لري او نه ثاني.که پوهاند رشتین نه وی نو خدای مکړه داسې نه ده چې ګنی پښتو به په افغانستان کې نه وه خو دا نن چې پښتو ژبه پـه څـو مره تیزۍ سره مـخ پـه وړانـدې روانـه ده پـه دې کـې د پوهاند رشتین لوي ،قوي ،او بنیادي لاس ضروردی.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۹مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی فدامحمد فایض:

استاد رشتین په داسې وخت کې د پښتوژبې او ادب تاریخ لیکلو ته ملا وتړله چې دده دمخه څوک په دې لارنه وو تللي دا منو ده مات کړې په پښتوژبه کې لا چا ژبپوهنه، ژبښود نه سمه نه پیژندله، ددې ډګرلومړني قدمونه استاد رشتین کیښود ل نوروپې پیروي وکړه، اروانباد رشتین پرپښتون قام او افغاني ټولنه ډېر حقوق لري.د استاد رشتین په څیرشخصیتونه ددې وړدي، چې پوهنتونونه یې په نومونو ونومول شي.علمي ادبي اوفرهنګي ټولنې یې په نومونو جوړې کړای شي. دهغوی آثارچاپ شي.دهغوی دآثارو دلوستلو او څېړنوزمینه برابره شي او دهغویاد ژوند ی وساتل شي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۰مخ.

پوهاند ډاکترمحمد رحیم الهام:

زه دپوهاند رشتین صاحب شاګرد وم ماله دوی څخه ډیرځه زده کړی دي. پوهاند رشتین یوثابت قدم انسان ؤ، دروغ یې نه ویل داخلاص او اخلاقی جرئت خاوند و، چې دا دده دعلمیت پوره نخښه ګڼلی شي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۲مخ.

استاد محمد آصف صمیم:

پوهاند رشتین دپښتوادب هغه ګلبڼ ترخپلې وروستۍ سلګۍ پورې په خپله مینه ،وینه او ژمنه سمسوراوښیرازوساته چې (دده په خپله وینا) ددې عصرخوشال خان (محمد ګل مومند بابا) دمیوه یې نیالګیو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اېښودو جوړکړې،د پنځګونو ښوالو لومړنی او پیاوړی ښوال (علامه حبیبي) د بن د بنسټګرپل پسې واخیست،استاد خادم پکې د شعراو ادب کیاری اوکورارې جوړکړل،استاد الفت ورته دخپلو مغزوله سینده دژورو فکري،ابتکاري او فلسفي رموزو لښتي ورتیرکړل،استاد بینوا پکې دعقل او سد دبندونو په ماتولو درندی بی سدی او متحد دمفاهیمو ښایسته او ډولي خیابانونه وایستل او پای کې زمونږ رشتین خدمتګاریې وهری ګلونې او هرګلبوټي ځانګه دخپل رسا پښتون سوچ له بوخڅې نه دوریښمینو ټوکیو په رنګونو وګاڼله ،ویې رنګوله او دهرې ځانګې اوشګوفې په ښکلا کې یې دزړه دوینو رنګ ورکړ کړاو دهرې ځانګې په اغزی کې یې دنظم اونثرګل غونچې وټومبلې او دپښتانه کول اوپښتنې ټولنې دمغزوپه خوږ بویی کې.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۲مخ.

ښاغلی سرمحقق زلمی هیواد مل:
پوهاند رشتین دافغانستان یونومیالی فرهنګي شخصیت ؤ او د پښتو نامتو څیړونکې اوژبپوهاندو.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۳مخ.
ښاغلی محمد جاوید خلیل:
دپوهاند رشتین عالمانه خبرو او دروند خوی به ډیرخوند کولو که د ژوند په هرډګربه ترې څه پوښتنه وشوه نوډیرپه زړه پورې ځوابونه او دلایل به یې ورکول.ګویا په خپل ذات کې یوه ډکشنري وه،یوه انسائیکلو پیډیا وه .یوانجمن و.یوه اکیډیمي وه هغه دپښتو ژبې او ادب خدمت خپل فرض ګڼلی و.دامینه دا فرض یې ترآخري عمرپورې برقرارو ساتل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۳مخ.

ښاغلی میا روښان خادم:

مرحوم پوهاند رشتین په پښتوژبه او پښتون قام مین شخصیت ؤ او دغه مینه یې حقیقي وه ځکه دخپلې دغې مینې د اثبات دپاره یې عملي کارکړی، کتابونه یې لیکلي او دپښتوژبې دعلمي پانګې په پیاوړتیا کې یې پوره ستره ونده اخیستې ده او په خپل دغه روش یې ځانته په افغان ملت کې سترځای جوړکړی او دهرفرهنګپال او په خبره پوه شخص په زړه کې ځای لري.

رشتینه ستا په مرګ سره طوفان وخوځیده
ویده پښتون له کټه پرآسمان وخوځیده
زمونږ په کلي کورکې ولی ویردی اوماتم دی؟
چا وویلی پښتځم لمرله آسمان وخوځیده

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۳مخ.

ډاکټرحفیظ الله خوږلن:

دپوهاند رشتین صاحب نوم دپښتو او پښتوټولنې سره داسې غاړه غړی او پیوند شوی دی چې دیوبل څخه نه بیلیدونکی ښکاري او کله چې دپښتو او پښتوټولنې نوم یاد شی ورسره جوخت دمرحوم پوهاند رشتین نوم په ذهن کې را ژوندې شي.اوکله چې بیا درشتین صاحب نوم واخستل شی نو دپښتو او پښتوټولنې نوم ورسره په ذهن کې بریښنا کوي.

دغه ویاړ درشتین صاحب ته دهغه دصادقانه خدمتونو په بدل کې ورپه برخه شوی دی چې دپښتون کهول خوږې ژبې ته یې کړي دي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۴مخ.

ډاکټرمیر احمد اکبر:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ژبې مشهور متل دی چې (سل دې ومره خو د سلو سره دې مه مره).
د رشتین صاحب پوهـه او زړه ورتیا بـه پـه ګوتـو شـمارو افغانـانو کې پیدا شي. په رښتیا چې پوهاند رشتین په پښتو او افغانیت ټینګ شخصیت و ،وطن وربانديٍ ګران ونو ځکه دوطن په ناخوالو ډیر ودردید.

په هجرت بې وطنۍ کې ډیر غمګین شوم
چې خبرزه د پوهاند صاحب رشتین شوم
چـا پـه غـوږ کې راته وویل داهم لاړ
ماویل څوک؟سم دغصې نه ورته شین شوم
مـا ویـل هـر افغان زما دزړګي سر دی
څـوک کـه پـورتـه د پامیریا دخیبردی
ای (اکبره) مات ګوډ شـعردی ورنه جارو
دارشتـین صـاحب مـومند دننګرهارو

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۴۵**مخ.

ښاغلی محمد معصوم هوتک :
مرحوم پوهـانـد رشـتـین د پښـتو ژبې او ادبیـاتو دژونـدي کولـو دغور ځنـګ یو سترسالارو. دده علمـي جدوجهـد دومـره دی چې نسـلونه نسـلونه بـه دده دآثاروڅخه استفاده کوي. دده علمـي هلوځلو او خدمتونو ته ټول پښـتانه پـه درنده سترګه ګوري.

یولـوی ویرمو وکورته له ناورینه سره ولاړ
محـفل د پـښتو ژبې درشتینه سره ولاړ
د پـوهې او ادب پرګدۍ ناست یو سترمرشدو
له وعظو له ارشاد اولـه تلـقینه سره ولاړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سـالار د قـافلو و د پښتو د خوځښتونو
لـه علـم ولـه وقار اوله تمکينه سره ولاړ
سرونه پـرې زنګـيرې لارويان د ادب ژاړي
يو سترو يـاړ رانه ولاړ خوله تحسينه سره ولاړ
خـاطـريې لټاوه پکې اهونه وودروند غم و
يـو قـصرد ادب لـه شاه نشينه سره ولاړ
پيړۍ پکاردي چې د رشتين خلا ډکه شي.
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۴۵مخ.

ښاغلی سلطان جان کليوال:
استاد رشتين د پښتو ژبې د سم لوستلو او سم ليکلو د پاره د پښتو ژبې ګرامر ترتيب کړاو پـه دې توګـه يې وکـولای شـول چې د معيـاري پښتو د ليکلو په ډګرکې تربل هرچا مخکې شي او خپلې ژبې تـه تلپاتی خدمت وکړي، سربيره پردې اروا ښاد پوهاند رشتين د پښتو ژبې د زده کړې د پاره د اسې نـوې لارې پيـدا کړې چې د غيرپښتوژبې کسانو د پاره هم د پښتوژبې زده کړه آسانه کړی.
څپې د غم دی را روانی د پښتو په کلي
چې دا ستا د مرګ خبرراغی ددو په کلي
که ستوري نشي او د ستوروځای ژرونه نيسي
بيـا به پښتو ګرځي سرتوره د پردو په کلي
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۴۵مخ.

ښاغلی عبد الباري جهاني:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروا ښاد پوهاند رشتین خپل ټول عمرد پښتوژبې خدمت ته وقف کړی و ،هغه د پښتوژبې د ادب، ګرامراو کلتوري څېړنو او تحقیقاتو په ساحو کې برجونه د رولي دي.
پوهاند رشتین د پښتوژبې د ګرامرپه برخه کې خصوصاً داسې تحقیقات وکړل چې د ډیرو داخلي او خارجي پوهانو پام یې دغې په زړه پورې او په ضمن کې نیمګړې پاتې موضوع ته واړولو.
مونږ په خواشینۍ سره ویلای شو چې دا ګړی دګوتو په شمیر پښتانه دهغه سره سیالي کولای نه شي او ځای به یې د تل لپاره خالي وي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۲مخ.
ډاکټرسلمی شاهین:
پوهاند رشتین یو همه ګیرشخصیت و.دعلم غر،دمیني چینه، دصبرانتها ، د پښتو خواخوږی، داخلاص مجسمه.داصولو علمبردار،نه ستړی کیدونکی،خواریکښ دلفظ په حرمت پوه،ادیب، شاعر،محقق،مولف په یو ذات کې څه څه نه و.
هغه دکتاب او قلم نه پرته په دنیا کې بل هیڅ کارنه وکړی،هغه خدای پاک د پښتو په خدمت کې لګولی و ،هغه دخپل قلم آخري څاڅکې سیاهي او دخپل زړه آخري څاڅکې وینه هم د قلم په خدمت کې لګولې ده.دهغه قلم وچ شوی نه دی.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۷مخ.

ښاغلی ببرک میاخیل:
پوهاند رشتین خپل ټول ژوند د پښتو ادب دخدمت لپاره وقف کړی و.هغه پښتوژبه په داسې سترو ستروکارناموو یاړله چې که د پښتوژبې او ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

یولیکوال او ځیرونکی ژوندي وي د دغه ستر انسان د استرې کارنامې به له یاده ونه باسي.
پوهاند رشتین یو داسې ګنج او خزانه وه چې په زړه کې یې هر ډول ادبي ملغلرې پرتې وې هغه داسې یوه ستن وه چې په خپل ټول معنوي قوت یې زمونږ د ادب مانۍ پرپښو درولی وه.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۹مخ.

ډاکټرزرغونه زیور رشتین:
پوهاند رشتین بابا د پښتو او پښتونولۍ یو سمبول، د پښتو ژبې ادبي اتل او قهرمان په پښتو مین یو رښتني خدمتګارو.
ارواښاد پوهاند رشتین به څوک نه پیژني !پوهاند رشتین داسې یو شخصیت و ، چې نه د خپل قام نه د خپل تاریخ ،نه د خپلې ژبې ،نه د خپلې خاورې مقروض له دې دنیا تللی دی، خو تاریخ پښتو ژبه، پښتنه خاوره او پښتون قام دده قرض داری د ی او ښایي چې د هغه حقونه ادا کړي.
خدمت دی څومره په ما پور دی
چې ژوند پرې ورکړم نو به څومره باقی شمه
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۵۱مخ.

الحاج حبیب الله رشتین:
لوی استاد علامه پوهاند رشتین د پوره عزم او ارادې خاوند و.ثبات دده د ټول ژوند رازو ، صداقت، راستی، ایمانداری دده په وجود کې اغږل شوی وه .هغه د یو رښتینی خدمتګار په حیث د وطن دوستی په روحیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د پښتونولۍ په جذبه د پښتوژبې ادب، د پښتون قام د آینده سمون او جوړښت لپاره بنیادي او تعمیري بنسټونه کېښودل.
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۵۱**مخ.

استاد سعد الدین شپون:
د پوهاند رشتین د پښتو لیکلو په طریقه منکر اعتراض کولی نه شي زما هیله داده چې که رشتین صاحب د نثر په لیکنه و درومي د لرې پښتونخوا په وینا (دا به ورله ښه شي).
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۵۲**مخ.
ښاغلی نورالحق علومي:
پوهاند رشتین د اولس په ذهني، کلتوري، اقتصادي او دژوند د نورو برخو په لوړتیا او پرمختیا کې لویه ونډه درلودله او د ټول اولس د آبادۍ، ترقۍ او نیکمرغۍ غم او فکرورسره و. هغه د خپل ملي لرغوني کلتور غنا ، ځلا او جلال غوښت او تل به یې دا سپارښتنې کولې چې هیوادوال دې نظم او ثبات وساتي چې د ټولو قومونو ژبې او کلتورخوندي پاتې شي.
د هغه آرزو داوه چې موجوده شرایطو کې دې ټول ملي پوهان، ادیبان او بادرده شخصیتونه لاس یو کړي د بد مرغه سیاستونو او کرغیړنو رقابتونو خلاف دې متحد شي او دا هیواد دې د نورې ورانۍ او فرهنګي چپاول څخه وژغوري.
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۵۳**مخ.
ښاغلی محمد عارف غروال:

د پښتو په لوی جهان کې لکه غرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ادب په شنه آسمان کې لکه لمرو
ولولويـې ويده زړونه ويښول چې
دی زمونږ له اتکلونو څومره لوړو
په قلم کې يې وزورژبه کې شورو
ځلاند ستوری دافغـان دسترتېرو
مـيړنی دزمـــانی و ،ننګيالی و
دپــوهانوعـالمانو سرلښکرو
په رشتينه لاروړلارښتين استاد و
د (غروال) دميړني اولس زيور و

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۵۴مخ.

استاد نصرالله حافظ:

بيا يوه رښتينې دیوه مړه شوله
بيا مو دماتم په کلي شپه شوله
يورشتين راته پاتې وپه مينه کې
تل به پرې دسترو زړه دمه شوله
تا باندې وه ګرانه دوطن خاوره
ځکه دې دعمربستره شوله
لاړه چې يو يو ورنه دميني يار
دادنيا حافظ ته غم کده شوله

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۵۵مخ.

محمد اياز (ملنګيار) :

چې يې کړی په رشتيا خدمت دقام وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاد یې پاتې په دنیا کې به مدام وي
د پښتو ژبې صدیق ادیب رشتینه
په پښتو کې به دې یاد به خاص وعام وي
که رشتین شیرخان دې مل شو په سفرکې
په دنیا کې دژوندیو دا انجام وي
پښتون قام د ملنګیاره سره وایی
دعا ګانې به زمونږ د خولې کلام وي

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۵۸مخ.

ښاغلی خیرمحمد احمدی:

ترعمره چې روان شریک په لارؤ دخپل قام
ښاغلی اومنلی وفادار و دخپل قام
انځوریې ارمانونه دخپل قام کړل په قلم
رشتین خو(احمدی) یولوی فنکارو دخپل قام

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۵۹مخ.

ډاکټرو رمه رشیتن:

پرانستې کتاب
دخپل ځان د پیژندنې په تکل کې
ما بس لوستی یو کتاب دی
تری زده کړې مې پښتو ده
هم پوه شوې په مطلب یم
ماخپل ځان په کې موندلی
پیژندلی مې پښتون دی
خپل وطن مې پیژندلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم له میني یې خبرشوې
دوطن په پاکه خاوره
قرباني مې ترې زده کړې
(حبیبي) مې دی لوستلی
بینوا مې پیژندلی
دخادم دجذبې لاره مې موندلې
دالفت په مطلبونو پوهیدلې
ماترې لیدې رڼا ګانې، مشالونه
لوی پښتون مومند بابا دی نوموړی
پوهیدلی په فکرونو تکلونو
د بابا فخر افغان خپل
ما دا هرڅه دې زده کړي
له پرانستی یو کتاب نه
دا (رشیتن) کتاب رښتیا دي
چې شهکاردی دتمام افغانستان
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۳مخ.
پوهاند ډاکترزیور
...څومره چې پوهاند رښتین د پښتوژبې او ادب لپاره په مسلکي توګه کارکړی او علمي، ادبي، ژبني ، فرهنګي آثاریې رامنځ ته کړي دي چې هغه له هیچا څخه پټ نه دي هغومره بل چا نه دي کړي.
لوی استاد پوهاندرښتین د پښتوژبې په ادب پوهنه او ژبپوهنه کې لکه دعربي ژبې سیبویه ،خلیل او اخفش غوندې بنسټ ایښودونکي او مخکښ بلل شوی دی. چې ددوي دغه فکري مدرسه تراوسه د تطبیق وړ ده او وي به.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوی استاد پوهاند رښتین پښتنو او د پښتوژبې او ادب ته دیو شاعر ادیب، مورخ، ژبپوهان، نقاد، څیړاند، ژورنالیست په توګه په صداقت ایمانداری، مینې، رښتینولۍ، پښتونولۍ خدمت کړی دی د ار وابښاد علامه لوی استاد په علمي، ادبي، ژبني، فرهنګي او نورو خدمتونو په هکله ډیرې زیاتې لیکنې کیدلای شي خوزه دلته یوازې دده په ادبي خدمتونو او نوښتونو باندې یو څو خبرې کول غواړم.

ده د پښتو ادبیاتو په دواړو برخو (نظم او نثر) کې دومره ډیر آثار او لیکنې کړي دي چې هریو اثر باندې غږیدل او څه لیکل په دې لنډ وخت کې به اسانه کار نه وي.

د استاد په ادبي، تخلیقي او تحقیقي آثار وکې یوازې د (خوږې وږمې) نومې اثر په نظم دی نور ټول اثار یې په خواږه نثر لیکلي دي ښه قوي شعرونه یې ډیر خوښ وو خود کمزوري او بې مطلبه شعر طرفدار نه و ځکه په یوه لیکنه کې اروابښاد فرمایلي دي: ((ښه شاعران د قوم سترګې دي، خدای پاک دې دا قوم بې سترګونه کړي)) او دی د پښتو ژبې د نثر د برخې په کمي او ضرورت ښه پوه شوی و، نو ځکه یې په دغه میدان کې ډیر مهم او ارزښتناک کتابونه او رسالې ولیکلې.

پوهاند صاحب د لومړي ځل لپاره د پښتو ادب تاریخ په ۱۳۲۳ هـ ش کال لیکلی او ادبي تاریخي دوري یې ډلبندي کړي دي چې له ده څخه د مخه په پښتو ادب کې چا دا کار نه دی کړی.

بله دا چې لوی استاد د ادب تاریخ د لیکلو لپاره تر هر څه د مخه د پښتو ادبي تذکرې ضروري ګڼلې، چې بیا د دې تذکرو څخه د ادب تاریخ جوړ شي. نو هماغه وو چې اروابښاد د پښتانه شعرا په لومړي ټوک کې د لسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنو شاعرانو معرفي اوبيا د پښتانه شعرا دوهم ټوک ليکل په ادب پوهنه کې ډیرستر کاردی.

ده د پښتو نثر دورې هم ډلبندي کړې چې د پښتو د نثر هنداره یې ښه بیلګه ده. چې دغه کارزمونږ د استادانو او محلصینو لپاره ډیرارزښتمند او په زړه پورې ګڼل کیږي.

د نثرپه میدان کې دلوی استاد لوړ صلاحیت پخه تجربه دهیرولو نه ده.

د پښتو په هنري او ادبي نثرکې دده قلم پیاوړی، رسااو بې جوړې دی.

زمونږ د پښتو په معاصرو ادبیاتو کې دهنري ادبي نثرد مخکښانو له ډلی څخه استاد رښتین دیو منلي سوچه روان سبک خاوند دی. دده نثرپه موجوده وخت کې په رښتیا سره سم بې عیبه له خارجي اغیزې نه خلاص دی.

دده د نثرژبه خوږه سپیځلی، مطلبي اوګټوره ده چې ګڼ شمیرنثرونه یې دادبي پارچو، تاریخي، اجتماعي انتقادي نثرونو په بڼه خپاره شوي دي.

پیاوړي استاد په خپلو هنري، ادبي نثرونو کې ډیرې ښکلي په زړه پورې پښتني تشبه ګانې، استعارې کنایي یې (د پښتو قصی) او (د ښکلاوږمه) د (ژوند پلوشې) کې د مضامینو په رنګینولو سره خوند او رنګ لازیات کړی دی، دیو لیکوال په قول د ښکلا وږمه په کتاب کې اروا ښاد پوهاند صاحب په نثرکې شاعري کړی ده. په هنري ادبیاتو کې ډرامه لیکل په فني توګه دده (پښتني میرمنې) ښه او ژوندی مثال دی.

د ځینو لیکوالو په نظرپوهاند صاحب د ژبپوهنې او ځینې نوربیا هغه د ادب پوهنې د څانګې غښتلی لیکوال بولي خود ابه ګرانه وي چې څوک دې داپریکړه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه په بیلا بیلو علمي، ادبي برخو کې خپل د قلم نیلی ځغلولی دی.

دژبې او ادب په هره برخه کې یې هرا ړخیز (همه جانبه) کار کړی دی او دا هغه وخت سړي ته معلومېږي چې د دوی ټول اثار ولولي او مطالعه یې کړي.

نوي ابتکارات چې پوهاند صاحب دژبني او ادبي اصطلاحاتو په برخه کې کړي دي څرګند او ښکاره دي.

په ادبیاتو کې دادبي سبک او ادبي مکتب موضوع ډیره مهمه مسئله ده چې استاد د دې موضوع توپیر په ښه شان ښودلی دی. او (د پښتو ادبي مکتبونو) په نامه یې په زړه پورې رساله لیکلې او چاپ شوې ده.

که وواېو چې په بره پښتونخوا کې پوهاند رښتین د سفرنامو په لیکنو کې بابا دی، نو مبالغه به مو نه وي کړې، دلوی استاد رښتین په سفرنامو کې د هند سفر، د ننګرهار ننداره، د بدخشان ننداره، د قطغن سفر، د خوست لیدنه، الیشنګ او الینګار ننداره د عشق آباد سفر، د شوروي اتحاد سفر، د مصر سفر، د پېښور سفر او نورې مشهورې دي.

د ادب پوهنې په مهمې څانګې (ادبي تنقید) کې: کره کتنه، ژوره کتنه، نوې کتنه، کره کتنې ته ژوره کتنه او دا سې نورې علمي اصطلاحګانې رواج کړې دي.

په مسلکي توګه د دکدرونو په روزلو کې پوهاند صاحب د ادبیاتو د پوهنځي لپاره درسي کتابونه هم لیکلي دي، او د یو منلي او پیاوړي استاد په توګه پېژندل شوی شخصیت و چې د پښتو ژبې او ادب د پرمختیا او پیاوړتیا لپاره یې ډیر شاګردان روزلي، د علم او ادب په ډګر کې خدمت ته چمتو کړي دي، چې د هغوی له ډلې څخه، خالد روښان، میرحسین شاه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکتر محمد حسن کاکړ، سلیمان لایق، پوهاند حبیب الله تږی، پوهاند ډاکتر الهام، سعدالدین شپون، محمدصدیق روهي، ډاکتر سید ال شاه پولاد، ډاکتر عبدالحکیم هلالی، ډاکتر دولت محمد لودین، ډاکتر نورزی، ډاکتر زیار، ډاکتر زیور، ډاکتر زرغونه، شریفه او نور...... نومولی شو.

همدارنګه پوهاند رښتین په ډیرو سختو شرایطو کې په ګردیزاو فراه کې (وړانګه)، (سیستان) اخبارونه تاسیس کړل او چاپخانې یې په کار اچولي دي.

پوهاند صاحب د کابل مجله د هیواد اخبار، دزیري جریده هم چلولې ده. دوړمې مجله هم د دوي له علمي فیض څخه مستفیده وه.

څنګه چې لوی استاد پوهاند رښتین په پښتو ژبه حاکم او برلاسی و، نو کومې ترجمې چې له اردو، عربي، فارسي څخه په پښتو کړي دي په هغو کې د ترجمې رنګ نه ښکاري. په ترجمه کې هم د پوره صلاحیت او استعداد خاوند و، ددې تولو خبرو څخه زما مطلب دادی چې دژبپوهنې او ادب پوهنې په ډګرونو کې داسې موضوع نه ده پاتې چې هغه دې پکښې د قلم نیلی نه وي ځغلولی.

د تاریخي پیښو، اجتماعي مسایلو، سیاسي، ولسي، فرهنګي او نورو برخو کې کره لیکنې دده دآثارو پوره جوت مثالونه دي.

د پوهاند رښتین دهم دورې پوهاند ددوی د پوهې معیار په مختلفو ساحو کې ډیر عالي او لوړ ذکر کړی دی. دمثال په توګه، کله چې د پښتو ادب تاریخ چاپ شو او پوهاند حبیبي ته ورسید نو هغه سمدستي پوهاند رښتین ته داسې ولیکل، په قلم دې برکت شه داسې ګټور کتاب دې لیکلی، دی چې پښتو ادب کې دداسې کتاب زیات ضرورت و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه یو وخت چا د محمد ګل خان مومند څخه د یوې کلمې د جوړښت او معنا پوښتنه وکړه، هغه په ځواب کې وویل، چې او س صدیق الله خان شته د دې خبرې مطلب دادی، چې پوهاند صاحب د لغت پوهنې په ټولو برخو کې پوره پوهه درلوده د لغاتو په ریښې، معنا تفسیر او تشریح کې تاکلی مقام او پوهه درلوده.

په ۱۳۵۵ ش کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو د پوهنځي د پښتو څانګې محصلانو د پوهاند رشاد څخه دا سې پوښتنه کړې وه چې په افغانستان کې په ژبه او ژبپوهنه کې کوم یو لیکوال پوره غښتلی دی؟ پوهاند رشاد په ځواب کې دا سې ویلي وو: په ژبپوهنه کې د ژبې د قواعدو، په ګرامري، لغوي او نورو څېړنو کې پوهاند رښتین غښتلی نومیالی پوه دی او په پښتو ژبه کې پوره نامي دی.

د معاصر غزل بابا امیر حمزه شنواري په خپلو اشعارو کې دارو ابناد خادم صاحب او پوهاند رښتین صاحب په باب دا سې ویلي دي:

ماچې د خادم او د رښتین علم ته پام وکړ زړه مې د افغان و پاکې خاورې ته سلام وکړ

په لندن کې د بین المللي شخصیتونو د پېژندنې په کتاب کې د پوهاند رښتین سوانح، آثار او شخصیت په هکله د معلوماتو بیان هم دده د نړیوال شهرت څرګندونه کوي.

څومره چې پوهېږم د پوهاند صاحب اړیکې په هیواد کې د ننه او بهرله خلکو سره په علمي، ادبي چاپېریال کې زیاتې وې.دوی به تل ادبي ټولیو، انجمنونو، د علم او ادب د خاوندانو سره نیغ په نیغه او یا د لیکنو له لارې اړیکې درلودلې. څومره به چې دوی خپلو ادبي ملګرو، دوستانو، شاګردانو ته لیکونه استول نو هغوي به هم د دوي سره متقابلې اړیکې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیرزوینې جاري ساتلې وې ددوي د شاګردانو له ډلې د او سني معاصرې دورې ادبي، انتقادي لیکوال ، ژورنالست سعدالدین شپون له امریکې څخه په یوه لیک کې ددوي په اجتماعي، تاریخي شخصیت داسې لیکلي دي:

(... د نورو پښتنو قدر خو کوم ، مګر ستاسي لاډیر ځکه چې په دې تیره لسیزه کې د ...، ...، او نورو همت مې وازمائیه او ستاسو هم د هغوي به بد نه وایم مګر تاسو چې په کوم پښتنی غرور محمد ګل خان مومند میراثه محفوظه و ساتله د هغې ثاني کم ولیدل شو. ما ته ټول احوال معلوم دی او که جګې شملې ته چا جایزه ور کوله زما کاندید به تاسی یئ.
خدای مو ځاله و دانه او د تاریخي شهرت ځلی او جنډه مو جګه لره.
ستاسو مخلص شپون.
په رښتیا سره پوهاند رښتین پوره د یو دایرة المعارف حیثیت درلود. یوه مکمله ډکشنری وه، یو انجمن و، یوه اکاډیمي وه او په دې توګه د ۱۳۴۸ کال د افغانستان په علمي او ادبي چاپیریال کې د پنځو ادبي ستورو په ډله کې پیژندل شوی شخصیت د ی او د معاصر ادب په اسمان کې یو د هغو پنځو ځلانده ستورو څخه دی چې ترډیرو پیړیو به یې پلوشې خپل قام، ولس ته دلارې مشالونه وي.

په هر صورت که نن لوی استاد د دې غم لړلې نړۍ څخه سترګی پټې کړي دي، خو په معنوي توګه هغه تل ژوندی دی او وي به او تر څو چې پښتو ژبه او ادب ژوندی وي، ادبي ټولنې او پښتني نړۍ اباده او ودانه وي نو د هغه یاد به تازه وی.

اروا دې دده ښاده وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلـوی اسـتـاد پوهانـد رښـتین یـاد ،فضـل الله رښـتین ،۲۰۰۰م کـال ،۱۹۹، ۲۰۲مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتین د پښتو د خدمت په لاره کې د مضر احتیاط د یو الونه ونړول
پوهنیار محمد اسماعیل یون

دهیواد دملي ژبې او ادب ستر خدمتګار پوهاند صدیق الله رښتین دژوند او اثارو او دهغه دادبي خدمتونو دځرنګوالي په باب تر اوسه پورې ګڼ شمیرلیکنې خپرې شوې دي. په زیاتو لیکنو کې دا استاد درغنده کلتوري کارونو ستاینه او یادونه شوی او دی د پښتو ژبې او ادب یوه ځلنده او ویاړمنه پانه ګڼل شوې ده. استاد دا اتلولي او ستروالی په اسانۍ سره ترلاسه کړې نه دی، بلکې دخپل فکري نبوغ ترڅنګ یې دځان تیریدنې او ژوند ځارنې دجرئت په زورد او ویاړ ګټلی دی. زه غواړم دا استاد شخصیت دستروالي او بریالیتوب په همدې برخې چې ظاهراً خلکو ته ځنګزنې ښکاري خو په حقیقت او واقعیت کې همدې برخې استاد په ټولنه کې د درنښت ،ګرانښت او ستروالي پوړیو ته رسولی دی. څه وو ایم.

ځینې اروا پوهان چې د شخصیت دودې بیلا بیل پړاوونه یې څیړلي، دې پایلې ته رسیدلي چې نوم دنوموړي شوي (اسم دمسمی) له شخصیت سره په یونه یوډول اړیکې لري،دوی په دې نظر دي چې دنوم مانا دشخصیت په وده او اخلاقي جوړښت کې بې اغیزې نه ده.که چیرې دیو شخص دنوم مانا مثبته وي نو شخص کوښښ کوي چې دوخت په تیریدو سره په خپل شخصیت کې دخپل نوم دمانا څرک څرګند کړي. په اخلاقي شعوري او ناشعوري ډول خلکو ته دا په ډاګه کړي چې دده نوم دده له شخصیت سره سمون لري. که چیرې دیو نوم مانا منفي او بدرنګه وي نو دهغه نوموړی شوی ورر ورو دهغه له مانا سره روږدی کیږي او بیا دخپل نوم دمانا په عمل هم لاس پورې کوي او په نتیجه کې له دې شخص څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو منفي كركټرجوړيږي. البته دا خبره سل په سلو کې پلې کيدونکې نه ده خو ترډيره بريده واقعيت ته نږدې ده.

پوهاند صديق الله رښتين يوله هغو شخصيتونو څخه دی چې. نوم يې د مانا له مخې په مثبتو نومونو کې راځي، دهغه لومړی نوم د (صدق) ياني رښتيا له ريښې څخه جوړ شوی چې پوره صديق يې له خپل دويم نوم رښتين سره د مانا له پلوه بشپړ مساوي او مترادف دی. نو يو شخص چې دنوم دمانا له مخې دوه ځله مثبت او رښتين شي، نو دا روا پوهنې له مخې سړی اټکل کولای شي چې هغه به د شخصيت له مخې څومره لوړ او ستر انسان شي.

استاد له کوچنيوالي بيا تر ستروالي دهمدغو دوو نومونو له ماناوسره ولوبيده، لوی شو او سترشو. ددې نومونو مانا بيا دقلم په روح او دذهن په دنياکې شنه شوه او له ده څخه يې داسې يو شخصيت جوړکړ چې دعمر ترپايه يې هيڅکله هم خپل شخصيت دتکلف او تصنع پرنا روغی اخته نه کړ، لکه څنګه چې رښتين و، همداسې رښتين پاتې شو. خدای پاک که له يوې خوا داستاد په ذهن او فکر کې ديولوی نبوغ چينه شنه کړې وه او دصداقت ځانګړې امتيازيې ورکړی و، نوله بلې خوايې دده په زړه کې دداسې يوې مينې زړی کرلی وچې دهغه زرغونيدلو، پاللو او لويدلو دده دصداقت او فکري قوت يووالي ته اړتيالرله. استادوايي ((خدای پاک دهرچا په زړه کې يوه مينه اچوي او هرڅوک له يو شي سره مينه لري لکه څنګه چې خوشال بابا وايي: (خدايه ته په زړه کې اچوې دامينې – چې په ښکار دې مبتلا کړم ته مې وينې) دغسې يې زما په زړه کې هم يوه مينه اچولې ده او هغه مينه د (پښتو) مينه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد له خپلې دې معشوقې سره خپله مينه دومره پالله چې د ذهن ټول ځواک او د زړګي ټول قوت يې همدې ته متوجه کړی و. هغه لکه د ځينو نورو په شان يو ګام پرشا او يو ګام مخکې لاړنه شو، بلکې ګام په ګام پخپله لارپرمخ لاړ، يو وخت يې بيا دومره وا ټن وهلی وچې ترشا يې يو لوی ادبي کاروان راټوکيدلی و. د ده مينه له پښتو او هيواد سره داسې يو حالت ته رسيدلې وه چې د هغو د خدمت لپاره يې د هيڅ ډول مضر احتياط، سياسي نزاکت او ځانساتنې خيال نه ساته.

د خپلـــې ژبـــې د خـــدمت لپـــاره د پښـــتو، په ځـــانګړي ډول د پښتو ليکوالواندو داو چلند يو له بله توپير کوي. ځينې د يو مضر احتياط په جيل کې داسې راګيـروي چې د خدمت هرډول نوښت او جرئت ورتـه يـو جرم او د نوروحق تلفي ښکاري.

دا ډله کسان پردې ذهني ويره او ناروغۍ هم اخته وي چې که چيـرې پـه زغـرده خپلې ژبې او کلتورتـه کـاروکړي، هسې نـه چې څـوک پـرې د نشليست او فاشيت ټاپه ولګوي نو دوی د مقابل لورې د همدې ذهني بريد او تورله ويرې له دومره احتيـاط نـه کـاراخلي چې خپلې ژبې تـه يې ترګټې تاوان زيات وي.

يـانې ((د مضـر احتيـاط)) ترپـړاو رسيـږي. پـه دې شـلمه پيـړۍ کې ترپښتون بابا وزير محمد ګل خان مومند وروسته پوهاند صديق الله رښتين يو د هغو ګوتو په شمار کسانو له جملې څخه دی چې د خپلې ژبې د خدمت پـه وړاندې يې د مضر احتياط ټول ولاړ ديوالونه يو په بل پسې ونړول او په خپل اخلاقي، فکري او ادبي جرئت يې ځانته د خدمت لاره بيرته کړه. هغه د پښـتو ژبې د کورنيـو او بهرنيو د ښـمنانو، توطئه ګـرو او مضـر احتياط کاروپښتنو په وړاندې لکه غرداسې ودريد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه ذره .. هم له خپلو ژبنیو او ملي حقوقو څخه تیرنه شو او نه یې د هغو په سرله چا سره معامله او ((دادوگرفت)) وکړ. د شلمې پیړۍ له سیاسي، ادبي او ژبنیو مسایلو سره د چلند په اړه د هیواد د ملي ژبې او ملي و اکمنۍ له دښمنانو سره (دوه ځیرې) ډیرې زیاتې مطرح او د بحث وړ دي، هم پرې په لیکني او هم په گړني ډول نیوکې کوي، دا دوه ځیرې یو پښتنو بابا وزیر محمد گل خان مومند او بل د پښتو ستر خدمتگار پوهاند صدیق الله رښتین دی. د هیواد د ملي گټو او ملي ژبې د ښمنانو خپل لیکني او گړني تبلیغ ته په اصطلاح داسې یو (پرداز) ورکړی چې آن پر مضر او احتیاط اخته د ځینو پښتنو پرځ هنونو یې هم سیوری خپور کړی دی.

د مضر احتیاط ناروغان نیوکه کوي چې که چیرې دوی (وزیر صاحب او پوهاند رښتین) افراط نه وای کړی نو د دوی په وینا زموږ لږکي ورونه به نه را پاریدل، خو دوی هم لکه د نورو په شان د افراط پر اصلي مانا نه دي پوه شوي اول خو دوی افراط نه دی کړی او بیا که د دوی په وینا دا یو افراط وي نو دا خو هم باید وویل شي چې د دی کار زیږنده او لامل څه دی؟ د پښتو ژبې یو بل خدمتگار پوهاند ډاکټر مجاور احمد زیار نه چا پوښتنه کړې وه چې تاسې په ژبه کې افراط کوئ؟ هغه ورته په ځواب کې وویل: ((چې خلک تفریط کوي نو ځکه افراط کوم)) آیا دې ته افراط او تعصب ویل کیږي چې سړی په خپله ژبه لیکل او لوستل وکړي او له هغې څخه د پوهولو او راپوهولو دیوې وسیلې په توگه کار واخلي نو که دا تعصب او افراط وي نو بیا خو د نړۍ ټول ولسونه پر دې افراط او تعصب اخته دي. د مرحوم استاد روهي په وینا ((که چیرې په خپله ژبه گړیدل تعصب وي، نو بیا خو په دنیا کې هیڅ څوک بې تعصبه نشته.)) د مضر احتیاط ناروغان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلړکیو د پاریدنې او دهغوی د حقوقو د مدعیانو دناورسوړو د مسئوولیت یوه برخه وزیرصاحب او استاد رښتین ته راجع کوي.

ترکومه ځایه چې دلړکیو د حقوقو د مدعیانو او دهغوی د قناعت خبره ده په دې باب باید وویل شي چې دهغوی مدعیان د خپل خصلت له مخې په هیڅ ډول امتیاز قانع نه دي.

استاد رښتین دیو تفریط په مقابل کې بغاوت کړی و، هغه وایي ((زه چې کله کابل ته ولاړم نو په پل باغ عمومي کې چا پښتو نه پیژندله نوزړه کې مې یوه لمبه تاوه شوه او بیا مو کارونه پیل کړل)) هغه مجبوروچې د پښتون پاچا په کورکې وژل شوې او رټل شوې پښتو بیرته راژوندۍ کړي نولومړی هڅه یې داوه چې له قانوني او حقوقي سرچینو څخه خپل کار پیل کړي، خو پرقانوني او حقوقي سرچینو هم داسې کسان وا کمن وو چې له پښتو سره یې کینه اوج ته رسیدلې وه. د پښتو پر مختګ او رسمي کیدنه یې دبلې واکمنې ژبې دله منځه تلو په معنی انګیرله.دی کارکې ورسره ځنې داسې پښتانه سیاسي مشران او اشخاص هم ورګډ وو چې د پردۍ ژبې په ساتنې او پالنې یې ځان مکلف ګاڼه یا یې مضر احتیاط کاوه، یا یې ځان ساتنه او ورځ چاري کوله، خو بیا هم داسې یو شمیرکسان وو چې هغوی خپل ملي مسئولیت او رسالت پیژندلی و کله چې په شوراکې د پښتو ژبې او فارسي ژبې مسئله رامنځته شوه او خبرې ډیرتنند پړاو ته ورسیدلې نو د پښتوژبې مخالفینو استدلال کاوه چې دژبې درباري قدامت ،بډاینه او دآثارو شمیردې په پام کې ونیول شي نه داکثریت او اقلیت انډول. دا په افغانستان کې د پښتوژبې د ښیرازۍ او شاتګ حساس پړاو و. کله چې دا ثارو د شمیر په انډول یو نسبي توافق ته خبره ورسیده نو پوهاند رښتین یو پنډ کتابونو سره شوراته ورننوت ،هلته ښایسته ډیرفارسي کتابونه هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړل شوي وو کله چې د پرتلې خبره رانږدې شوه نو پوهاند رښتين د ايرانۍ فارسۍ او د ايراني ليکوالو ليکلي کتابونه يوې خوا ته کړل او هغه يې په قانوني توګه له محاسبې نه وګښل اووې ويل چې دا افغانستان دی ايران نه دی. کله چې هغه کتابونه له شميرنه ووتل په افغانستان کې خودري ژبو دومره کتابونه نه وو ليکلي ،که څه ليکل شوي هم وو نو هغه هم پښتنو په فارسي ژبه ليکلي وونو په دول د پښتو آثارو تله درنه شوه او دوخت دولت مجبورشو چې دهيواد دملي ژبې په توګه د پښتو ژبې قانوني حق او حيثيت ومني او په اساسي قانون کې له پښتو ژبې سره د (رسمي) ترخنګ د (ملي) نوم ونه هم وليکي.

دا د پوهاند رښتين هغه اخلاقي، ملي، ادبي او سياسي جرئت وچې په مناسب وخت کې يې په ځانګړي حقوقي او علمي مهارت او قانوني حق سره د پښتو ژبې حق په قانون کې تثبيت کړ. که استاد دلته له ډيرکم مضر احتياط ،ځان ساتنې او ورځ چارۍ څخه کار اخيستی وای شايد دده لمن له سرو او سپينو ډکه شوې وای خو د پښتو لمن به ډيره سپيره پاتې شوې وای، خو دده په زړه کې رښتيا هم خدای پاک د پښتو مينه اچولې وه.

پوهاند رښتين او ځينې نورملتپال چې په قانون کې د خپلو ژبنيو حقوقو پر تثبيت بريالي شول نو بيا يې د خپلې ژبې ودې ، پرمختګ او بډاينې ته ملا وتړله، د ګڼو آثارو په خپرولو ،د پښتو په دفتري کولو ، په تعليمي نصاب کې د پښتو په شاملولو او دملي ترمينالوژۍ (نومونې) پرجوړلو يې لاس پورې کړ.

پدې لاره کې يې د هرمهال له چارواکو سره ډغرې ووهلې، سره له دې چې پوهاند رښتين نه له پوځي پلوه ځواکمن و ، نه له سياسي پلوه او نه هم له اقتصادي او آن له اداري پلوه ، خو يولوی حقوقي،ملي او ژبنی حق او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملاتړیي ترشاولاړواو ده خپله روحي قوه اوفکري سپیڅلتیا ورسره ملګری کړې وه. نوځکه یې پرزیاتروچاروا کوخپل حق منلی و. استاد پدې موده کې دنوروګڼوخدمتونوترڅنګ یوازې ملي نومونې (ترمینالوژۍ) ته دومره خدمتونه وکړل چې دشل کلن ناتارډول ډول ستمي اوملي ضد ناخوالوهم د هغوپه له منځه وړلو زورونه رسید. اوس هم دکابل په ښارکې درښتین صاحب او نوروپه لارښوونه او زیارجوړې شوې ملي نومونې اولوحې لیدل کیږي.

زموږ له یوشمیرنوروپښتنولیکوالوڅخه داستاد دځانګړي شخصیت یوامتیاز دادی چې ده خپل ټول ځواک دپښتودخدمت لپاره لګولی دی. له یوځانګړي ضرورت پرته یې نورټول آثارپه پښتوژبه خپاره کړي دي اوپدې ډول یې خپلې مینې ته خپل زړه ښه تش کړی دی.

سره له دې چې استاد پرځینونورژبوهم پوهیده اوکولای یې شول کره لیکوالي هم پرې وکړي. خودی پرهغه راز او ارزښت ډیرښه پوهیده چې دپښتون لیکوال انرژي باید د پښتودخدمت په لارکې مصرف شي. ځینې کسان چې په فرهنګي اوملي کارکې دیوګام شاته او یوګام وروسته پرناروغۍ اخته دي هغوی درښتین صاحب دې کارته هم دنیوکې په سترګه ګوري. او داسې وایي چې ولې یې دپښتوترڅنګ فارسي ژبې ته کارنه دی کړی. دوی دفارسۍ ژبې خدمت پرپښتنوفرض ګڼي خودپښتو خدمت یوعادي کار.

استاد صدیق الله رښتین خپلې ملي ژبې ته دراپیښوناروغیوپه وړاندې دیوسپر په شان ولاړو، ترپایه یې دهیڅ ډول مضراحتیاط ،سیاسي نزاکت، دوخت غوښتنو او نورو خبروترسیوري لاندې خپل شخصیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېنښوده دهغه شخصیت له یوې ملي مبدانه راپیل شوی و او په مستقیم ډول د حالاتوله بدلون سره سره دیوسترملي شخصیت تر پړاوه ورسید.

هغه دژوند تروروستیو وختونو یانې هغه وخت چې دناورغی پربسترپروت وهم په پښتوژبه خپلولیکنوته دوام ورکړاو یو شمیر پښتو مجلو او خپرونوته یې خپلې لیکنې او اصلاحي نظرونه لیږل. (دهوډ یالیوخویونه) په نوم داستاد یوه وروستی لیکنه دهیلې په مجله کې دچاپ لپاره زما ترګوتو شوه، ماچې کله داستاد دلیکنې دتوروپه لوستلو پیل وکړنوله یوڅه ستونزوسره مخ شوم. دا داستاد له وروستنیو لیکینو څخه یوه لیکنه وه چې هغه دناروغۍ په ډېرو سختو شرایطو کې لیکلې وه، دلیکنې کرښې کږې شوې وې، کلمې یې یوله بل سره نښتې وې، دا سې څرګندیدله چې داستاد په زړه کې اوس هم دمینې ولولې څپې وهې خوګوتو کې یې نوردومره زورپاتې نه وچې هره کرښه اوکلمه بیله بیله او صفا ولیکي، استاد محمد آصف هم راسره دتوروپه لوستلو کې مرسته وکړه، هغه لیکنه په هیله مجله کې چاپ شوه ،خودکرښوله کږیدلو څخه داسې ښکاریدله چې استاد نور له مونږ نه خدای پاماني اخلي، اوس هم کله چې زه داستادهغه لیک په ذهن کې انځوروم نو همغه کږې کرښې رایادیږي اودې سره جوخت مې دهغه شخصیت هم ترسترګوکیږي چې دزمانې له ناخوالواو کړلیچونوڅخه ،بریمن راوتلی دی.

هوکې دده دلاس کرښې کږې شوې خود سرلوړي شخصیت لوړې یې هیڅکله کوږ نه شو. (۱: ۱۵۹، ۱۶۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین ځانګړې هلې ځلې

راز محمد ویښ

د پوهاند رښتین د کار، پوهې اخلاقو، خدماتو په باب ډیر څه ویل شوی ما هم په دغه برخه کې څه قلم ښورولی، او اوس یې په دې تلین کې هغو ځانګړتیاوته د ګرانو حاضرینو پام را اړوم چې په هغه باب چا څه نه دي ویلي:

داؤد خان په ۱۲۳۲ هـ ، ش کال کله چې د حکومت په کرسۍ له کښیناستو سره سم وغوښتل د افغانستان خوږ تاریخي نوم په (اریانا) بدل کړي. نود دې کار د عملي کولو لپاره یې په پوره مهارت د غلام حسن خان صافي په خوله د وخت ډیر یاد مشهورو او پوه لیکوال لکه سراج الدین سعید ، سید شمس الدین مجروح ، محمد امین خوږیانی، الفت، خادم، جلالي، بینوا ، مولانا ارشاد ، د وږمې مجلې مدیر، محمد موسی شفیق ،ارسلان سلیمی، پکتیانی، عبد القدوس پرهیز، محمد ظاهر صافی او نور......

چې شمیر یې (۲۰) تنو ته رسیده د میلمستیا په پلمه کور ته راوبلل، سردار محمد نعیم میلمنو ته وویل: څه کیږي چې د آریانا ویاړمو په برخه شي او تردې وروسته د افغانستان د کلمې له تعصب نه تیر شواو د هغې په ځای د اریانا خوږه کلمه چې ننني بلخ یا بخدي یې مرکز غوره کړو؟ !

ټول رابلل شوي کسان چوپه خوله ناست وو یوازې رښتین ،خادم او چت شول او ویې ویل:

دا به سمه وي ،خو که دا د غرو پښتانه چې د افغانستان نوم ورته ډیر خوږ او د اسلام مرادف ایسی پدې خبره خبر شي، خدای خبر چې هغوی په دی نزاکت پوه شی، ډیره ویره ده چې له دې خبرې به هیوادوالو او دولت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته لوی غم او فساد جوړشي. داؤدخان چې پوه شو چې خبره رسوايي او بحث ته وځي، ژړيې د سردار نعيم خان په خوله لاس کښيښود ويې ويل: دا دلوی احمدشاه ستر ميراث دی. دا به پرېږدو، که څه هم خلک نا ست وو خو مجلس ډېر سوړ شو او په پای کې ميلمانه پټه خوله او چوپ وو تل د ملګرو له جملې يو ازی جلالي، رښتين او خادم ته يې شاباسی وو ايه او نور تروش وو.

ددې پېښې د دريمې لسيزې په پای کې د داؤدخان له حکومت نه لږ واندې ملي جريدې لکه: ولس، ندای خلق، وطن، انګار بند شول. داؤدخان په ۱۳۳۲ هـ کال کله چې د صدارت واګې ترلاسه کړې د سردار محمد نعيم په نوبت د ايران د خوشحالولو او دزړه ساتنې په خاطر يې وځل بيا د پښتنو په وړاندې سخت دريځ ونيو او ليکوال صلاح الدين سلجوقي يې د اطلاعاتو او کلتور وزير وټاکه. سلجوقي لومړی خادم صاحب، د اصلاح ورځپاڼې له رياست نه لرې او په ځای يې محمد علم غواص هراتی کښيناوه. غلام رحمن جراريې له راډيو لرې او پرځای يې دکتور جاويد ودراو. نورمحمد تره کی يې له اژانس څخه وويست پرځای يې عبدالحق واله وټاکه. حيدر ژوبل يې د کابل د مجلې مديراو د پښتو ټولنې مرستيال وټاکه رښتين صاحب يوازنی شخصيت وچې له سلجوقي او سردار نعيم سره يې پښتو ضد پاڅون په وړاندې ډغرې ووهلې.

رښتين صاحب ځان ټينګ کړ او خپل کار ته يې د سلجوقی دناخوالو سره سره په شوق او مينه دوام ورکړ.

رښتين صاحب حيدر ژوبل ته هيڅ وخت ورنکړ چې ورسره وګوري او يا يې د مجلې په باب برابر کړی مطالب ولولي.

په پای کې حيدر ژوبل تنګ شو پخپل سر له مطبوعاتو څخه ووت. د پوهنې وزارت ته ولاړ. او هلته د عرفان د مجلې مدير شو. داؤدخان خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددغه پلان عملي کولو لپاره یو سخت دریځ سړی دکتور سهیل هم چې دخپلې ډلې سره له ضیاء قاریزاده. یوسف آینه، مایل هروی، طالع ،صدیق حیا ، شیدا هروی،فکري، سلجوقي اونوروسره ملګری و.

کابل ښاروال مقررکړ. دوی دا پلان درلود چې پښتني اېښودل شوي نومونه او عناوین په بیلوبیلووجوهاتوناقص، باطل اولرې کړي.

لومړی یې دپامیرداخبارنوم په ((ښاری پاڼه)) بدل کړاودپامیرکلمه یې د دنیا دبام په معنی له دغه اخبارسره مناسبه ونه بلله.

رښتین صاحب په دې نادوده کارسخت او ډیرودردیده سملاسي یې یوه ملګري په وسیله چې بیمارنومیده او اصلاح دورځپاڼې سرمحرر ردعمل ولیکه داسې چې داکار یې داخبارمؤسس په منل شوي حق تیری او د مطبوعاتي دود او قانون څخه مخالف وګاڼه او په اخبارکې یې خپورکړ. دی رد عمل په داسې حال کې چې سلجوقی دمطبوعاتو وزیر او غواص یې مرستیال ود جرایدو په لروبرکې غوغا جوړه کړه. دولت دی ته اړشو چې نور دا پلان پرېږدي.

د ۱۳۳۲ کال د داؤدی دولت په درشل کې چې خادم صاحب داصلاح ورځپاڼه پښتو کړې وه دپارسي ژبوغوغا زیاته وه له هغې جملې یو عتیق الله پژواک وچې هغه وخت یې معروف تخلص کاوه. ده په یوه اوږده مطلب کې په پښتو او ددغې ژبې په کمښت او فقرداسې څرګندونې درلودې چې ګنې پښتو سل کاله هم داخبار، دفتر، درسی، پوهنتون جوګه کیدای نشي نوولې بې ځایه دپاړسوعلمي ژبې په مسیرکې ډبرې اچول کیږي !؟

لومړی رښتین صاحب داسې مدلل ځواب ورکړچې لیکوال یې خفاشی سره تشبه کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې بیا الفت صاحب ، خادم صاحب هغه ښه وکوته او سپک یې کړ، زه د رښتین صاحب د غه ځانګړتیا زیات د قدر وړ بولم او هیوادوال یې هم باید هیڅکله هیر نه کړي روح دي ښاد وي. (۲۱: ۱۷، ۳۲)

د ښاغلي راز محمد ویښ دویمه وینا

درنو ګرانو او محترمو عزیزانو دوستانو حاضرینو اسلام علیکم ورحمت الله وبرکاته !

زه مریض او ناروغه یم صحت مې د دې جوګه نه دی چې چیرته لاړشم. خو رشتین صاحب زما ډیر حقدار دوست مهربان عزیزو. دوه پنځوس کاله سره یوځای وو. زه دافغانستان په مطبوعاتو کې په کار شامل شوی وم اول د حبیبی صاحب سره منشی وم او هلته په ابتدایی کار مصروف وم او دهغه سره کاتب وم. دغه زما د پاره یو فکري مکتب و. ځوک چې به دغه دفترته راتلل ما ترینه زیاته استفاده کړې ده.

رشتین صاحب هم په دغه وخت کې دلته و. پښتو ټولنه کې و. الفت صاحب هم دغسې هریوه سره چې تاسې یې پنځه ستوري ګڼۍ د پښتو ادب شملې یې ګڼۍ ددوی سره مې په خپل وخت کې خاص کارونه کړي دي.

پنځوس کاله د مطبوعاتو او هم د معارف له محیط څخه نه یم وتلی. زه په ناداری او نیستی او هرقسم شرایط چې وو ماموریت زما د پاره افتخارو هرحالت چې وخدای تعالی راته صبر راکړ دې خلکو فضل اوبرکت په ما اثرکړی و او ورځ په ورځ د خپل کار څخه په دغه ځای کې خوشحاله کیدم او خوشحاله وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوزیاته موده مې د رشتین صاحب سره کار کړی دی.

دده علم او فضلیت تاسو دوستانو بیان کړ.مګر زما خوله وړه ده او ژبه مې دهغه توان نه لري. نارساده.

خو عمري مادیو مخلص په حیث دده سره عمر تیر کړی دی او دده محنت او منت له ما سره یوه لارښود نه وه زه دده ځینی خصوصیتونه وایم.

دی ډیر صابرو. ډیر حوصلمن، سخت پر کار او لوی پهلوان و دلسو نفرو کار به یې کاوه. پښتو ټولنه په دغه وخت کې په دری نفرو چلیده حتی په دوو نفرو، مولانا سیفي هلته و. ډیر پوه سړی و په اردو او عربي ډیر ښه مسلط و، پښتو خو یې خپله ژبه وه. ښې ترجمې یې کولې خو خدای دې وبخښي خط یې نه لوستل کیده. ده ته به رشتین صاحب داسې منشي پیدا کاوه چې دده له خط سره اول بلد شي ښه ترجمه یې کوله. خو دلیکوالۍ قدرت یې داسې نه و.

مګر رشتین صاحب دده اثار به نیم اصلاح کول. تاسې سیرت النبي ځو جلده وګورئ چې دا په حقیقت کې رشتین صاحب ورته لیکلي دي. او کتلي دي او اصلاح کړی. بله خبره دا چې نه یوازې سیرة النبي بلکې ټول مضامین چې پښتو ټولنه کې نوشته کیدل او نشریدل.

دا به ټول رشتین صاحب ټکي په ټکي کتل او اصلاح کول به یې زما په یاد شی چې ژواک او نورملګرو هم دخپلې کامیابۍ او لیکوالۍ راز د رشتین صاحب لارښوونه او له برکته ګڼله.

رشتین صاحب د سبا نه تر بیګا به کېښناست او کار به یې کاوه پنځه دیرش کاله یې په پښتو ټولنې کې کار کړی دی یو کال دوه کاله ځینی لرې شوی څه وخت له پاره نشراتو ته هم تللی او هلته مدیر شوی دی پوهنتون کې هم و. مګر بیا د وخت ضرورت دې ځای ته را وستلی، ډیر کار یې وکړ، ښه ځان

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې سترې کړې په مینه یې کاروکړخوډیرې نادودې یې هم ولیدلې. زه شاهد یم.

زه څومره چې دوی ته نژدې وم زامن یې نه وو. څومره چې زه رشتین صاحب پیژنم ، څومره چې الفت او خادم پیژنم. څومره چې حبیبي او بینوا پیژنم. ژبه او ادب کې چې دوی څومره کارکړی ژبه خوداسې نه وه دومره کارچې رشتین صاحب کړی، نه سترې شوی او لکه په سنګرکې چې نه یې توره اونه ډال غورځولی وي.

سره د ډیرو نادودو ، مخالفتونو په سنګرکې کلک ناست و یو تعداد ځوانان دپوهنتون څخه راووتل او دغه ځوانان دایراني مشرپه پلو خلکوله خوا په شاتپول کیدل دوی غوښتل چې پښتوتوری اولنه لغوه کړي. اوستوري ورک کړي.

رشتین صاحب بې له دې چې له چا سره جګړه وکړي په متانت اوثبات په خپل دریغ ولاړاو خپل کارونه یې سرته رسول.

خوشنګه چې داکاډیمۍ رئیس صاحب وویل زه هم باید ووایم چې که رشتین صاحب نه وای نونن به دافغانستان نوم اریانا و.

رشتین صاحب صدرنه و وزیرنه وخو هغه دصدراو وزیر کارونه کول یو وخت دپامیر اخبارچې دښاروالی له خوا نشریده د (پامیر) په نوم هم لانجه وه.

درشتین صاحب دکاراوکوښښ په وجه فرمان راغی چې هیڅوک نه شي کولای نومونه بدل کړي.

زه رشتین صاحب صدربولم زه یې تاجداربولم.

هغه داسې کارونه کړي چې بل چانه شوکولای، دده په اندازه ژبه ، خوله،خوصله ، ثبات زغم بل چانه درلود. ډوډی مارسړی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شفیق صاحب ،ننګرهاری صاحب ،ستي صاحب چې رشتین صاحب ورته تخلص لری کړاو صداقت یې پرې کېښود داټول دده دوستان او ملګری و.

د دارالعلوم د دوران څخه یې له دوی سره ناسته پاسته وه دوطن ، او پښتو په خدمت کې هم سنګري و.

دا پښتو چې نن دې حد ته رسیدلی دادده برکت دی په دې برخه کې هیڅوک دده جوګه سړی زه نه وینم.

زه دعا کوم چې خدای ؑ تعالی دی وبخښي او جنتونه یې په نصیب شه. (۲۱: ۳۴، ۳۶)

ښاغلی محمد زرین انځور:

اروابښاد استاد پوهاند صدیق الله رشتین په افغانستان کې د پښتو دهغو مخکښو پیاوړیو لیکوالو له ډلې څخه دی، چې په خپلونه ستړی کیدونکی هڅویې د پښتو دراژوندي کولو ،ودې او پرمختګ نوی بنسټونه جوړ کړل. استاد رشتین د نوې پښتو هنري.ادبي نثرله مخکښو څیرو څخه ګڼل کیږي او له همدې امله خود پښتو دمعاصرو ادبیاتو ،دنوي هنري او ادبې نثرپه وده او پرمختګ کې د یادونې او ستاینې وړ ددریغ لري.

استاد رښتین او د پښتو دمعاصرو ادبیاتو ځلورنورستوري هریو استاد عبدالحی حبیبي، استاد ګل پاچا الفت، قیام الدین خادم او استاد عبدالروف بینوا په داسې مهال کې د پښتوژبې او ادبیاتو پرهسک راڅرګند شول چې له بده مرغه دلیک ، تحقیق ، پوهنې او ادب دډګرټول اړخونه تش وو له همدې امله. دوی اړوو. چې هرخواته لاس واچوي. په هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه کې لیکنې وکړي، هره تشه ډکه کړي، هرډول ناخوالې وزغمي، هم شعرولیکي، هم ادبي نثر، هم تاریخ ولیکي، هم دنوې ژبپوهنې اوګرامربنسټونه کښېږدي. هم ټولنیزې سیاسي لیکنې وکړي، هم دکلاسیکو ادبیاتو دمتونو دتصحیح کار وکړي، هم ادبي تاریخونه ولیکي اوهم ادبي تذکرې او دغه ډول نورو بیلا بیلو اړخونو ته پاملرنه وکړي، هم درسي کتابونه ولیکي اوهم نورخیړنیزژورآثار.

دبیلو بیلو علمي، ادبي ډګرونو کې دقلم دزغل په کار کې منډې تړې کړې دي او له همدې امله یې کارونه دلومړنیو بنسټونو په توګه خورا زیات ارزښت لري.

سره له دې چې دغولومړنیو پنځوستورو دپوهنې اوادب په نړدې ټولو برخو کې نه هیریدونکي خدمتونه کړي دي، خودادبي عمرپه اوږدوکې یې هریوپه یو یادوه برخوکې ترنوروټولو زیات ځلیدلی اوبریالي شوي دي. زه داسې ګڼم چې اروابناد استاد حبیبي له نورواړخونوزیات دتاریخي او علمي ژوروخیړنواو دادبي تاریخ د دقیق لیکوال په توګه ، اروابناد استاد الفت دادبي هنري نثردیوپیاوړي قلموال په توګه ، اروابناد استاد خادم دتاریخي ، سیاسي مسایلوپه کښلوکې ، اروابناد استاد بینوا ترنورو زیات دیوپیاوړي او مستانه شاعرپه توګه او اروابناد استاد رشتین دپښتوګرامراو ژبپوهنې دیونومیالي متخصص په توګه د زیاتې پاملرنې وړدی. ددې خبرې مانا په هیڅ ډول دانه ده چې ددغه هریونومیالي لیکوال دادبي هڅونوراړخونه ګونډې دپاملرنې او ستاینې وړنه دي. زما په نظرد هریوه درانده لیکوال دګڼواړزښتمنو کارونو په لړکې یې دغه یادې شوې برخې ترنوروځلندې ښکاري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد رښتین هم ،ددې په څنګ کې چې شاعردی، ژبپوهاند دی، ادبي مورخ او نقاد او څیړونکی دی، د پښتو دهنري، ادبي نثرپه تاریخي څیړنه کې دغه نومیالی لیکوال ځکه د پوره ستاینې وړدی، چې په حقیقت کې دهمدوی په پرله پسې هلوځلو په افغانستان کې د پښتو نثرپه ورشو کې دهنري، ادبي ښکلاو بهیرونه دنندارو شول.

که موږ د پښتو په معاصرو ادبیاتو کې دهنري ادبي نثرد مخکښانو او نومیالیو څیرولټون کوو ،نوکله څنګه چې په کوزه پښتونخواکې دمولوی احمد قاضي میراحمد شاه رضواني، منشي احمدجان ، استادراحت زاخیلي، ماسترعبدالکریم، استاد حمزه شنواری، سیدرسول رسا ، سیدمیرمهدي شاه مهمدي،عبدالخالق عبدالاکبرخان اکبر،اسلم ختک، صاحبزاده محمد ادریس، رشیدعلي دهقان، اجمل ختک ، قلندرمومنداو یوشمیرنورو مخکښو څیرو نومونه په لومړي سرکې راځي، داسې هم په افغانستان کې ترهرچادمخه داستاد حبیبي، استادخادم، استاد الفت ، استادبینوا ، استاد رښتین ، برهان الدین کشککی، استاد عبدالشکوررشاد او یوشمیرنورپه لومړی ګام کې دیادونې وړدي. (۲: ۲۴۴، ۲۴۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله او لنډیز

پوهاند صدیق الله رښتین د پښتوژبې او ادب ستر لیکوال ،محقق، ادیب، مورخ ،نقاد او له پنځو ادبي ستورو څخه یو ځلاند ستوری دی، چې شپیته کاله یې د پښتوژبې او ادب د اسمان لمن پخپلو روښانو پلو شو باندې ځلولی ده.

پوهاند رښتین په (۱۲۹۸) ل کال د مومندو په آزاده علاقه غازي آباد کې زیږیدلی دی ،د مولوی تاج محمد خان مهتمم صیب زوی او په قام دلوګر سلیمانخیل دی.

کله چې د هند آزادی غوښتونکو د شیخ الهند مولانا محمود الحسن په فتوی د هجرت بندوبست شروع کړ، نو مولوی تاج محمد خان د ترنګزو حاجي صیب سره ملګری شو او د مومندو آزادې علاقې ته راغی.

پوهاند صاحب لومړی زده کړه په غازی آباد کې ترسره کړه بیا په ۱۳۱۱ ل کال دهډې په نجم المدارس کې داخل او ترفراغت وروسته په ۱۳۱۵ ل کال، د کابل په عربي دارالعلوم کې داخل شو.

د کابل د عربي دارالعلوم د فراغت څخه وروسته په ۱۳۱۸ ل کال دلومړی ځل له پاره په رسمي ماموریت په پښتوټولنه کې وګمارل شو او (۳۵) کاله په پښتوټولنه کې پاتې شو ،چې دوه دورې یې د ریاست چارې هم پکې سرته رسولي، وروستۍ دوره یې لس کاله وه او بیا په ۱۳۵۲ ل کال تقاعد ورکړی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتوژبه چې اوس کوم ځای او مقام لري دا ټول د پوهاند رښتین او دهغه د ملګرو برکت دی. دارواښاد پوهاند رښتین په هلو ځلو اوس پښتو دراډیو ګانو ،دفترونو ،ښوونځیو ،پوهنتون او دهیواد په اساسي قانون کې دیوې رسمي او ملي ژبې په حیث منل شوې ده.

پوهاند صاحب تر (۸۰) زیات اثار لیکلي او تر(۱۰۰۰) زیاتې مقالې یې په لس زره مخونو کې خپرې شوي دي.

اوس که مرحوم په جسمي لحاظ له دې فاني نړۍ څخه تللی دی، خو په معنوی لحاظ هغه ژوندی دی ځکه دهغه افکار او نظریات ژوندي دي، علم یې د ځان سره خاورو ته نه دی وړی.

دارواښاد پوهاند رښتین دژوند وروستي کلونه دهیواد په روان ناورین او جنګونو کې تیرشول د دغه جنګونو پر اساس هغه ته دزړه ناروغتیا پیدا شوه او په ۱۳۷۷ل کال دلیندۍ دمیاشتې په پنځمه نیټه د (۷۹) کالو په عمر په حق ورسید. (انا لله وانا الیه راجعون)

ددې رسالې په بله برخه کې دارواښاد پوهاند رښتین مرکې راغلی، دا مرکې اکثره مرحوم دخپل ژوند په وروستیو لسو کلونو کې چې روغتیا یې حالت یې هم د ډاډ وړنه و، دزړه تکلیف او تشویش یې دواړه درلودل، تل یې دا خواهیش او غوښتنه وه ،چې دمطبوعاتو او خپرونو له لارې خپل علمي نظریات ، تجربې او د پښتوژبې دترقۍ او پرمختګ لارې چارې راتلونکي نسل ته ورپه ګوته کړي.

کومې مرکې چې پوهاند صاحب داخبارونو ، جریدو ،او مجلو سره کړي او په دې رساله کې خوندي او بحث وربانديې شوی ،دادي:

۱- له جرګې مجلې سره

۲- له روزنامه شهادت (اردو) ورځپاڼې سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- له سپيدې مجلې سره.
۴- له ليکوال مجلې سره.
۵- له (مخ په مخ) رسالې سره.
۶- له وفا جريدې سره.
۷- له (مرکه نامې) رسالې سره.
۸- له خاورې جريدې سره.
ددې ټولو مرکو نچوړ او مهم ټکي يې دادي:
۱- د پښتو ژبې دودې او پرمختګ په اړه:
پوهاند رښتين وايي کله چې موږ پښتو ژبې ته کار شروع کړو نو هغه وخت پښتو ژبه رسمي نه وه، پښتو ژبې ته سياسي رونق په دولتي چوکاټ کې وزير محمد ګل خان مومند ورکړی و.
په ۱۳۱۱ ل کال وزير محمد ګل خان له خوا په کندهار کې پښتو انجمن جوړ شو، دغه انجمن په ۱۳۱۶ ل کال د کابل ادبي انجمن سره يو ځای شو او پښتو ټولنه مينځ ته راغله کله چې موږ د پښتو ژبې د تحقيق او څيړنې کار پيل کړ نو په لومړي وخت يوازې موږ پنځه تنه پوهاند عبدالحی حبيبي، قيام الدين خادم، ګل پاچا الفت، عبدالروف بينوا اوزه وم، وزير صاحب محمد ګل خان مومند موږ سره په دې برخه کې مرسته کوله.
دا زموږ هماغه هلې ځلې وې، چې پښتو اوس په نړيواله سطحه خلکو پيژندلې ده. د امريکا، انګليستان، چين، المان، روسيه، ايران، هندوستان، او نور... هيوادونه په پښتو ژبې راډويي خپرونې کوي.
موږ پښتو ژبې او ادب ته په ټولو برخو کې وده ورکړه، لکه، ګرامر، ادب تاريخ، ادبي څيړنې او نور راز، راز کتابونه موو ليکل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږچې کوم کارکړی هغه مود کوزې اوبرې پښتو نخوا دواړو له پاره کړی دی. که پښتانه شعراء دي دادب تاریخ یا نورآثار.موږ فرق نه دی کړی پښتو یوه ده.

۲-دپښتو ټولنې (کابل) اوپښتو اکاډیمی (پیښور) دکارونوپه اړه:

پښتو ټولنه په ۱۳۱۶ل کال مینځ ته راغله ، پښتو ټولنه لومړی په مطبوعاتو پورې تړلې وه، وروسته په وزارت معارف پورې وتړل شوه ،دپښتوټولنې لومړی مدیر پوهاند عبدالحی حبیبی و.

دویم عبدالرحمن پژواک و.

دریم بیا پوهاند عبدالحی حبیبی شو.

څلورم یې عبدالروف بینوا و.

پنځم یې زه وم.

شپږم یې ګل پاچا الفت و.

اووم بیا دویم ځل زه رئیس شوم.

اتم یې خیرندوال محمد صدیق روهی و.

د۱۳۵۷ل کال دثوردمیاشتی وروسته پښتوټولنه له منځه لاړه او دافغانستان دعلومواکاډیمی یوه برخه شوه.پښتوژبې ته په افغانستان او کوزه پښتونخوا دواړو کې کارشوی دی. خوزیات کارپښتو ټولنې کړی دی اوتر(۳۰۰) دری سوو څخه زیات عنوانه کتابونه یې چاپ کړي دي.

پښتواکاډیمی په پیښورکې هم ډیرکارکړی دی، داشعارو دیوانونه چاپ شوي ،ترجمې شوي، دشعر،افسانواوکیسوپه برخه کې پښتو ژبې ته ډیرزیات کارشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مګرپښتو ژبې ته په افغانستان کې په نظري او عملي دواړو برخو کې کارشوی یعنی پښتو په مکتبونو او دفترونو کې رواج ومونداو دافغانستان ملي اورسمي ژبه هم وګرځیده، اوداکاردلته نه دی شوی.

پوهاند رښتین ادب او سیاست سره تړلی بولي وایې چې یوخت پاچاخان له ماڅخه پوښتنه وکړه چې دپښتنو دترقۍ له پاره څه کول پکار دي نوماورته په ځواب کې وویل چې دیوقام دترقۍ له پاره څلورتوکي پکاردي.

علم، اقتصاد، کلتوراو سیاست تاسو په یوه پایه باندې ګاډی چلوئ ،یعني یوازې سیاست ته مولاس اچولی دی.

په دې باندې پښتون قام ترقي نه شي کولای، ددې څخه دمخه دهغوی علمي ترقي ضرورده، اقتصاد ژبه او کلتور ته یې وده ورکول پکاردي.

۳- دپروفیسورقلندر مومند (پټه خزانه فی المیزان) د ردولو په اړه:

پوهاند رښتین په خپلو اکثره مرکوکې دپروفیسور قلندر مومند پټه خزانه فی المیزان کتاب ردکړی دی پوهاند رښتین وایې: دپټې خزانې قلمی نسخه پوهاند عبدالحی حبیبی ته په لاس ورغلې وه هغه په ۱۳۲۳ ش کال چاپ کړه، پخواني کتابونه همدغسې یویادوه نسخې پیداکیږي.

مغل چې دپښتنو ازلي دښمنان وو هغوی چې د پښتنو دتاریخ په هکله کوم آثار پیداکړي دي هغه یې ټول سیزلی اوله منځه وړي دي. پښتانه په خپلو ادبیاتو کې دې دورې ته مغلواله وایې او مغلواله دظلم معنا لري.

پوهاند رښتین وایې اعتراض خو په هرکتاب کیدای شي، مونږ دقلندر سره موافق نه یو، پټه خزانه یو پخوانی کتاب دی. بالکل درست دی محمد هوتک په دې کتاب کې پوره حوالی ورکړی دي.

دکوموکتابونو څخه چې لیکل شوی هغه یې ښودلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه د قلندر صیب کورته تللی وم هغه راته خپله لیکنه پټه خزانه فی المیزان راکوله خو ما انکار وکړ او ردمې کړه.
ما قلندر ته ویلي وچې بل کوم تحقیق به دی کړی وای، اهمیت به یې زیات و د پټې خزانې څلویښت کاله شوي چې چاپ شوې ده، ته اوس وربانديې اعتراضونه کوې، کله چې عبدالحی حبیبی ژوندی و نو دا کتاب به دې لیکلی و. په پټه خزانه کې به ځینې معلومات کمزوري وي غلطي هم پکې کیدای شي، پوهاند عبدالحی حبیبی شاعرنه و اونه یې د شعر دعوه کوله، نو هغه به څنګه دغه شعرونه له ځانه جوړ کړي وي، په پټه خزانه کې د (۴۹) شاعرانو حال احوال بیان شوی دی.
د پټې خزانې په برکت د پښتو ادب تاریخ دویمې هجری پیړی ته رسیږي، همدارنګه د غوریانو ژبه پښتو وه، شهاب الدین غوري او غیاث الدین غوري پښتانه پاچاهان تیر شوي، په پټه خزانه کې د بهلول لودي رباعي او د شیخ رضي لودي شعر هم راغلی دی دغه ټول معلومات موږ ته د پټې خزانې په برکت لاس ته راغلي دي.
۴- په افغانستان کې د روان سیاسي بحران په اړه:
پوهاند رښتین ځینې سیاسي مرکې هم کړې دي. هغه په هیواد کې د روان سیاسي بحران او جنګونو د حل یوازینی لار لویه جرګه بولي، دغه لویه جرګه باید په داسې ځای او ولایت کې جوړه شي چې هلته پوره آمن وي، د افغانستان ټول مشهور او لوی قومونه پکې برخه واخلي او پخوانی پاچا محمد ظاهر شاه یا د ده پشان بل کوم خیر خواه کس د مشر په توګه وټاکي.
۵- ځوان او ر تلونکی نسل ته توصیه او مشورې:
پوهاند رښتین د خپلو مرکو په پای کې داسې وایي.....

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل او پېښوردوا ړو ته یو شریک کارپه غاړه دی، هغه شریک کار دژبې خدمت او تکمیل دی ځوانان باید په دې کارکې زیات کوښښ وکړي دنظم څخه زیات دنثرو خوا ته توجه ولري ددوی له پاره یو مرکزیت پکاردی ټول لیکوال باید یو مرکزته رجوع وکړي، ځوانان باید ټول ددې مرکز سره تړلي وي، دژبې له پوهانو سره په تماس کې وي او دهغوی څخه دې مشورې او مصلحت واخلي اویو کاردې په خپل سرنه کوي.

هغوی به تل ددې خبرې دثبوت لپاره دا متل ویلو (چې وکاندي سلا ، نو یې ورکه شي بلا)

ددې رسالې دریمه برخه :

پوهاند رښتین دنورو پوهانو په نظرته ځانګړې شوې دابرخه لومړی په دوولویو برخوویشل شوې.

لومړی برخه یې پوهاند رښتین دبهرنیو پوهانو په نظر، په دې برخه کې اکثره دهغه بهرنیو پوهانو نظریات راغلي چې دپوهاند صاحب په ژوند یې په خپلولیکونو اوپیغامونوکې څرګند کړي دي.

په دویمه برخه کې یې دافغانستان اوکوزې پښتونخوا دنومیالیو لیکوالو څرګندونې، خاطرې او دعقیدت پیرزوینې دپوهاند صاحب په ژوند او له وفات وروسته ټولې بیان شوی دي.

په پای کې ترنتیجې او وړاندیزونو او مناقشې وروسته دټولو هغه مأخذونو فهرست هم وړاندې شوی، چې ددې رسالې په لیکلوکې ترې استفاده شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندیزونه

۱- تر هرڅه لومړی د دې خبرې یادونه کوم ، چې په دې رساله کې که له ما څخه کومه تېروتنه او سهوه شوې وي نو د ګرانو لوستونکو څخه په ډېر درناوي هیله کوم، چې خپل اصلاحي نظر دې له ما سره شریک کړي.

۲- د دې رسالې د هراړخیزه غني کیدنې په اړه به زما نورې هڅې دوام ولري ترڅو د پوهاند رښتین تلویزوني ، راديويي او نورې پاتې مرکې هم ترلاسه کړم او په دې توګه دا اثر نور هم بشپړ شي.

۳- د دې رسالې د هرې مرکې په پای کې پوهاند صاحب د ځوانانو او راتلونکي نسل له پاره یو لړ لارښوونې کړې دي د دغه ګټورو لارښوونو د عملي کولو له پاره باید ټول لیکوالان او په خاصه توګه ځوان نسل یې د عملي کولو په هکله مکلف او اړین بولم.

۴- څرنګه چې پوهاند صاحب د پښتو ژبې په هره برخه کې په ځانګړې ډول د سفرنامو په برخه کې ډېر کار کړی دی ،که چیرې کوم لیکوال وتوانیږي او دا سفرنامې سره راټولې کړي نو دا به لوی او ګټور کار وي.

۵- د تیرو درې لسیزو جنګونو په دوران کې د پوهاند رښتین شخصي کتابتون چور او تالاشوی که په دې برخه کې له چا سره د دې کتابتون د کتابونو په اړه معلومات وي نو د مهربانۍ له مخې دې د پوهاند صاحب له کورنۍ سره اړیکه ونیسي ترڅو دا قیمتي اثار له ورکیدو وژغورل شي.

۶- په دولتي لګښت باید د ټولو سترو پوهانو ، ادبي او فرهنګي شخصیتونو او په خاصه توګه د پنځو ادبي ستورو مقبرې په اساسي او پاخه ډول ورغول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷-دمعارف په تعلمي نصاب کې باید پنځه معاصر ادبي ستوري په مفصل ډول معرفي شي.
۸- داروانښاد پوهاند رښتین هغه اثار چې اوس بیخي ورک او دقلمي نسخو اهمیت لري باید داکاډمیکو مؤسساتو له خوا په دویم ځل چاپ او خپاره شي.
۹- دپوهاند رښتین فرهنګي ټولنه چې دځوکالورا هیسې فعالیت لري باید ورسره مالي مرسته وشي، ترڅود دغه فرهنګي مرکز هڅې نورې هم پراخه او ګړندۍ شي.
۱۰- دافغانستان اسلامی جمهوریت له خوا باید دعلامه پوهاند رښتین په نوم یوه ادبي جایزه اوعلمي نښان تصویب او جاري شي.
۱۱- کوم کار چې پوهاند رښتین په خپل ژوند دخپلو اثارو دتدوین په اړه سرته نه دی رسولی ، او په ورځپاڼو ، جریدو او مجلو کې په متفرق ډول دهغه مضامین خپاره شوي ، باید هغه مضامین راټول کړای شي ، ترڅو دا قیمتي اثار دورکېدو وژغورل شي.
۱۲- په کابل ښار کې دې کومه لوړه علمي او تعلیمي مؤسسه دپوهاند رښتین په نوم ونومول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مناقشه

پوهاند صدیق الله رښتین چې نیمه پېړۍ یې د پښتو ژبې او ادب خدمت په ډېر اخلاص سره کړی او په دې لار کې یې دډېرو ستونزو او کړاوونو سره هم مخامخ شوی دی ، اروا ښاد د پښتو ژبې درسمي کولو ، دفتري کولو او په تعلیمي نصاب کې د شاملولو لپاره په عملي او نظري دواړو برخو کې په زړه پورې ګامونه اوچت کړي ، چې د دې لوی کار د ثبوت او اعتراف په خاطر دهغوی د مرکو وړاندې کول یو اړین او ګټور کار بولو زه د دې مرکو یو څه برخه د مناقشې لپاره وړاندې کوم.

که د اسې پوښتنه مطرح کړو ، هغه کوم لامل وو ، چې تاسو دخپل تېزس موضوع د پوهاند رښتین نظریې د هغه د مرکو په هنداره کې وټاکله ، نو د داسې احتمالي پوښتنو په ځواب کې باید ووایو ، چې په دې کار کې زما دوه موخې وې یوه دا چې دهغوی مرکې راټولې او دورکېدو څخه وژغورل شي ، بله دا چې په دې مرکو کې د پښتو ژبې او اد ب د ترقۍ او پرمختګ ټول بهیر بیان شوی او راتلونکی نسل یې خپلو مسوولیتونو ته متوجه کړی دی او دهرې مرکې په پای کې ، ځوانان اتفاق او اتحاد ته رابللي دي.

اوس که داسې پوښتنه مطرح کړو ، چې له تاسو څخه د مخه نورو لیکوالانو هم په دې برخه کې څه کار کړی دی ، نو د داسې پوښتنې په اړه باید ووایو ، چې د پوهاند رښتین د ادبي او علمي شخصیت په باره کې ګڼو لیکوالو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهغه په ادبي خدمتونو او آثارو څېړنې کړې دي ، خو دمرکو دراټولو کار يې په لومړي ځل ما په خپل تېزس کې وکړ.
اوس که داسې پوښتنه مطرح کړو ، چې ددې مرکو مهم موضوعاتو کوم دي نو دداسې پوښتنې په ځواب کې باید ووایو ، چې ددې مرکو موضوعات ډېر مفصل او هراړخیز دي که هغه ټول دلته بیان شي ، نو کېدای شي ، چې دا مرکې بیا له سره تکرار شي ، زه يې یوازې دنمونې په توگه یو څو بېلگې تاسو ته وړاندې کوم:
زه به په اونۍ کې یو ځل حتمي دپوهاند صیب دلیدلو لپاره دهغوی کور ته تللم ، هغوی به زما په راتلو سره ډېر خوښ شول ، ما به کوشش کاوه ، چې له هغوی څخه زیات معلومات تر لاسه کړم ، هغوی همېشه ، حوان نسل او دپښتو ژبې او ادب څېړونکو ته داتوصیه کوله ، چې په یو مرکز باندې راټول شئ شریک کار وکړئ ، یو له بل سره سلا او مصلحت وکړئ ، هغه به دپټې خزانې دشکوکو او شبهاتو دلیري کولو په اړه ډېر پاخه نظریات وړاندې کول ، دپښتو ژبې او ادب دپرمختگ او ترقۍ لپاره يې مشورې وړاندې کولې او په دې لار کې چې اروانباد او دهغه ملگرو کوم کړاوونه تیر کړي وو ، هغه بهٔ يې تشریح کول ، چې تفصیل يې په دې تیزس کې راغلی دی ، اوس که داسې پوښتنه مطرح کړو ، چې په دې مرکو کې دپوهاند صیب دشخصي ژوند او دهغه دآثارو په اړه څه داسې موضوعات هم شته ، چې ذکر يې لازم بولئ ، نو دداسې پوښتنو په ځواب کې باید ووایو ، چې هو ، دپوهاند صیب دشخصي ژوند او آثارو په اړه مفصل معلومات په دې تېزس کې شته دی ، خو ماکوشش کړی ، چې دهغوی دیو ناچاپ اثر ، چې (پوهاند رښتین ژوند پېښې) نومېږي په دې تیزس کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورڅخه پوره استفاده وکړم او هم مې دهغوی له آثارو او لیکنو دچاپ کال په برخه کې دنورو لیکنو سره پرتلنه کړې ده.
اوس که داسې پوښتنه مطرح کړو ، چې ایا په دې تیزس کې دپوهاند رښتین ټولې مرکې خوندي شوي او که نه ؟نو دداسې پوښتنې په ځواب کې باید ووایو ، چې دپوهاند رښتین یوازې اته مرکې ، چې په چاپي رسنیو کې نشر شوي ما په خپل تیزس کې راوړي دي ، له دې پرته نورې مرکې ، چې په رادیو او تلویزیون کې تر سره کړي ، دځینو تخنیکي مشکلاتو پر بنا په دې تیزس کې نه دي راغلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱. ازمون ،پوهنیار لال پاچا ، دربښتین ژوند هنداره ،دافغانستان دکلتوري ودي ټولنه ، ۱۳۷۹ل کال.

۲. انځور ، زرین. دعلامه پوهاند ربښتین با یاد . پېښور. استاد ربښتین او پښتو ادبي نثر. ۱۳۸۵ل کال.

۳. اظهر، عارف ، دمحترم پوهاند ربښتین سره مرکه ، پښتو ادبي جرگه ، پېښور ، ۱۹۹۷م کال.

۴. بینوا ، عبدالروف ، اوسنی لیکوال ، لومړی ټوک ،کابل. دولتي مطبعه ، ۱۳۴۰ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. بیاباني، سارا ، پوهاند رښتین د پښتو ژبې او ادب ځلانده څېره(مرکه) جرگه مجله ،کابل. قومونو او قبایلو چارو وزارت ، سنبله۱۳۷۰ل کال.

۶. حصاري ، عزیزالله ، د پښتو ادب ځلانده ستوری (مرکه). پېښور.خاورې جریده ۱۱-۱۲گڼه ۱۳۷۲ل کال.

۷. خلیل ، حنیف، دادبي شخصیتونو سره مرکې ، مخ په مخ (رساله) اپریل ،۱۹۹۵م کال.

۸. خلیل ، حنیف، پوهاند رښتین سره مرکه ، وحدت ورځپاڼه ، مارچ،۳۰ گڼه، ۱۹۹۸م کال.

۹. خلیل، حنیف، پوهاند رښتین سره مرکه ، وفا جریده ، لینډی ، ۱۳۷۴ل کال.

۱۰. رښتین، پوهاند صدیق الله ، ادبي لیکونه ، یونیورسټي بک ایجنسي ، پېښور ، ۱۳۶۱ل کال.

۱۱. رښتین، پوهاند صدیق الله ، د رښتین ژوند پېښې ، ناچاپ اثر ، ۱۳۷۷ل کال.

۱۲. رښتین، پوهاند صدیق الله ، څوک گرم دي ، سبا ستوري مجله ۴-۵گڼه ، ۱۳۸۰ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. رښتین ،فضل الله ، دلوی استاد پوهاند رښتین یاد ، دمقالو مجموعه ،پېښور. دانش خپرندویه ټولنه ،۲۰۰۰م کال.

۱۴. رښتین ، فضل الله ، دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، مقالو مجموعه ، پوهاند رښتین فرهنگي ټولنه ، دساپي دپښتو څېړنو او پراختیا مرکز ، ۱۳۸۵ل کال.

۱۵. صمیم ،محمد اصف ، دپوهاند رښتین سره مرکه ،پېښور. سپېدې مجله ، دویمه دوره ، ۵گڼه ، ۱۹۹۲م کال.

۱۶. عابد ، عبدالله جان ، پوهاند رښتین سره مرکه ،پېښور. شهادت (اردو ورځپاڼه)۶مه گڼه می ۱۹۹۱م کال.

۱۷. کوټوال ، حسن ، داروانښاد پوهاند رښتین ژوند او اثار ،پېښور. هیله مجله ، ۳کال ، ۵گڼه ، ۱۳۷۰ل کال.

۱۸. ملاتړ، زکریا ، اروانښاد پوهاند رښتین دنظراو عمل په هنداره کې ،پېښور. سبا ستوري مجله ، لومړی کال ، دریمه گڼه ، ۱۳۷۹ ل کال.

۱۹. ناصر ، څېړنوال نصرالله ، نومیالی لیکوال ، تاریخ پوه او کره کتونکی اروانښاد پوهاند رښتین ، کابل مجله۱۱-۱۲گڼه۱۳۸۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. نوید نورالبشر او هما محمد همایون ، دافغانستان نومیالي لیکوال پوهاند رښتین سره مرکه ، لیکوال مجله ، ډسمبر ، ۱۹۹۲ م کال.

۲۱. ویښ راز محمد . د پوهاند رښتین ځانګړې هلې ځلې. پېښور ، لومړی کال. دریمه ګڼه. ۱۳۷۹ل کال.

۲۲. هاشمي، محی الدین ، دلیکوالۍ فن ، دانش کتابخانه ،پېښور. دوهم چاپ ، ۱۳۸۳ل کال.

۲۳. یون اسماعیل. پوهاند رښتین ژوند هنداره.جرمني. پوهاند رښتین دخدمت په لار کې دمضر احتیاط دېوالونه ونړول. ۱۳۷۹ ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک د هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (محمد داود شینواری) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته يې اوږه ورکړه. ملي تحریک وياړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ يې پيل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

يو ځل بيا د دې اثر له ليکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د ليکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مينه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتين نظريې
د هغه د مرکو په هينداره کې

پوهاند صدیق الله رښتین

ذکریا ملاتړ

۱۳۹۴ لمریز کال

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library